

*Les
mil i una*

A.C. Falla La Victòria 2025

Kathy Soto

Indumentària Valenciana

C/ Alacant, 7 Port de Sagunt 962673835

Manxeta

Edita

Associació Cultural Falla La Victòria.

Equip coordinador

Rosana Muñoz, Verónica García, Vicente Cuenca, María Pérez, Lidia Valls i Sergio Carnicero.

Fotografies

Moge Fotografia i Disseny, Rosana Muñoz, Ignacio Pages, Sergio Carnicero, Lara Gracia, Víctor Fernández, María Mauri, Mayra Rueda i la comissió de la Falla La Victòria.

Gestió comercial

Vicente Cuenca, Rosana Muñoz, Laura Pastor, Miguel Ángel Segovia, Juan Mas, Marta Mas, María Pérez i Marisol Martínez.

Els mil i un relats

Patrick Salvador, Enric Cuenca, Ferrán Santos, Patricia Sánchez, Emilio García, Laura Antoni, Antonio Ortiz, Lara Gràcia, Ana Mª Quesada, Lidia Valls i la comissió de l'A.C. Falla La Victòria.

Disseny portades

Eureka Soluciones.

Poesies

Teresa Fernández.

Artistes fallers

Arturo Vallés i Vicente Gomar.

Crítica

Vicente Cuenca, José Luis Martí i Vicente Gomar.

Maquetació

Eureka Soluciones.

Justificació de tirada

400 exemplars.

Dipòsit legal

V-265-2012

AJUNTAMENT DE SAGUNT

Diputació
de València

Difusió digital: Pots descarregar el nostre llibret i consultar-lo en internet a la web: <https://ffs.es/pdfs/llibrets/llibret-LaVictoria-25.pdf> o també mitjançant un lector de codis QR en el teu mòbil.

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025.

A més, aquest llibret i els seus articles participen en els Premis de Lletres Falleres (www.lletresfalleres.org) i en el Premi Punt Volat.

Els textos d'aquest llibret han sigut revisats pel gabinet de promoció del valencià de l'Ajuntament de Sagunt.

Les opinions expressades pels autors dels diferents textos d'aquest llibret són lliures, de forma que l'Associació Cultural Falla La Victòria no s'identifica necessàriament amb ells.

An ornate, golden interior space, possibly a library or a study, with intricate architectural details. In the foreground, a large, open book with Arabic text lies on a dark wooden table. The background features a large, arched window with a view of a mosque with domes and minarets, illuminated by warm, golden light. The text "Les mil i una..." is written in a golden, stylized font, appearing to be part of a thought bubble or a decorative element, set against a soft, white, cloud-like background.

Les mil i una...

Pàg. 06

Pròleg

Pàg. 66

*Els mil i
un relats*

Pàg. 60

La falla

Pàg. 10

La nostra portada

Pàg. 12

Salutacions

Pàg. 30

Protagonistes

Pàg. 50

Victorianes i Victorians

Pròleg

A.C. Falla La Victòria

Les mil i una...

Les mil i una nits és una recopilació de relats de l'Edat d'Or islàmica, compilats per diversos autors durant centenars d'anys.

En l'antiga Pèrsia, la jove XAHRAZAD, filla del visir que serveix en la cort del cruel sultà XAHRIAR, es manté amb vida gràcies a la seua capacitat de contar històries de fantasia. Totes se centren en la història-marc del sultà XAHRIAR i la seua esposa, XAHRAZAD. Després de descobrir que la seua primera esposa li és infidel, Xah Zaman, el germà de XAHRIAR, la mata. XAHRIAR, per part seua, alertat pel que li ha succeït al seu germà, jura casar-se amb una dona diferent cada nit abans de matar-la al matí següent, i evitar així una possible traïció. XAHRAZAD, la filla del seu visir, inventa un pla per a acabar amb aquest patró. Ella es casa amb XAHRIAR i, en eixa primera nit junts, comença a contar-li un relat. No obstant això, XAHRAZAD deixa la història per la meitat, perquè ell es quede amb les ganes d'escoltar la resta. A la nit següent, ella acaba eixa història però en comença una altra, seguint el mateix patró durant mil i una nits, fins que aconseguen que XAHRIAR canvie de parer respecte a assassinar les seues esposes. D'aquesta manera, *Les mil i una nits* es compon d'eixes històries que li conta XAHRAZAD al seu espòs.

Les mil i una nits es caracteritza per la seua narració emmarcada en la qual els diferents contes s'inscriuen en la narració principal dominada per XAHRAZAD i XAHRIAR. Aquestes narracions encapsulades, amb històries que s'inscriuen dins d'històries, aborden temes i estils diversos. Hi ha relats fantàstics, tràgics, amorosos i còmics.

Així va ser durant mil i una nits, en què XAHRAZAD va anar narrant aventures com la d'Aladí i la llàntia meravellosa, Sindbad el marí i Alí Babà i els quaranta lladres. Eixa és l'estructura base del recopilatori de contes *Les mil i una nits*.

Les històries diferien enormement en estil i origen, i la compilació original del segle X va anar creixent amb les aportacions dels diferents pobles que van conquerir Pèrsia al llarg de la seua història.

Les primeres versions considerades canòniques van ser publicades durant el segle XVIII i contenien unes 200 històries. En 1717 l'arqueòleg francès Antoine Galland va traduir una versió àrab i va incloure algunes històries externes com les d'Aladí i Alí Babà, que va integrar en la narrativa general de la història perquè li semblaven atractives. En la dècada de 1820, a Prússia es va publicar una versió de gran extensió en dotze volums, la més completa que ha vist la llum i que realment fa honor al títol de *Les mil i una nits*.

I així, amb aquesta xicoteta introducció donem principi al nostre treball de l'exercici faller 2025, "Les mil i una". Sí, enguany, en el nostre llibret, hem tractat de donar a conèixer una versió sobre l'origen d'aquestes narracions tan singulars i que s'han anat desenvolupant al llarg dels segles fins a portar-les al cinema.

“La nostra proposta enguany passa per introduir dins del marc narratiu altres narracions com així es contava en els seus orígens,”

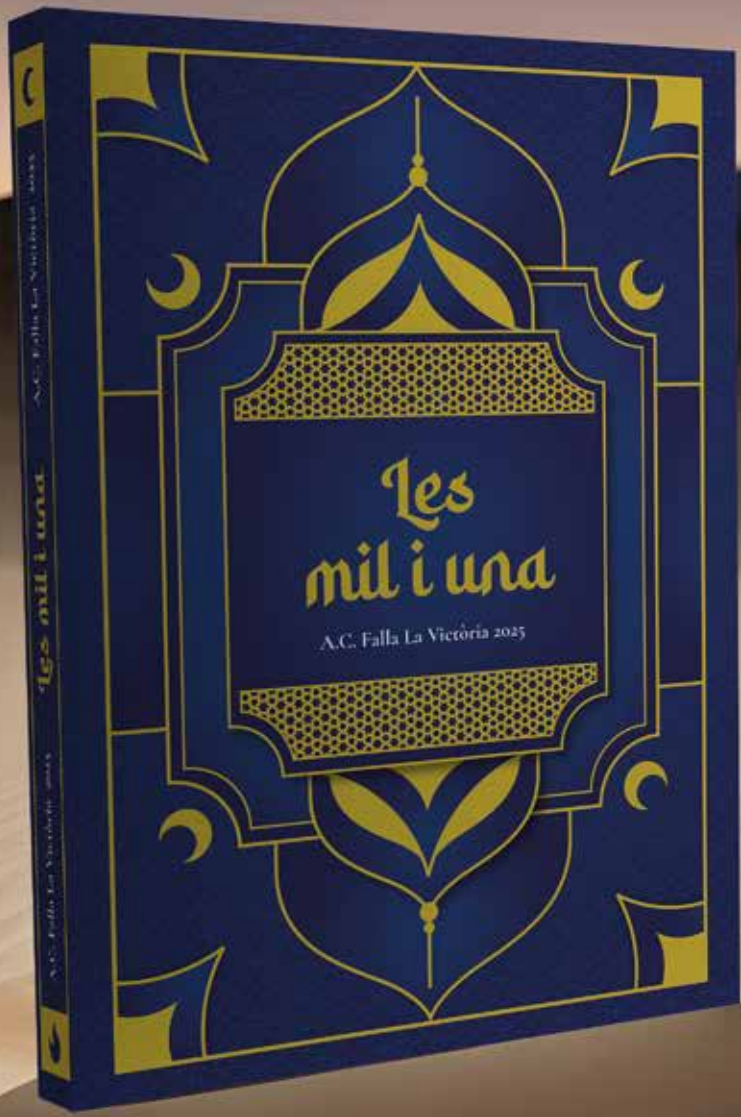
I com no podia ser d'una altra manera, tota aquesta edició gira entorn d'aquest lema. La nostra proposta enguany passa per introduir dins del marc narratiu altres narracions com així es contava en els seus orígens.

Així doncs, hem volgut relacionar el lema de la falla gran, "Les mil i una", amb el lema del nostre monument infantil, que porta per títol "Tot l'any", en les escenes del qual estan representades diverses festivitats que se celebren arreu de la Comunitat Valenciana durant tot l'any.

No sabíem què ens anava a brindar la recopilació de tota una sèrie de textos, activitats, seccions i apartats que, al final, s'ha concretat en el que ha resultat ser el nostre llibret 2025.

Així és que no és millor moment per a continuar llegint que el que us mostrem a continuació. I com va dir Alí Babà: "Sèsam, obri't!"

Les
mil i una

A.C. Falla La Victòria 2025

A.C. Falla La Victòria 2025
Les mil i una
A.C. Falla La Victòria 2025

La nostra portada

Eureka Soluciones

La nostra portada, basada al típic, simètric i elaborat art àrab, ens transporta a un món exòtic del llunyà orient, un món ple de misteris i de meravelloses històries que perduraran per mil i una nits.

Les formes de la composició no s'han triat a l'atzar, es tracta de línies inspirades en portades clàssiques de la cultura islàmica, amb nombrosos i característics detalls àrabs a la part central, coronats amb la cúpula d'una mesquita, on s'accentua el contrast entre els dos colors principals. Hem volgut destacar les dos tonalitats lligades a l'A.C. Falla La Victòria, mitjançant el blau dels victorians i victorianes, així com el daurat, tan cobejat des dels primers relats i relacionat amb l'abundància, prosperitat i benestar. A més, hem afegit un detall més modern amb diferents degradats, que ens permeten una transició suau i progressiva jugant amb les intensitats dels colors, aportant-li més profunditat, dimensió i dinamisme al disseny.

Si ens fixem atentament a la cúpula, podem dissipar al seu interior una lletra també simètrica, invertida a la part superior, però clara i evident a la inferior. Es tracta d'una ve baixa, la "V" de Victòria, on tornem a fer al·lusió al nom de la nostra volguda comissió.

Continuant el viatge, trobem un nexa d'unió entre la cultura islàmica i la nostra terra valenciana, es tracta de la lluna. Símbol que, junt amb les estrelles, els avantpassats utilitzaven com a guia a les llunyanes i dures marxes pel desert i que, durant l'edat mitjana a València, després del tancament de les portes de la muralla, deixava als valencians i valencianes sense refugi sota la "lluna de València".

A més, tant al llogotip com a la contraportada, albirem de nou una icona present a les dos cultures. Un símbol de la terreta i de la nostra festa per excel·lència. El foc i la flama, tan lligats a les Falles.

Quant a la tipografia, hem escollit una d'estil àrab, on gràcies a la tècnica d'estampació 3D, convertim el color groc en daurat, aportant relleu, luxe i exclusivitat a la publicació.

Sense més preàmbuls, ara sí, comencem. Esteu preparats i preparades per a un viatge fascinant?

Salutations

Alfredo Castelló Sáez

Vicepresident Primer de les Corts Valencianes

ns trobem un any més amb les Falles, encara que enguany la catàstrofe de la DANA d'aquesta tardor ha deixat una reguera de sofriment i patiment com no es recordava en la nostra terra.

Però com diu el vostre lema “Mil i una” vegades som capaços d'alçar-nos les valencianes i els valencians i, malgrat l'enorme pèrdua en vides humanes i motors econòmics, torne a agrair-vos enormement a l'A.C. falla La Victòria que m'atorgueu l'honor de dirigir-vos unes paraules.

Eixe esperit de mai rendir-se, de renàixer de les cendres que cada 20 de març demostreu quan comencen les falles de l'any següent, és el repte que tenim les valencianes i els valencians per davant. Per això, crec que sou el millor exemple de reconstrucció en què un valencià pot mirar-se.

Vull mostrar-vos, doncs, el meu afecte, el meu orgull pel qual representeu, el meu reconeixement a la vostra labor incansable perquè les falles continuen sent la millor i major representació cultural, festiva i tradicional de la Comunitat Valenciana i, a més, un exemple de lluita i supervivència.

L'any passat us vaig augurar un gran èxit amb el vostre llibret i vaja si es va complir amb eixe molt merescut 5é Premi en el Concurs de la Generalitat Valenciana de la promoció i ús del valencià. Ja el dia de la presentació d'eixe llibret, me la vaig jugar amb Sara, en aquell temps Fallera Major Infantil 2024, que anàveu a alçar la màxima banderola en la falla infantil, i així va ser. Tot un èxit.

Estic convençut que enguany en la vostra comissió teniu grans reptes, il·lusions i, sobretot, un gran treball per a tornar a optar als màxims guardons en tots els àmbits encara que, per damunt de tot això, us desitge a l'AC falla La Victòria, que continue la fraternitat i el bon ambient i que gaudiu al màxim de tots els actes en els quals lluireu la incomparable indumentària valenciana abrigallant a Lola, Alejo, Andrea i Sergio, els vostres excepcionals representants 2025 als qui desitge de tot cor que passen unes FESTES FALLERES INOBLIDABLES.

Molt Felices Falles 2025 i, a per Mil i Una Victòries.

Darío Moreno Lerga
Alcalde de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Sagunt

Les festes patronals

amb cada albada, la nostra ciutat desperta entre el cant de les tradicions i la llum de la festa. La terra valenciana és un batec constant de vida, un llegat viu que s'encén en cada plaça, en cada carrer, en cada celebració que ens uneix al llarg de l'any. Festes que no només donen color a les nostres ciutats i pobles, sinó que són l'expressió més autèntica de la nostra ànima, profundament arrelada en la identitat valenciana. Des de les Falles que il·luminen les nits de març fins a les processons que reflecteixen la nostra espiritualitat, passant pels Moros i Cristians que evoquen la nostra història compartida, o Sant Joan apellant al nostre caràcter mediterrani. Cada festivitat és un cant a la nostra memòria i a la nostra essència com a poble i enguany, la Falla La Victòria, amb el seu llibret i els seus monuments, ens transporta a un univers de celebracions, un homenatge a les arrels i emocions que marquen el nostre calendari. I a la nostra ciutat també sabem molt de festes. Gaudim d'una rica varietat de celebracions que beuen de la tradició valenciana i ens completen com a poble.

Les festes Josefines són l'espill d'un poble que converteix la memòria en un espectacle de colors, art i alegria. Cada traca, cada flama, cada detall dels monuments és un relat viu del nostre sentir com a poble valencià. Enguany, més que mai, celebrem totes les nostres festes com un fil que ens uneix i ens fa únics, recordant el que verdaderament importa. Els recents successos provocats per la DANA en algunes zones de València ens han fet més conscients de la importància de valorar l'essencial: sentir el que ens mou, estar al costat de la nostra gent i viure cada instant amb intensitat i gratitud.

Vull aprofitar i donar les gràcies a la comissió de la Falla La Victòria per la vostra dedicació i esforç, feu possible aquest somni any rere any. Així com a les Falleres Majors i als Presidents de la comissió, pel seu compromís amb la tradició i la cultura.

Que aquestes Falles siguem un moment per a viure intensament, per a estimar el que som i per a contagiar-nos de l'esperit festiu que ens identifica. Gaudim d'aquestes festes amb passió i celebrem junts i juntes les nostres tradicions, perquè en elles batega l'essència de la nostra terra.

Felices Falles 2025!

Maribel Sáez Martínez

Directora general de Comerç, Artesania i Consum de la GVA.
Conselleria d'Innovació, Indústria, Comerç i Turisme

stimada A.C. Falla La Victòria,

Pensant en vosaltres i en com volia adreçar-me a la comissió, no vaig dubtar en anar a l'arrel de la vostra història, a la vostra identitat com a falla, i no hi ha res que identifique més que un nom, un nom que esdevé bandera, estendard.

El nom de la vostra falla, en aquestes circumstàncies, enguany, té un significat especial per al poble valencià.

En llatí, “victōria” s'utilitzava per referir-se a l'acte de vèncer. Del verb llatí “vincere”, que significa “vèncer” o “superar”. És a dir, Victòria representa alguna cosa tan magnífica i necessària en aquest moment com és el triomf davant les adversitats.

Desitge que per a aquest nou exercici el vostre nom siga el tancament d'aquest 2025, Victòria. En aquest any que hauria de ser un any ple d'alegria, tots tenim molt present en el nostre cor i pensament a milers de veïns de municipis molt propers a nosaltres que han patit una desgràcia sense igual.

Per a mi, que sent les falles en el cor, sé que els collectius fallers sou un exemple perfecte del ressorgir.

Sou eixos imprescindibles de les nostres tradicions, cultura popular, la nostra economia i esteu sent un element únic que també serà motor de la recuperació de la nostra Comunitat.

Per a vosaltres, com a comissió, vull desitjar-vos mil i una alegries, moments de felicitat, solidaritat, “germanor fallera”. Desitge que tot el treball d'un any es vegi reflectit en la setmana fallera com a culminació de tota eixa labor.

I per als vostres representants, Lola, Alejo, Andrea i Sergio, unes Falles 2025 plenes d'illusió que els torne l'amor que ells posen en les festes que ens uneixen, Les Falles.

Però sobretot comparteix un desig, que la paraula Victòria, el vostre gloriós nom, recorrega de punta a punta aquesta comunitat com a sinònim de superació, ressorgir i renàixer.

Una forta abraçada amb tot el meu afecte.

Ana María Quesada Arias

Regidora de Cultura i Presidenta del Consell Patrimoni de la Humanitat
Agricultura Arxius i Arxiu Industrial i Transparència

Parlem de falles i parlem de cultura

Parlem de Falles i parlem de Cultura, en totes les seues expressions. Des de l'art plasmada en les històries que ens conta cada monument faller i cada carrer engalanat, fins a la música de cada banda, quan acompanya en els concerts i desfilades, i de cada xaranga que ens desperta amb el seu bon ànim i energia cada matí acompanyada pel soroll dels petards i l'olor de la pólvora. Des de l'escriptura i la literatura que amb tanta dedicació i esforç es plasma en cada llibret, i el passat 2024 aquesta comissió ens va portar un importantíssim guardó que us agraïm, fins al teatre que les comissions falleres ens ofereixen amb tanta il·lusió i bon saber fer. Des de l'artesanía en les riques i belles vestimentes que ens traslladen a segles passats i ens mostren l'evolució en vestir, fins a cada exposició, cada mostra de cada setmana cultural de cada comissió. Iestic segura que hi ha alguna cosa important que no esmente, són "Les mil i una" raons i tenint "Festes tot l'any", impossible nomenar en tan poques paraules tot el que s'ha aportat a la cultura des d'unes festes considerades Patrimoni de la Humanitat. Perquè el nostre municipi és ric en colorit quan expressem els nostres sentiments i les nostres emocions, tan ric com és el seu cor quan es tracta d'ajudar, d'exercir aquesta solidaritat de la qual el poble valencià dóna bona mostra cada vegada que és necessari. Com no parlar de tantes poblacions que lluiten per eixir endavant després de tant desastre i que ens necessitaran durant tant de temps. Així són les Falles, collectivitat, solidaritat, cultura i festa. Plasmaran en els seus monuments el sentir del carrer, de cada persona i de cada collectiu, mostraran el que ha ocorregut al llarg de tot l'any amb la seua habitual ironia i fineça de paraules en la seua crítica per a reflexió i gaudi, que sens dubte també hi haurà, de qui esperem durant tants mesos per viure les falles. Estimada Comissió Falla La Victòria, els nostres camins seguiran trobant-se sovint, espere que per a celebrar molts èxits. Us desitge molta cultura i tot el millor per a aquest 2025.

Des de l'artesanía en les riques i belles vestimentes
que ens traslladen a segles passats i ens mostren
l'evolució en vestir, fins a cada exposició, cada mostra
de cada setmana cultural de cada comissió.

Patricia Sánchez Mínguez

Regidora de Festes i Cultura Popular

stimats fallers i falleres de la Falla La Victòria, en primer lloc vull felicitar pel seu regnat Sergio, Andrea, Alejo i Lola, per ser els màxims representants de la vostra estimada comissió. Durant tot aquest any heu viscut experiències i creat records que quedaran per sempre al vostre cor.

Quan el sol comença a allargar els seus dies, il·luminant la Terra, és el moment en què arriben les nostres estimades festes falleres. Un temps per omplir els nostres carrers de música valenciana i de monuments que perduren en el temps.

Les Falles són la nostra forma de viure, una festa plena de tradició, pólvora i germanor. Estic convençuda que enguany sabreu omplir els carrers i les places d'ànima festiva, gaudint d'uns dies inoblidables amb la companyia de totes i tots. Ens trobem davant dels dies en què els colors, la llum, la pólvora i la felicitat inundaran els nostres carrers, i desitge de tot cor que el vostre esforç incansable per la vostra falla us porte els premis que mereixeu.

Els vostres lemes aquest any, “*Les mil i una*” i “*Tot l'any*”, tenen un gran significat quan els apliquem a les festes locals i, en particular, a les Falles, ja que reflecteixen l'essència d'aquestes celebracions tan arrelades a la cultura valenciana, i també a moltes altres festes locals que, tot i tindre un moment culminant, estan presents al llarg de tot l'any en les vides de les persones que les viuen i les cuiden.

Només em resta dir-vos que seguïu sempre fent falla, fomentant la cultura i convertint la vostra comissió en una gran família com ho heu fet fins ara.

Bones falles 2025

Ens trobem davant dels dies en què els colors, la llum, la pólvora i la felicitat inundaran els nostres carrers, i desitge de tot cor que el vostre esforç incansable per la vostra falla us porte els premis que mereixeu.

Hugo Morte Lorente
President Executiu FJFS 2025

es Falles són motor de dinamització econòmica, és una afirmació que està ben justificada actualment: *“Les Falles de València generen un impacte en l’economia de 732 milions d’euros, en la renda de 180 milions d’euros, i en l’ús de 6.500 llocs de treball. Són les conclusions d’un estudi encarregat per l’Ajuntament de València que reflecteix que les Falles són la festa d’Espanya que crea més ocupació i obté major retorn econòmic.”*

Estudi de Santiago Ballester, al costat dels components de la Càtedra Model Econòmic Sostenible València i Entorn de la Universitat de València, autors de l’estudi ‘Les Falles de la ciutat de València. Estudi d’Impacte Econòmic’. Un impacte soles les Falles del Cap i Casal, si l’estudi fora de tot el territori valencià, encara seria de major envergadura.

Segons l’estudi, elaborat amb dades de 2023, la despesa dels fallers i falleres en la festa és de 74 milions d’euros (amb una despesa mitjana per família de 1.760 euros); el de les comissions és de 34,9 milions; el dels visitants i residents ascendeix a 268,9 milions; el de les empreses a 7,9 milions i el de les Administracions públiques a 11 milions.

L’impacte econòmic de les Falles de la ciutat suposa el 0,29% del PIB de la província de València i el 0,14% del PIB de la Comunitat Valenciana, mentre que l’impacte de l’ocupació representa el 0,53% de l’ocupació de la província i el 0,28% de la Comunitat Valenciana.

Quant al retorn, s’ha calculat que cada milió d’euros invertit per les administracions públiques genera en l’economia valenciana 430 ocupacions, 49 milions d’euros en vendes i 12 milions d’euros de PIB.

Indicadors que em duen a recomanar-vos la lectura d’aquest llibret, que visualitza a la Comunitat Valenciana com a Terra de Festes, un interessant estudi que no deixarà indiferent.

I parlant de llibrets, sempre ha estat un gran treball el vostre, al voltant de la literatura festiva. Uns llibrets que tenen el seu origen a la fi del segle XVIII i segle XIX, més concretament el 1850, amb una estructura que simulava les antigues «parades de canya i cordell», obra de l’erudit i doctor en lleis, Josep Bernat i Baldoví. Per això no vull deixar passar l’oportunitat de felicitar-los, recordant-vos que enguany complim 175 anys de sàtira i literatura festiva al voltant de les Falles.

Una salutació molt especial als representants: Lola, Alejo, Andrea i Sergio, gaudiu al màxim de l’any. Visca el 2025!

Gràcies per tot, bona lectura i unes inoblidables falles!

Andrea Lázaro Martínez

Fallera Major 2025

eïnes, veïns, falleres i fallers. Mil i una nits he somiat amb estar escrivint aquestes línies i, per fi, ha aplegat el moment. Encara em costa creure que siga jo qui té el privilegi d'estar dirigint-me a totes i tots vosaltres com a Fallera Major d'aquesta gran comissió.

Les falles han sigut la meua passió des que tinc consciència i, enguany, estic vivint-les en una intensitat nova per a mí, amb l'orgull i la responsabilitat que comporta portar la banda de Fallera Major al pit, estic descobrint el vertader sentit de la màgia.

Per a descriure el que signifiquen les falles, s'ha de reconèixer i remarcar el treball que hi ha darrere de tot el que es veu al carrer. D'això la meua estimada Victòria sap un fum. Junts a Alejo, Lola i Sergio, representem a una comissió de valors, treball, esforç i dedicació, tots i cadascú dels dies de l'any. No puc estar més orgullosa de tota la gent que compona aquesta falla, el resultat de tot un any de treball està a punt d'eixir al carrer, a engalanar-lo i omplir de llum i color cada racó de les nostres immediacions. És per això, que tinc l'immens plaer de convidar-vos a totes i tots a apropar-vos i a gaudir dels dies més intensos de la nostra festa. Perquè, la falla omplirà l'avinguda, l'ornamentació de carrers completarà la sàtira i el treball artesà, les xarangues aportaran la banda sonora, els focs artificials il·luminaran el cel amb espectaculars colors, la pólvora dels masclets ressonarà en els cors de totes i tots i les ofrenes florals ompliran de devoció i bellesa els carrers de la ciutat, creant moments inoblidables per a tothom.

Però tot això, no és possible sense una executiva i uns fallers que treballen incansablement i que es desviuen per a que tot siga perfecte. Elles i ells fan gran La Victòria.

Només em resta desitjar que els meus xiquets, Alejo i Lola, gaudisquen tantíssim com Sergio i jo de la nostra setmana fallera. I a Sergio, a més, donar-li les gràcies per encapçalar aquesta gran comissió amb la passió i dedicació amb què ho està fent. Els tres heu sigut el millor complement d'aquest regnat.

Ara sí, ha arribat el moment, les portes de La Victòria queden obertes perquè totes i tots vosaltres, veïnes i veïns, falleres i fallers, pugueu gaudir amb nosaltres de la nostra festa.

Només em queda desitjar-vos unes meravelloses falles 2025.

Sergio Carnicero Rovira

President 2025

alleres, fallers; sòcies, socis; veïnes, veïns ; amigues i amics, tinc l'honor de dirigir-me a tots vosaltres com a president d'aquesta gran família fallera que és la nostra benvolguda Victòria.

Arriba el compte enrere per al mes més important per a les falleres i els fallers, on tot el treball, preparatius i il·lusions es veuran reflectides en els nostres actes, decoracions i monuments.

Abans de tot, m'agradaria donar les gràcies a totes aquelles persones que han fet gran a la Victòria abans de mi, que han treballat per la nostra falla per tal que avui estiga al lloc privilegiat en què es troba, i també a les persones que any rere any treballem per que La Victòria estiga sempre en el més alt de la nostra comarca. Cadascuna de les persones que han format i formen part de la nostra falla, han deixat empremtes que perduraran al llarg de tota la nostra història.

Som una falla gran, que lluita per la nostra cultura , tradicions i identitat, treballant amb molta il·lusió durant tot l'any i que junt amb Alejo, Lola i Andrea tinc la sort de representar aquest exercici.

Faller des de ben menut, he pensat molt en aquest dia, on contava amb un gran equip per poder representar a la meua falla, que encara que no és de naixement, és de gran elecció. Aquest mandat, on la realitat ha superat a la meua imaginació, està sent un any meravellós, ple d'actes, reunions i bons moments junt a la nostra comissió i la resta de comissions que integren la federació.

A la meua família i amics, que estan sempre i que han ajustat els seus horaris als meus aquest any tan especial per a mi, moltíssimes gràcies per ajudar-me a fer la meua il·lusió, realitat.

Per últim, volia fer una crida al nostre barri, a les nostres sòcies i socis; i veïnes i veïns, perquè gaudeixen amb nosaltres les nostres benvolgudes falles, on la tradició s'uneix amb la innovació i la festa, per a tindre unes falles inoblidables.

Benvingudes i benvinguts a *“Les mil i una...”* il·lusions, actes, cercaviles, nits, dies, traques... de la falla la Victòria!

Protagonistes

Al·l Andrea, fallera Major

*Els moments són importants,
els moments que mai s'esborraran.*

*El moment de la teua elecció,
i ballar com una princesa pirata
damunt d'un vaixell d'illusió.*

*El moment de pujar
l'escenari el dia de la presentació.*

*Veure a la teua mare
amb trage de llauradora,
quedarà gravat per sempre
en la teua història.*

*El moment que per fi,
portes la banda al pit
i eres nostra ambaixadora
seran per a tu
records que mai se n'aniran.*

*Pinzellades per a crear
el quadre perfecte de tot un any,
per a crear l'obra magistral
del teu regnat
de la teua passió per les falles.*

*Eres somnis i anhels,
la representació dels nostres arrels
eres la veu fallera que mai s'oblida
eres llum i nostra alegria.*

*T'has fet major al calor d'aquesta comissió,
al calor d'aquesta família fallera
volem portar-te entre cotons
et mereixes tot el millor.*

*Tu ho poses molt fàcil
et fas de voler
eres afectuosa i prudent
però ferma, treballadora i constant
amb les idees molt clares
un regal que aquesta falla
ha de cuidar.*

*Les flors que portes
son testimoni d'amor.
Els petards esclaten,
celebrant el teu esplendor.*

*Tresor de la festa
amb vestit de seda.*

*Els nostres cors
bateguen al mateix so
celebrant que eres
de La Victòria
Fallera Major.*

A Sergio, President

Només vull que tot siga especial
i que no et deixen de brillar
els ulls de felicitat,
vull veure com somrius
vull veure com gaudeixes del teu any.

Sempre has estat per a treballar,
una mà que sempre ajuda
un somriure quan el cansament ens passa factura.

Sempre demostres tranquil·litat i calma
els nervis els portes per dins.
Sempre vas perfecte,
impecable en cada detall
el mocador sempre al seu lloc
i la faixa ben posada.

No deixarem
que els contratemps
t'amarguen allò important de veritat.

Important, és
El somriure de Valeria.
Important, és
que ja eres graduat.

Triar teles amb la teua mare,
la complicitat amb Andrea, Lola i Alejo,
l'afecte de la teua gran família,
el compromís dels teus amics,
representar aquesta comissió
i defensar els seus interessos.

Recorda que un matí qualsevol de dissabte
es poden veure la nit, la pluja, el sol i un arc de Sant Martí.

Així és la presidència,
es pot riure i plorar en una mateixa reunió
i quan tot és fosc, de sobte, sempre ix el sol.

Eres un bon president
atent i preocupat per la falla,
és una alegria tindre't al comandament,
i que sigues el cap de la nostra falla.

Les mil i una preguntes

*Sergio Carnicero Rovira
Andrea Lázaro Martínez*

Des de fa uns mesos, Andrea i Sergio, Fallera Major i President de la nostra falla, viuen un somni fet realitat. Un somni que, gràcies al seu compromís, il·lusió i treball, ha començat a materialitzar-se en cadascun dels actes i moments que ja han compartit. Però, encara queden molts més, molts més instants que, sense cap dubte, enriquiran aquest any tan especial i que per a ells serà inoblidable.

Les mil i una en convida a conèixer mil i una històries, i Andrea i Sergio, amb la seua simplicitat i ganes de viure aquesta gran aventura, són els millors protagonistes per obrir-nos el seu cor i explicar-nos les vivències que estan acumulant al llarg de l'any. Un any ple de moments únics i d'emocions que mai oblidaran, especialment per compartir-ho junts, ja que, a més de ser representants, són cosins i això fa que aquesta experiència siga encara més especial.

Mitjançant aquesta entrevista, tindrem l'oportunitat de conèixer millor els seus sentiments, les anècdotes que han viscut fins ara i aquelles que encara estan per arribar, en aquest any que promet ser, a cop segur, "Les mil i una" vivències per recordar.

Hola Andrea i Sergio, comencem amb la vostra entrevista, i primerament serà saber qui sou. Vos sembla si vos descriuiu amb mil i una paraules l'un a l'altre? Vos conegueu molt, així que serà senzill, preparats?

A: Sergio té 30 anys, i estudia Administració d'empreses en la Universitat Jaume I a Castelló. Sergio és molt bona persona i atent, molt sociable encara que no ho sembla, sempre està alegre i amb un somriure, li agrada practicar esports però des de la play. Això sí, Sergio és molt faller.

S: Andrea té 26 anys, i estudia al Cicle Superior de Administració i finances en el CIPFP La Laboral, al Port de Sagunt. Però per a definir a Andrea, diria que és molt fallera, i encara que m'ha sorprès diré que és molt extravertida. És una xica amb caràcter, treballadora, alegre, fidel amb els seus, i moltes vegades un poquet tardona. (diu entre rialles)

Ja han passat uns mesos des que vàreu ser nomenats com a representants de La Victòria. Com viviu el vostre any tan somiat? Esperàveu que fora així?

A: La veritat que encara que ho he vist molts anys, no esperava que fora així, la experiència és molt millor. No sabia que hi havia tant d'acte durant l'any, però els gaudisc tots. Podria dir que m'agradaria ser fallera major per sempre, aquest any passa molt ràpid.

S: Em passa un poc com a Andrea, jo tampoc m'ho esperava així. A banda de la quantitat d'actes, a la responsabilitat de president s'afegeix la quantitat de reunions, sopars, imprevistos i planificacions que van apareixent. Estic vivint-ho amb moltes ganes i molta emoció, a més a més, compte amb un gran equip tant d'executiva com de representants.

Com digueu ja han passat prou actes, quin és el vostre preferit? Ja ha passat o encara està per arribar?

A: He de pensar-ho, però la veritat que a la nit d'albaes li tinc moltes ganes, ja que només enguany soc la protagonista. Encara que no seria el meu acte preferit, la presentació com a fallera major em pareix un moment molt especial, el dia de la proclamació és emocionant per ser el primer moment. Crec que no puc decidir-me per un, com deia Sergio al principi, soc molt indecisa.

S: Tots fins al moment han sigut molt especials, però per a mi la proclamació va ser el moment més emocionant, ja que és el primer dia. També recorde amb molts nervis la primera reunió al casal, en la que presentava a tota la comissió la meua executiva, el meu equip, recorde com em tremolava la mà.

A més d'actes, durant aquest any es fan moltes més gestions, per exemple, heu

visitat el vostre monument? Ja heu elegit el vostre ninot?

A i S: Sí, hem fet visites als nostres artistes fallers, tant el major com l'infantil. I estem molt contents amb el resultat fins on hem pogut vore, hi ha detalls a alguns ninots que ens han agradat molt.

A: Jo he elegit un ninot de la falla infantil, que és una capitana mora que em va agradar molt.

S: Jo he elegit també un ninot de la falla infantil, que representa un bolet de la tardor.

Parlant del monument de la falla, sabeu quin és el seu lema?

A i S: El lema de la nostra falla aquest any es "Les mil i una...", el mateix que el nostre llibret. El ninot central de la falla està inspirat en la escena més representativa del llibre "Les mil i una nits" en què està el sultà junt amb la seua dona, que li conta cada nit un conte.

Tornant al tema del actes, fa unes setmanes va ser el certamen de teatre de les falles i des de l'any passat la nostra falla ha participat. A més a més, vosaltres dos heu participat aquests dos anys, que ens podeu contar d'aquesta experiència?

A: Ens ha agradat molt participar al teatre de la falla, és una experiència diferent i diria que molt enriquidora.

Esperem estar a l'altura d'aquesta gran comissió, per unes falles 2025 inoblidables!

S: La veritat que sí, inclús ens ha servit per a millorar el nostre valencià.

A: També hem après a controlar la nostra por escènica, que enguany, al ser el segon, ho hem fet molt millor.

A i S: Hem de dir que animem a totes les falleres i fallers a participar en el teatre l'any que ve. És molt divertit, als assajos no parem de riure, fem l'escenografia junts, acabem sopant al casal. Al cap i a la fi, fem falla, i això és molt bonic, i hem de cuidar-ho.

I per acabar, com queda poc per a la setmana més esperada d'aquest exercici faller, voleu fer una xicoteta crida a la vostra comissió i al vostre barri?

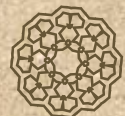
S: Clar que sí, convidem a tot el barri que s'apropen a gaudir la setmana més esperada amb nosaltres.

A: Esperem que tots gaudisquen i tinguem les mateixes ganes que nosaltres en què arriben les falles. I sí, m'agradaria aprofitar per a donar les gràcies per aquest any tan especial.

A i S: Esperem estar a l'altura d'aquesta gran comissió, per unes falles 2025 inoblidables!

Representants
ADULTS

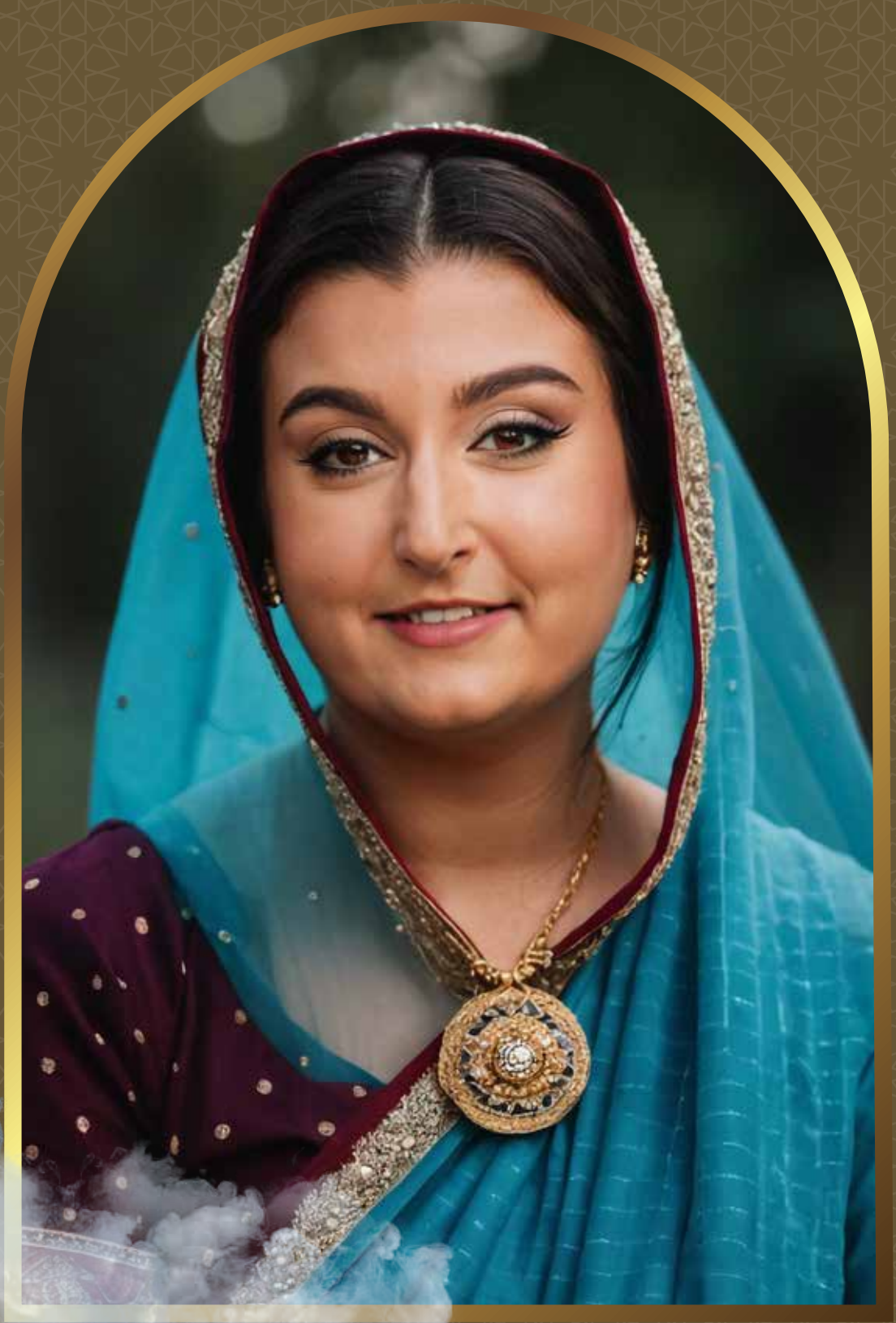

20
25

La Victòria

The background of the cover is a night sky. A large, bright yellow moon is in the upper left. A large, billowing white cloud is in the center, with the title text overlaid on it. Below the cloud, a city skyline is visible, with lights reflecting on a body of water in the foreground. The sky is dark with many small stars. In the top right and bottom right corners, there are ornate, golden, scrollwork-like decorative elements.

Victorians i Victorians

Comissió Executiva

President Honorífic: *Miguel A. Alegria Almiñana*

President: *Sergio Carnicero Rovira*

Vice President–Infantils i Play -back

Víctor Millán Fernández Llopis

Vice Presidenta–Casal i Ornametació

Marta Mas Prades

Vice Presidenta–Loteries i Actes

Teresa Fernández Llopis

Vice Presi.–Resp. Secret. i Il·luminació

Samuel Cejudo Mas

Vice President–Monument

Moisés Muñoz Camacho

Vice President–Cultura

Isaac Mas Prades

Vice President–Llibret i Pirotècnia

Vicente Cuenca Teruel

Vice President–Econòmic

Miguel Ángel Segovia Guillén

Vice President–Econòmic

Juan Mas Jurado

Vice President–Esports i Festejos

Jonathan Piloña Bonilla

Secretaria

Belinda Guerra García

Secretaria

Lidia Valls Sánchez

Secretari

José Luis Martí González

Tresorera

Laura Mª Pastor González

Delegat de Monument

Juan Manuel Guillamón Manzanero

Delegada de Llibret

Rosana Muñoz Camacho

Delegada de Llibret

Verónica García Balaguer

Delegada de Llibret

María Pérez Roca

Delegada d'Actes

Mª Luz Lacoba Torres

Delegada d'Activitats Diverses

María Mauri García

Delegada de Cultura

Mª Carmen Blasco Fernández

Delegada de Cultura

Lara Gràcia González

Delegada de Cultura

Marta Pomer Cañizares

Delegat d'Incidències

Miguel Fontana Gallego

20
25

Delegat de Pirotècnia

José María Guerra Nicolás

Delegat d'Esports

Ignacio Pages Garrote

Delegat d'Esports

Adrián Cerdán Martín

Delegat d'Esports

Iván Acosta García

Delegada de RRSS

Ana Montalbán Leal

Delegada de RRSS

Ada Fraj López

Delegada de RRSS

Laura Segovia Pastor

Delegada de Play-back

Ariadna Méndez Argudo

Delegada de Play-back

Laura Rivero Gimeno

Delegada de Play-back

Mª Jesús Muñoz Medina

Delegada de Play-back

Andrea Lázaro Martínez

Delegada de Play-back

Andrea García Rueda

Delegada d'infantils

María Rajadell Cañamache

Delegat d'infantils

Juanjo Bataller Calle

Delegada d'infantils

Ana Pomer Cañizares

Delegada d'infantils

Leyre Noguera Paesa

Delegada de Cavalcada

Emelina García Peñaranda

Delegat d'illuminació

Francisco José Guillén Rosaleny

Delegat d'illuminació

David Álvarez Martínez

Delegat d'illuminació

Miguel A. Orenge Vedri

Delegat de Festejos

Iván Guerra García

Delegada d'ornamentació

Marisol Martínez González

Delegada d'ornamentació

Cristina Palomar Lloris

Comissió Masculina

President: *Sergio Carnicero Rovira*

Iván Acosta García
Juan Carlos Acosta Trincado
David Álvarez Martínez
David Álvarez Vicent
Erik Andrés Sánchez
Rubén Anreus Sanz
Jesús Antonino Jarrero
Iván Batalla Jordá
Sergio Batalla Jordá
Javier Bataller Calle
Juanjo Bataller Calle
Manuel Bellver Fernández
José María Belmonte Fernández
David Benito Holguín
Carlos Benito Martínez
Alejandro Bernet Alegría
Jorge Bernet Alegría
Enrique Caballer de Gabriel
Pedro Casas González
Aarón Casas Hernández
Edgar Casas Hernández
José Fco. Catalán García
José Manuel Cejudo Mas
Samuel Cejudo Mas
Joan Cerezuela Soto
Raúl Céspedes Manzaneda

Adrián Cerdán Martín
César Cerdán Sánchez
Daniel Cortés Ocaña
Daniel Cotanda Roselló
Vicente Cuenca Teruel
Millán Fernández Adives
Víctor Millán Fernández Llopis
Manuel Fernández Peña
Rafael Fernández Sabater
Daniel Gallardo Pérez
David García Balaguer
Gregorio García Muñoz
Manuel García Sánchez
Sergio Gimeno Álvarez
Fernando González Rubio
Iván Guerra García
José María Guerra Nicolás
Juan Manuel Guillamón Manzanero
Juan Antonio Guillem Lázaro
Fco. José Guillén Rosaleny
Asier Hernández Espuig
Bruno Hernández Sebastián
Enrique Herrero Moreno
Hugo Huguet Soriano
Julio Ibáñez Carrión
Iván Iserte Hortelano

20
25

Marcos Iserte Lechón
Carlos Jaraba Clemente
Pablo Jarque Zafra
Héctor Lavirgen Heras
Iván Latorre Montoya
José Luís Martí González
Juan Mas Jurado
Isaac Mas Prades
Pablo Mateo Pérez
José Manuel Mejías Galán
David Mora Molina
Juan Manuel Morcillo Gandía
Moisés Muñoz Camacho
Pau Núñez Castelló
Miguel Ángel Núñez Martín
Alejandro Orensa Martín
Miguel A. Orensa Vedri
David Ortega González
Mario Ortega González
Ignacio Pagés Garrote
Álvaro Palau Alegría
Jorge Palau Gutiérrez
Cristian David Parras Rajadell
Izan Pérez Lacoba
José Miguel Pérez Arcas
Daniel Pérez Martínez

Joel Pérez Orón
José Miguel Pérez Orón
Pablo Pérez Trives
Jonathan Piloña Bonilla
Rubén Prados Macián
Paco Quiles Tudón
Aarón Rams Roda
Víctor Julián Redondo Martínez
Hugo Rodríguez Sojo
Vicente Ros Pérez
Edgar Rubio Izquierdo
José Vicente Rubio Martí
Dillan Ruiz Niño
Jaime Sánchez Martínez
Iván Santamaría Alonso
José Santamaría Alonso
Borja Santamaría Girona
Luis Miguel Sarasa Carnicero
Miguel Ángel Segovia Guillén
Carlos Serra Albiñana
Pablo Solano Bravo de Mansilla
Carlos Tortajada López
Gabriel Uribe García
Alejandro Vilchez Marín

Cort d'Honor

Fallera Major: *Andrea Lázaro Martínez*

Alba Acosta García
Alba Adrián Blasco
Estefanía Agustín Guzmán
Verónica Agustín Guzmán
Yasmina Agustí Martínez
Irene Alcaina Martínez
Ana Mª Alegria Soto
Mª Antonia Alegria Soto
Adriana Álvarez García
Mar Andrés Parellada
Leire Anguita Montesinos
Iratxe Argudo Domínguez
Susana Ayora Martínez
Rocío Barragán López
Marta Belloch López
Begoña Belmonte Alonso
Yaiza Belmonte Fernández
Belén Bermar Escobar
Mª Carmen Blasco Fernández
Paula Blasco Ortíz
Irene Bonet Herranz
Sofía Bonet Herranz
Miriam Bonet Sellés
Laura Caballer De Gabriel
Ana Belén Cabrera Cámara
Alba Cañizares Romero
Rosana Carnicero Rovira
Valeria Carot Marín
Yasmina Carrasco Sánchez
Mª Rosa Carrera Herranz
Yaiza Casas Munuera
Ariadna Castander Arroyo
María Castellanos Garrido
Naiara Catalán Hilario
Leticia Civera Arias
Lorena Cortés Silva

Juana Castelló Huertas
Irene Conejos González
Noelia De la Rosa Pastor
Leyre Díaz Ponce
Marta Domínguez Martínez
Blanca Escandell Castelló
Laura Espinosa Escrig
Nuria Espinosa López
Amparo Estal Lizondo
Marta Esteban Fletes
Aitana Fernández Espinosa
Jenifer Fernández Gijón
Teresa Fernández Llopis
Natalia Fernández Pérez
Alicia Fletes Orea
Sofía Fortes Jardim
Marta Frach de la Cal
Ada Fraj López
Yael Fraj Roda
Aitana Fuentes Civera
Verónica García Balaguer
Magdalena García de los
Ángeles Rico
Elisabeth García Del Fresno
Mª Rosario García Gómez
Elena María García Martín
Isabel García Misiego
Inés García Ocásar
Verónica García Palacios
Mª Emelina García Peñaranda
Daniela García Ripoll
Andrea García Rueda
Mónica Giménez Fernández
Andrea Giménez Tortonda
Lucía Godos Llanes
Paula Godos Llanes

Coral Gómez Hernández
Paz Gómez Hernández
Vicenta González Martínez
Yolanda González Martínez
Rocío González Rueda
Lara Gracia González
Leire Granja Francés
Tifany Gualda Barrado
Belinda Guerra García
Mª Isabel Guillem Lázaro
Vanessa Gutiérrez Giner
Noelia Hernández Aranguren
Jenifer Hernández Salvador
María Herráez Gómez
Mónica Hilario Ruiz
Gemma Honrubia Rodríguez
Elsa Izquierdo Sanz
Montse Jordán Clemente
Paula Kamenov García
Mª Luz Lacoba Torres
Irina Latorre Liardet
Esther Leal González
Laura Lechón García
Silvia Lechón García
Candela Llorente Rojas
Natalia Lluch Salón
Lucía López Guillermo
Sara López Merenciano
Paula Marrón Pérez
Noelia Martí Torres
Mara Martín Cosín
Irene Martín González
Isabel Martín Leal
Karina Martín Martínez
Victoria Martín Sangüesa
Marisol Martínez González

20 25

Paula Martínez Herranz
 Noelia Martínez Giménez
 Mª Jesika Martínez Prats
 Paula Martínez Sánchez
 Marta Mas Prades
 María Mauri García
 Elia Maya Suárez
 Lucía Mejías Nieto
 Nahia Mena Jerez
 Ariadna Méndez Argudo
 María Merenciano Belis
 Lucía Mesa Guerra
 Paula Mesa Guerra
 Lucía Mezquita Alcalá
 María Micó Mérida
 Aitana Mínguez Alfonso
 Ana Montalbán Leal
 Ainhoa Mora Barragán
 Mª Carmen Moreno Jiménez
 Rosana Muñoz Camacho
 Mª Jesús Muñoz Medina
 Patricia Muñoz Medina
 Victoria Murillo López
 Guadalupe Navarro Moya
 Raquel Navarro Sánchez
 Alba Nef Bonilla
 Amaya Nieto Gómez
 Leyre Noguera Paesa
 Alba Núñez Castelló
 Laura Núñez Marín
 Neus Orenga Martín
 Laura Orón Morillas
 Cristina Ortega Cerezuela
 Alexandra Ortíz Anquela
 Marioly Padilla Fernández
 Aroa Palacios Sancho

Gemma Mª Palau Asensio
 Cristina Palomar Lloris
 Delia Pans Alcaina
 Laura Mª Pastor González
 Lucía Pardo Utiel
 Marina Pérez Alcaide
 Manuela Pérez Bueno
 Sonia Pérez García
 Silvia Pérez López
 Carla Pérez Orrico
 María Pérez Roca
 Sonia Pérez Sancho
 Alba Pérez Soria
 Marián Pérez Villarroya
 Ana Pomer Cañizares
 Marta Pomer Cañizares
 Estefanía Prados García
 M^a del Mar Rahona Navarro
 María Rajadell Cañamache
 Mª José Ramírez Jurado
 Kenza Remy Lorenzo
 Tania Ripoll Latorre
 Laura Rivero Gimeno
 Andrea Rodríguez Burgos
 Ana I. Rodríguez Navarro
 Noelia Romero Anreus
 Rosa Romero González
 Silvia Rovira Gracia
 Alejandra Rubio Dasí
 Gisela Rubio Oliva
 Paula Rubio Piró
 Mayra Rueda Berna
 Estefanía Ruiz Huertas
 Vanessa Rustarazo Ortega
 Judith Sales Palau
 María Sánchez Gaspar

Clara Sánchez Huertas
 Candela Sánchez Moreno
 Sara Sangüesa Edo
 Mª Pilar Sanz Ramiro
 Laura Segovia Pastor
 Daniela Sesé Alonso
 Sara Sesé Reich
 Elena Simón Molino
 Vanesa Soriano Lázaro
 Jennifer Soriano Romero
 Ainhoa Soto Espinosa
 Miriam Suárez Hernández
 Marilo Suárez Martínez
 Silvia Toledo Puig
 Sandra Tortajada Ramírez
 Isabel Torres Del Campo
 Gema Torres Pinilla
 Ana Lorena Tudón Gómez
 Marta Uribe García
 Sandra Mª Valenzuela Oliva
 Clara Valero Martínez
 Lidia Valls Sánchez
 Alejandra Vaquero Fuster
 Serene Velasco Fresneda
 Aianara Vélez García
 Noelia Vicent Rosua
 Miriam Vicente García
 Tania Zacarías Gutiérrez
 Lara Zarco Martín

Sòcies i socis Col·laboradors

Iciar Alcaina Martínez
Eduardo Alcaina Valero
Loli Alonso Anguita
Marisol Álvarez
Mª José Álvarez González
Pilar Argudo Gil
Alicia Batán González
Carlos Belmonte Esteban
Cristina Blasco Ortiz
Dori Bonilla Maroto
Rubén Borja Gallego
Olga Bueno Melgarejo
Jonathan Capel Martínez
Rafael Carnicero González
Carla Cerezo Figueras
Antonio Cordon Castillo
Saray Cruz Sánchez
José Luis Cuevas Hernández
Mª Isabel de Haro Rodríguez
Paquita Del Río Alba
Noemí Díaz Navarro
Diego Diez Sainz
José Vicente Esparza Villalba
Patricia Espinosa Jerez
Ana Espuig Navarro
Pedro Fernández Hernández
Pedro Fraj Juberías
Sergio Fraj Juberías

Lourdes Francés López
Denisa Gaia
Eva Gallego Ortega
Fran Gálvez
Rubén Gálvez Álvarez
Rosa Gandía Chillida
Álvaro García Bernabéu
Juan A. García García
Silvia García Guevara
Sergio García Muñoz
Yolanda García Peñaranda
Alejandro García Piera
Mónica García Romero
Aarón Garzón Corredera
Silvia Gilabert Díaz
Ramón Gimeno Muedra
Lidia Haro Blasco
Carmen Heredia Escudero
Jairo Hernández Salvador
Silvia Hernández Gorriz
Alicia Herranz Gallardo
Nuria Herranz Giménez
Antonio Honrubia Delgado
Oscar Huguet Soriano
María Odilia Jardim
Elena Jurado Lloriz
Rosana Lacoba Morte
Raúl Llovera

20
25

Sonia López Alegre
Lorena López Morales
David Mallen Martínez
Héctor Martín Aguado
Sandra Martínez García
José Martínez Gil
Yago Martínez González
Pedro Martínez Rodríguez
Gustavo Martínez San Jeronimo
Marga Martínez Susierra
Fco. Javier Maya Bermúdez
Mari Medina Fernández
Montse Molino Hernández
Sandra Montolio Carnicero
Rubén Moreno Gelis
Susana Montañana Blasco
Guillermo Monzó Elvira
Sergio Muñoz Duque
Mª Cruz Muñoz Camacho
Jesús Muñoz Muñoz
Miguel A Muñoz Prieto
Raúl Nef Castro
Sandra Oliva Serrano
María Olmo Garcia
Emilia Parellada Romeu
Pablo César Pérez Campos
Pau Pérez Esquer
Beatriz Pérez Perona

Alba Pomer Gallardo
María Pomer Gallardo
Daniel Plumed Sánchez
Cristina Prades Herreras
Silvia Puig Pérez
José Queralt Hormigos
Olga Ramírez Jurado
India Remy Lorenzo
Mª Pilar Ripoll Latorre
Sonia Roda Perona
Andrea Rodríguez Gijón
Cristina Rueda Berna
Carlos Sabio Mejida
Mayka Sánchez Díaz
José Santamaría Usero
Mª José Sarasa Carnicero
Borja Sierra Castaño
Noelia Silla Rueda
Arantxa Sojo Bazataquí
José Soriano Gómez
Sergio Suárez Hernández
Fco. Toledo Troya
Mª José Tortajada Julián
Susana Tortajada Julián
Ana Tortajada Ramírez
José Tur Carretero
Andrés Valero Gutierrez
Carlos Verdejo Navarro

La Falla

Les Mil i Una...

Artista: Arturo Vallés

Crítica: Vicente Cuenca i

Jose Luis Martí

Introducció

*Mil i un embolics
i fet un desastre el municipi
mil i una històries del mai acabar.*

*Mil i una promeses que es queden en res,
passen i vegem algunes d'eixes
mil i una píflies que tenim
a la nostra ciutat.*

*Benvinguts a les mil i una
en la falla La Victòria.*

El Sultà

*Mil i una vegades
hem vist promeses
de moltes empreses
que mai arribaven.*

*Mil i una vegades veient
com passava de llarg
el tren de la indústria
que ací mai parava.*

*La quarta planta,
Bmw, Dondon,
promeses i més promeses
però mai realitzades.*

*I per fi el nostre sultà
ha trobat a la seua sultana
en Parc Sagunt en forma de bateria
que vindrà a posar la llum
en mil i una meravelles.*

Aromes del Port

*Taronges del rebuig,
pólvores pudentes,
el carrer ple de brutícia,
canonades que empesten
mil i un aromes més
que a tothom asfíxia.*

*Qui ens governen
no han de tindre olfacte
o van embullats en perfums.
Mentrestant totes eixes aromes
al Port tufen.*

La Coda de Alibabà

*Mentres la guàrdia controla,
els micos desvalisen l'Estat
la corrupció està a l'orde del dia
i al poble els diners ens llevaran.*

*Encara sort que està
per a salvar-nos el tigre de la justícia
mil i un tigres faran falta perquè
no ens deixen les arques buides.*

Catifa màgica

*Mil i una promeses sense complir
l'Alcalde es passeja per la ciutat
en la seua catifa màgica
amb el seu somriure tret
de l'anunci del profident.*

*Els problemes sense resoldre
assessors a tutiplén
fotos per ací, vídeos per allà
la ciutat sense arreglar.*

*L'oposició sense actuar
no saben per on anar
com no espavilen i es posen a treballar
la catifa en vaga es declararà.*

Els set vels

*De rostre bru, aquesta imponent dona
que a una Directora General recorda,
ens balla amb set vels,
un per dia, set per setmana, ens asombra.*

*Mil i una històries per solucionar,
mil i un embolics per arreglar
serà possible que ella, o altres
els puguen esmenar?*

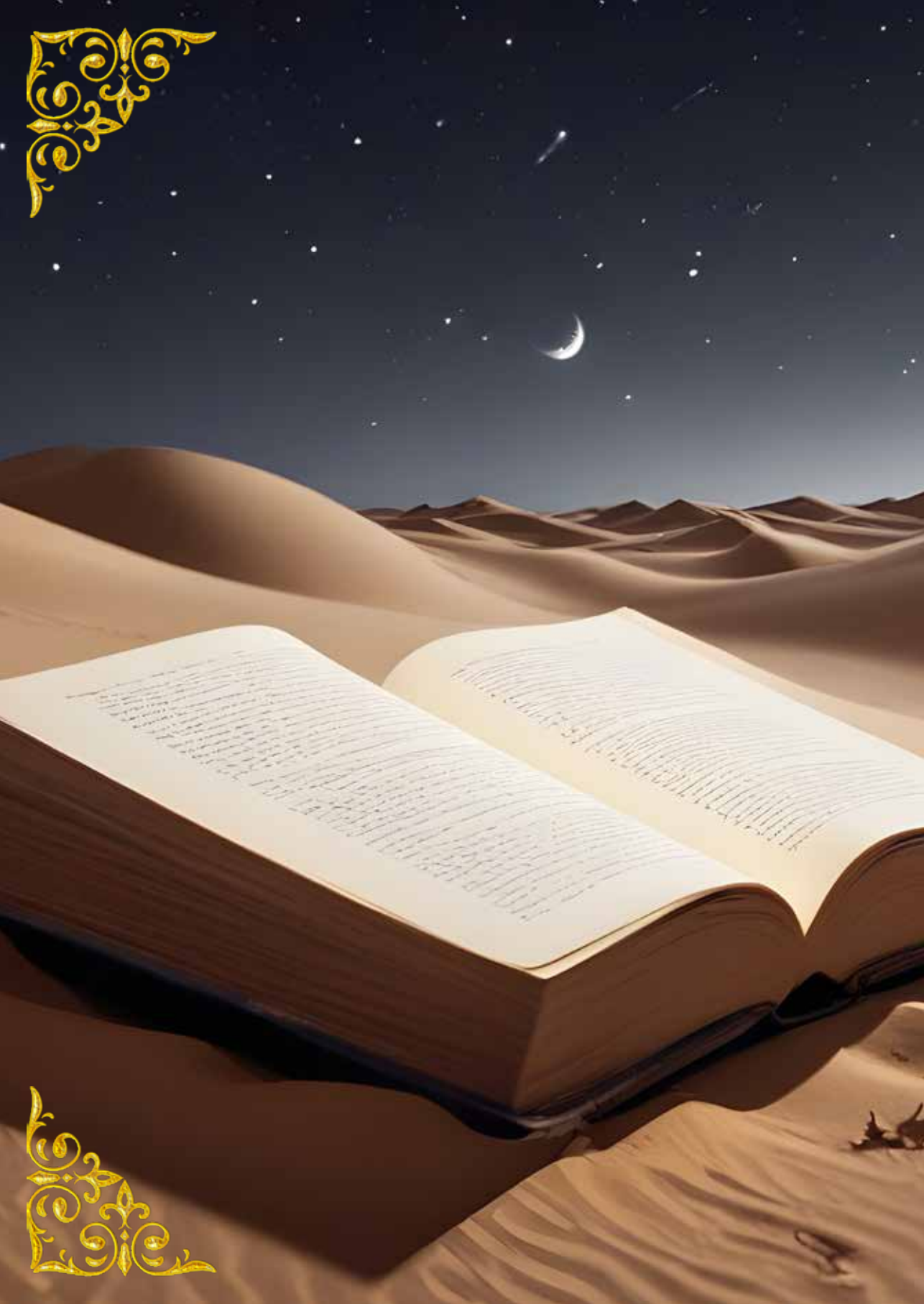
*Eixe és el gran misteri per endevinar,
és la història política de mai acabar
mil i un dies més per comptar,
i ja veurem què passarà.*

De cap costat a cap part

*Ens han omplert la ciutat
de mil i un trossos de carril bici
que van de cap costat a cap part
i, per alguns carrers, destrossats.*

*La circulació un caos
la gent cabrejada
una dinerada mal gastada
i el carril mai usat.*

Els mil i un relats

Les mil i una festes

LA COMISSIÓ

A la Comunitat Valenciana se celebren mil i una festes populars que ajuden a mantindre-les vives i a transmetre, generació rere generació, les tradicions dels nostres pobles i ciutats.

Les festes enforceixen els llaços comunitaris, generen riquesa cultural i ajuden a preservar el patrimoni, i s'han convertit en un potent motor econòmic que cada any atrau milers de turistes que desitgen conèixer els rituals, les danses, la música, la gastronomia i les celebracions típiques de la nostra regió.

Molts pobles de Castelló, València i Alacant celebren al llarg de tot l'any les seues festes patronals, festivitats culturals, religioses i tradicionals en les quals abunden les processons, les orquestres, les representacions històriques o els esdeveniments taurins.

Aquestes, que es detallen a continuació són algunes de les més importants.

CAVALCADA DE REIS MAGS D'ALCOI

La Cavalcada de Reis Mags més antiga del món té lloc a la ciutat alacantina d'Alcoi. Com totes les cavalcades, se celebra, per tant, la vesprada-nit del 5 de gener. Alcoi és la capital de la comarca de la Foia d'Alcoi o l'Alcoià.

L'origen documentat d'aquesta tradició és de l'any 1866 i es realitza de manera ininterrompuda des de l'any 1885. Té l'honor de ser la cavalcada més antiga d'Espanya i per tant del món. Va ser declarada Festa d'Interés Turístic Nacional l'any 2001.

Són tres actes els que componen la Cavalcada de Reis Mags d'Alcoi, dos són previs i el tercer i més important és la mateixa cavalcada.

El diumenge previ al dia 5, al matí, se celebra el primer dels actes, es diu «Els Pastorets» o «Les Pastoretetes», i consisteix en el fet que les xiquetes i xiquets de la ciutat acudeixen vestits de pastorets a adorar al minyonet Jesús, que es troba en el naixement de la plaça d'Espanya.

El dia 4 de gener, vespra de la Cavalcada, té lloc el segon acte, conegut com «La Burreta» o «Bàndol Reial», que consisteix a rebre l'ambaixador reial, que anunciarà l'arribada de Ses Majestats els Reis d'Orient.

I l'acte principal, La Cavalcada dels Reis Mags d'Alcoi, se celebra a partir de les 18 hores del dia 5 de gener amb una duració quasi de quatre hores.

Els Reis realitzen tot el recorregut pujats en magnífics camells i, a meitat del recorregut, a la plaça d'Espanya es detenen per a realitzar l'adoració al minyonet Jesús.

Són més de 1.000 persones les que participen en la Cavalcada. A més de ser la més antiga d'Espanya destaca perquè el rei Baltasar ix en segon lloc i perquè els patges dels reis ascendeixen als balcons de les cases amb unes escales durant la cavalcada per a deixar els regals.

Són quasi 130 anys els que es porta celebrant aquesta singular desfilada.

SANT ANTONI

Al crit de VÍTOL! Qualsevol canalina i canalí (naturals de Canals) crida als quatre vents a familiars, coneguts o amics, en senyal d'afecte i amb emoció, cada any quan arriben les Festes Patronals de Canals en honor a Sant Antoni Abat.

Això ocorre cada mes de gener, amb l'inici de l'Any Nou, quan la festivitat comença amb la plantà del pi cada 1 de gener, acte oficial que dona principi a una festa que la localitat viu amb gran emoció, on s'implica tot el poble. Els tres dies més importants de les Festes de Sant Antoni Abat de Canals són el 16, 17 i 18 de gener. Aquesta gran celebració destaca per la crema d'una de les majors fogueres del món, coneguda com "la foguera", i pel Dia de Sant Antoni i el Dia dels Parells, on en aquest últim els festers reparteixen per tots els carrers del poble milers de joguets muntats sobre cavalls. Durant eixes festes, la gent del poble recita el que ells diuen un «vítol». El vítol diu així: «Vítol i vítol al nostre patró del poble!!», i la gent respon: «Vítol!!». Tot això ocorrerà la vespra de Sant Antoni Abad (el 16 de gener), on després de la missa del sant es donarà pas a la crema de la foguera

SANT ANTONI A SAGUNT

Sagunt celebra Sant Antoni, la seua festa d'hivern, amb fogueres, correfocs i la tradicional benedicció d'animals.

L'associació Amics del Cavall és l'encarregada d'organitzar els actes de les festes populars de Sant Antoni, on destaca el trasllat del pi des del trinquet fins a la plaça Major. El pi és arrossegat per cavalls i acompanyat del grup de percussió i dolçaina i els correfocs de la Diabòlica de Morvedre, per a muntar la foguera a la plaça Major, on serà cremada acompanyada pel volteig de campanes a càrrec del grup Els Campaners de Morvedre.

El “taller de dimonis”, els tradicionals correfocs, el “bureo”, l'exhibició i cercavila de cavalls i finalment la benedicció d'animals acompanyen aquesta antiga festa popular oberta a la participació de tot el món.

“Els Dijous de Berenar a Sagunt”

Tots els dijous des de Sant Antoni fins al Dimecres de Cendra tenen la “pataqueta” com un element ineludible en el menú de les gentes de Sagunt.

Els «Dijous de Berenar» són una tradició molt antiga que, pràcticament, ha desaparegut a la Comunitat Valenciana, però que es conserva molt viva a Sagunt. Alguns historiadors daten l'inici d'aquesta tradició en 1492, any de l'expulsió dels jueus, uns altres ho fan alguns segles després. Però a la capital comarcal és un costum que gaudeix de molt bona salut.

Molts són els forns que preparen les conegudes pataquetes, protagonistes indispensables d'aquests Dijous de Berenar que se celebren des del dijous següent a la festivitat de Sant Antoni fins a l'anterior al Dimecres de Cendra. «La gent continua venint per les «pataquetes», les compren per a tota la família i a vegades fins i tot ja les regalen amb el farciment típic com són les faves, la llonganissa o la truita d'alls tendres», expliquen des del forn La Melica de Sagunt, un dels quals conserva aquesta tradició.

Un altre dels canvis que ha patit aquesta tradició saguntina és el lloc on es mengen, ja que, fa algunes dècades, era molt habitual veure a famílies anar a berenar a les muntanyes de Sagunt i fins i tot als voltants del Teatre Romà i el Castell. En l'actualitat, aquest costum s'ha tornat una mica més íntim, ja que aquests berenars

se solen fer a casa, encara que continuen sent l'excusa perfecta per a tindre una vesprada de reunió amb familiars i amics.

També hi ha persones que trien aquests dies per a reunir-se als bars d'amb els seus sers estimats per a celebrar els Dijous de Berenar, motiu pel qual molts d'aquests establiments encarreguen les pataquetes als forns per a oferir-les als seus clients.

CARNESTOLTES DE VINARÒS

El Carnestoltes de Vinaròs, festa d'Interés Turístic Autòmic ha aconseguit els 3.000 participants i més de 30 comparses, així que fes-te una idea del desplegament festiu que pot suposar.

La Costa de la Flor del taronger també és escenari de carnestoltes multitudinaris, com el de Vinaròs. Allí, el Rei Carnestoltes dirigeix més de 30 comparses en un desplegament de vitalitat i celebració que sempre precedeix la Quaresma.

Aquestes festes, declarades d'Interés Turístic Autòmic, es gaudeixen durant onze dies i es deixen sentir especialment en el cap de setmana, en el qual les disfresses i la música són els protagonistes i on es proporcionen vivències i activitats a tots els grups d'edat.

Són especialment divertides la Nit del Pijama i la Batalla de Farina, excuses perfectes per a traure el nostre costat més lúdic i deixar-nos portar.

A més, es nomenen reines del Carnestoltes, es fan propostes gastronòmiques, esportives i culturals, es premia la labor de les comparses amb corbatines i es trauen al carrer impressionants carrosses. Tota una manera de celebrar aquesta època del calendari per mitjà de tradicions alegres i dirigides a tots els públics.

LA MAGDALENA

Unes festes populars proclamades Interés Turístic Internacional, en les quals Castelló de la Plana s'ompli de vida, diversió, tradició i bons moments durant nou dies. I se celebren a partir del tercer dissabte de quaresma. És una característica singular de les Festes de la Magdalena el que cada any canvien de data, encara que sempre entre els mesos de febrer, març i abril.

Les Festes de la Magdalena són un homenatge a les tradicions i els orígens de Castelló de la Plana. Per això, es reviu, cada any, actes com la Romeria de les Canyes, el Pregó, la Desfilada de Penitents o la Desfilada de Gaiates, entre altres. Unes cites que, sens dubte, reafirmen a aquest lloc com a poble i mantenen l'essència de les seues arrels en una festa diferent i especial.

A més dels actes més tradicionals, se sumen altres lúdics que, en conjunt, regalen uns dies de celebració incomparables i extraordinaris. Concerts, mascletaes, castells de focs artificials, actuacions en directe, animació per als més xicotets. Amb tot, Castelló de la Plana s'ompli de llum, color, alegria i il·lusió en cadascuna dels seus carrers.

LES FALLES

Les Falles se celebren entre el 15 i el 19 de març; cada any es planten a la ciutat de València i en algunes poblacions valencianes, centenars de falles grans i xicotetes, que són objecte d'admiració per part de valencians i visitants fins al 19 de març, dia de la cremà, en el qual aquests grandiosos monuments de cartó pedra desapareixen consumits per les flames. El foc, les mascletaes, els castells de focs artificials i la participació popular han fet que aquesta festa gaudisca de merescuda fama a tot el món i ser declarada Festa d'Interés Turístic Internacional per la Unesco.

En les places i en els encreuaments de carrers s'alcen les falles, impressionants monuments de cartó-pedra, al voltant d'una, dos o tres figures gegantesques, que poden arribar als vint metres d'altura. Construïdes pels artistes fallers, representen escenificacions, tractant satíricament temes de l'actualitat social i política. La nit del 15 de març té lloc la Plantà d'aquests monuments, acte amb el qual s'obri la setmana gran de la festa. Existeixen diverses categories de falles que competeixen per obtindre diferents premis, destacant les falles de la secció especial, que són les més grans i espectaculars.

Les protagonistes de les Falles són la música, interpretada per les bandes que acompanyen els actes fallers, i la pólvora, que és la protagonista en les mascletaes que es disparen diàriament a la plaça de l'Ajuntament i als castells de focs artificials que tenen la seua apoteosi en l'espectacular Nit del Foc del 18 de març. La culminació d'aquestes celebracions té lloc el dia 19 de març, festivat de San Josep, amb la Cremà, en la qual es cala foc, entre la llum i el color dels focs artificials, a tots els monuments fallers.

Un dels actes més importants és l'Ofrena de Flores a la Mare de Déu dels Desemparats, una bella cerimònia que se celebra cada 17 i 18 de març en honor a la Mare de Déu, patrona de València. Les comissions falleres desfilen, presidides per les falleres majors i les seues corts, lluint els vistosos vestits regionals i acompanyades per bandes de música, pels carrers més cèntrics fins arribar a la plaça de la Mare de Déu, al costat de la catedral, per a dipositar rams de flors, amb els quals es confeccionen bells i espectaculars tapissos que adornen aquest espai durant diversos dies.

L'origen de la festa de les Falles es remunta a l'antiga tradició dels fusters de la ciutat, que en vespres de la festa del seu patró sant Josep, cremaven davant dels seus tallers, als carrers i places públiques, les andròmines inservibles juntament amb els artefactes de fusta que empraven per a elevar els cresols que els il·luminaven mentre treballaven en els mesos d'hivern. Les mascletaes, l'Ofrena de Flors a la Mare de Déu dels Desemparats, les corregudes de bous o els castells de focs artificials destaquen entre les nombroses activitats festives en les quals es pot participar a València durant aquests dies.

Les falles

...

“En les places i en els encreuaments de carrers s’alcen les falles, impressionants monuments de cartó-pedra, al voltant d’una, dos o tres figures gegantesques, que poden arribar als vint metres d’altura.”

...

FESTES DE CULLERA

Les festes patronals de Cullera estan dedicades a la Mare de Déu del Castell, Verge de l'Encarnació i Patrona de Cullera, popularment coneguda com "La Moreneta". Comencen el dissabte després de Pasqua i se celebren fins al diumenge de la setmana següent. Són nou dies d'intensa activitat a Cullera. El primer dia de les Festes Majors de Cullera, dissabte, té lloc la tradicional Baixà, en la qual la imatge de la Mare de Déu és baixada des de l'ermita del castell en processó nocturna pel camí del Calvari fins a l'església dels Sants Joans. Quan la imatge arriba al Mercat, el poble de Cullera la rep amb un grandió castell de focs artificials.

Però l'acte més representatiu de les festes patronals de Cullera, i sens dubte el més emotiu, té lloc la Nit de l'Aurora quan en la matinada del diumenge els mariners i pescadors traslladen la imatge de la Mare de Déu des de l'església dels Sants Joans fins a la platja de Sant Antoni, on la passegen a coll per la riba de la mar amb el res del rosari com a acompanyament. Aquesta bella representació atrau cada any milers de visitants. Són moments de gran intensitat ja que les barques que han fondejat enfront de la platja, engalanades amb llums de colors, disparen les seues salves per a rebre la Mare de Déu. La processó finalitza amb la Missa de Campanya i un gran castell de focs artificials.

El dia de Sant Vicent se celebra a Cullera, a l'alba, el Rosari de l'Aurora del Raval, en el qual es passeja la imatge de la Mare de Déu del Castell de Cullera pels carrers mentre es disparen focs artificials. I, a la nit, arriba el moment de la Processó General pel barri antic de Cullera.

En els dies següents se succeeixen processons, concerts i actuacions musicals, el Certamen Nacional de Bandes de Música Civil "Ciutat de Cullera" i altres espectacles, com ara vaquetes, la Gran Cavalcada de Disfresses i actes culturals entre altres.

Les festes patronals de Cullera culminen amb la pujada processional de la imatge de la Mare de Déu del Castell fins al seu Santuari, després de la qual es dispara un castell de focs artificials que posa el punt final a la celebració. Festes Majors de Cullera estan declarades com a Bé d'Interés Cultural de caràcter immaterial (BIC) des del 09 d'abril de 2024.

MOROS I CRISTIANS

És l'expressió més espectacular de les festes d'Alcoi, on es rememoren uns fets esdevinguts al segle XIII, en temps de Jaume I el Conqueridor, quan la ciutat va patir l'atac del cabdill moro Al-Azraq. Segons la llegenda, Sant Jordi va aparèixer cavalcant per a ajudar la ciutat, que va jurar construir un temple en el seu honor i celebrar-ho amb festejos. A Alcoi la festa està declarada d'Interés Turístic Internacional.

Al voltant de la festivitat de Sant Jordi i depenent de la Setmana Santa, tenen lloc les festes de Moros i Cristians. Alcoi és una autèntica explosió d'alegria, milers de banderes blanques amb la creu de Sant Jordi i altres punts gallardets verds amb la mitja lluna de l'Islam engalanen la ciutat. S'enllacen dianes, processons i entrades, escenificant la presa del castell pels moros i la reconquesta pels cristians.

Sona el redoblament de tambors, les trompetes, les andanades dels arcabussos en ple fragor de la batalla. I es palpa l'olor de la pólvora i el fum.

El primer dia tenen lloc les dues entrades: al matí la desfilada de les agrupacions cristianes i, a la vesprada, la dels moros. La riquesa i colorit dels abillaments, la música, el barroquisme dels estendards i els girs i piruetes que realitzen els caps d'esquadres submergeixen el públic en un ambient irreal.

El segon dia és el de Sant Jordi, jornada de devoció en la capella, la processó de la relíquia o la figura de Sant Jordiet, un xiquet menor de huit anys que vist de soldat romà.

El tercer, el Dia de l'Alardo, se succeeixen les escaramusses, trabucs i arcabussos, armadures i capes morunes que donen forma a la batalla que, com cada any des de 1276, vencen els cristians. I quan renaix la calma, en els merlets del castell apareix Sant Jordiet, aclamat per la multitud, posant el punt i final a les festes fins a l'any pròxim.

FESTES DE SANT PASQUAL

Són les festes patronals en honor a Sant Pasqual Baylón, patró de la ciutat de Vila-real des de 1917.

Durant deu dies la ciutat canvia la seua fisonomia diària, desfilades, processons, revetles, espectacles, esports, el bou: "bou per la vila" i "bou embolat". Gran activitat de les penyes festeres en els seus casals. El dia 16, vespra de la festivitat del Sant se celebra la "foguera", precedida de l'ofrena de flors al temple d'aquest. El dilluns de les festes, té lloc la tradicional "xulla" per tots els carrers de la ciutat.

FESTES DELS XIQUETS DE SANT VICENT FERRER

La Festa dels Xiquets de Sant Vicent Ferrer és una de les festes més antigues del cap i casal.

Amb més de 400 anys d'antiguitat, aquesta celebració té el seu origen al mateix carrer de la capital, quan des del Col·legi Imperial de Xiquets Orfes Sant Vicent Ferrer (un col·legi de xiquets orfes ara situat a Sant Antoni de Benaixeve després del seu trasllat a aquest terme municipal), treien la imatge del sant en processó per a poder recaptar fons per a la institució.

El Col·legi Imperial de Xiquets Orfes de Sant Vicent Ferrer és la institució benèfica-educativa més antiga d'Europa.

Entre els actes destaca la gran festa infantil amb berenar i animació infantil al carrer Museu de la Seda, la celebració del Baptisme a la Casa Natalícia de Sant Vicent Ferrer (Pouet); o la solemne processó dels xiquets.

LA FIRA DE LA CIRERA

A la Salzadella, a Castelló, les cireres tenen tanta importància que han aconseguit que se celebri una festa en el seu honor, la Fira de la Cirera. Aquesta fira, que es va iniciar en 2008, està ideada perquè aquest producte, de gran qualitat, tinga la visibilitat que mereix. Durant aquesta fira la Salzadella s'ompli d'aquestes brillants delícies, i podràs provar un bon nombre de productes elaborats amb elles com ara aiguardents, rebosteria, licors o confitures. I també uns altres de molt més insospitats. Les degustacions, per tant, seran un dels reclams més cridaners. Podràs a més acostar-te a comprovar com es realitzen alguns oficis tradicionals i participar en algun taller.

FOGUERES DE SANT JOAN

Les Fogueres de Sant Joan d'Alacant tenen l'origen en el culte al foc i la cristianització durant l'advocació de Joan el Baptista. Antigament, era una festivitat agrícola on els llauradors celebraven el dia més llarg de l'any per a la collida de la collita i la nit més curta per a eliminar els mals.

La primera celebració d'aquestes fogueres data de l'any 1822, encara que aquestes van quedar prohibides fins a 1881 per una distracció de l'Ajuntament, que no va publicar el ban de prohibició. Els veïns instauren eixe any les denominades "Festes de Carrer" amb jocs populars i música acompanyades de tradicionals balls típics del folklore lleuntí i ninots de figures grotesques, cabuts i gegants.

No és fins a 1928 quan es crea l'associació Alacant Atracció que organitzen les primeres Fogueres de Sant Joan per a fomentar el turisme a la ciutat i per a ús i gaudi dels alacantins. Al seu torn, es creen les barraques, recintes delimitats a manera de revetles on poder gaudir de la gastronomia alacantina.

Des de 1941 se celebra l'Ofrena de Flors a la Mare de Déu del Remei on els foguerers, barraquers i alacantins desfilen pels carrers per a homenatjar la Mare de Déu. A més, la festivitat compta amb la manifestació valenciana més popular, l'espectacle pirotècnic, projectat mitjançant petards, traques, mascletaes i focs artificials, que formen un espectacle artístic únic.

Declarades d'Interés Turístic Nacional i Internacional, són a més festes oficials de la ciutat d'Alacant, pel fet que són festes basades en indumentàries tradicionals, festejos i manifestacions artístiques alacantines. En 2014, la Generalitat Valenciana va declarar les fogueres de Sant Joan com a Bé d'Interés Cultural Immaterial, adquirint així un reconeixement i protecció com a patrimoni històric espanyol.

La foguera és l'element emblemàtic de la festa dissenyada amb ninots de diferents temàtiques, crítiques o dimensions, el monument és la representació de l'art efímer que representa aquesta festivitat que conclou la nit del 24 de juny.

BATALLA DE LES FLORS

La Batalla de Flors de València és una desfilada de carrosses sobre les quals es munten decorats temàtics. Les persones que participen damunt, generalment joves, llancen al públic serpentines, confeti i flors. L'espectacle és un dels més valorats de la Gran Fira de Juliol de la ciutat de València.

Va ser Pasqual Frígola Ahís Xacmar i Beltrán, baró de Cortes de Pallars i president de Lo Rat Penat, qui va incorporar la Batalla de Flors als actes de la Fira de Juliol en 1891, sent la desfilada de carrosses amb batalla floral més antiga d'Espanya. La idea està basada en la batalla floral de carnestoltes de Niça.

En un principi, participaven carrosses engalanades amb flors que, l'últim diumenge de juliol, cap a la vesprada, recorrien un tram del passeig de l'Albereda. Les carrosses feien una primera volta al circuit davant del jurat que, en acabar, premiava la més bella. Durant la segona volta, els participants llançaven al públic serpentines, confeti i flors (clavells), i aquest responia al seu torn, entregant-se així una batalla pacífica i festiva, plena d'aromes i de color.

En els seus orígens, tan sols prenia part la burgesia valenciana, que mostrava la posició social a través del valor dels carruatges i dels cavalls, de la bellesa de les ornamentacions florals i de la riquesa dels vestits. Amb el temps, la Batalla de Flors es va popularitzar i va esdevindre un dels actes més emblemàtics de la Gran Fira de València.

Al llarg del segle XX, les carrosses van ser substituïdes per plataformes (sempre

arrossegades per cavalls) sobre les quals es munten escenaris allegòrics; però la resta del ritual segueix igual. A més, també es van afegir els «gropes», cavalls molt abillats que porten damunt una parella, home i dona, amb els vestits de gala dels llauradors de l'Horta de València. La majoria de les carrosses estan ocupades per falleres i fallers, a més de diverses associacions o agrupacions municipals.

Actualment, el premi a la carrossa millor decorada rep el nom de «Premi Baró Cortes de Pallars» en honor del creador d'aquest acte.

MISTERI D'ELX

A més de ser una de les festes d'estiu a la Comunitat Valenciana més destacades, el Misteri d'Elx és una de les joies del patrimoni oral i immaterial valencià, ja que, segons algunes fonts, se celebra des de fa més de 500 anys coincidint amb la festa de la Mare de Déu de l'Assumpció del 15 d'agost.

El Misteri d'Elx és un drama satíric d'origen medieval, inspirat en diversos textos dels Evangelis Apòcrifs, que narra els moments de dormició, assumpció als cels i coronació de la Mare de Déu.

Escrita en valencià i llatí, la representació té lloc en la Basílica de Santa Maria d'Elx, en dos actes la Vespra i la Festa, els dies 14 i 15 agost, encara que la preparació de la festa i els assajos són de l'11 al 13.

El mateix 13 d'agost, a les 23.00 hores, després de l'assaig general, se celebra la Nit de l'Albà, un gran espectacle pirotècnic que succeeix mentre sona un fragment del Misteri d'Elx de fons i s'alça la palmera de la Mare de Déu.

LA FESTA DE LES ALFÀBEGUES

El colorit i la increïble aroma de la Festa de les Alfàbegues de Bétera en el matí del 15 d'agost, declarada festa d'Interés Turístic Autonòmic.

Bétera aconsegueix inundar-se del més fragant dels perfums cada matí del 15 d'agost en honor a la Mare de Déu de l'Assumpció. En la "Festa de les Alfàbegues", increïbles alfàbegues de més de dos metres d'altura i engalanades amb vius colors són una autèntica mostra d'art natural que comença, uns mesos abans, a l'Hort de les Alfàbegues, on són plantades i comença un nou cicle.

De les prop de 80 que es planten, només les més altes tindran l'honor de ser participants en la desfilada, que transcorre entre una autèntica pluja de confeti i que constitueix una festa que ja compta amb més de 400 anys d'antiguitat.

Aquest esdeveniment és el més cridaner i representatiu de tota una setmana de festes a Bétera, que solen oferir a més concursos de paelles, espectacles en directe, mercats medievals o les tradicionals "cordaes", on la pólvora ens farà vibrar al ritme de les festives explosions.

FIRA D'AGOST DE XÀTIVA

Xàtiva celebra el mes d'agost una de les fires més antigues de la Comunitat Valenciana. L'esdeveniment té el seu origen l'any 1250 quan el rei Jaume I va atorgar a Lleida a la ciutat de Xàtiva el privilegi de celebrar una fira.

Té lloc entre el 15 i el 20 d'agost, cinc dies en què es combinen atraccions de fira, parades comercials i activitats culturals. La presència de bestiar, motiu original de la Fira, ha passat a un segon pla. Entre les nombroses activitats que es duen a terme són d'especial interès el concurs de tir i arrossegament, la nit de les tradicionals "albaes", el clàssic trofeu de motociclisme, el cicle de teatre infantil i el recuperat Festival de la Cançó.

LA CORDÀ DE PATERNA

La Cordà de Paterna és la culminació de les Festes Majors, que se celebra la matinada següent a l'últim diumenge d'agost. És una manifestació pirotècnica nocturna consistent en un grup de coets, del tipus femelletes (dividits en mares, que es divideixen en huit, i normals, que no es divideixen) carretó o també denominats coets borratxos, penjats en una corda nuada de punta a punta d'un carrer i de la qual van soltant-se i esclatant. Destaca per la seua magnitud i espectacularitat i que es desenvolupa al carrer Major.

Els tiradors, dirigits pel coeter major, cremen més de 75.000 coets amb una intensitat de 2.000 coets per minut. Els tiradors oficials i els aficionats que s'apunten poden disparar coets en un espai habilitat, el coetòdrom, durant el desenvolupament de les Festes Majors. A part, els participants, vestits amb roba que els cobreix tot el cos per a evitar cremades, van agafant-los i llançant-los a l'aire dins del recinte delimitat i durant un temps limitat.

Està declarada com a Festa d'Interès Turístic Nacional des de 2017.

SEXENNI

El Sexenni és una festa proclamada d'Interés Turístic Nacional que se celebra a la localitat castellonenca de Morella, en honor de la Mare de Déu de la Vallivana. La festa se celebra una volta cada sis anys, el tercer diumenge d'agost (des de l'any 1678), i està catalogada com d'interés turístic nacional des de l'any 2012.

La festa ja està testimoniada al segle XVII. Consistia en una sèrie d'actes solemnes en què els morellans dedicaven a la Mare de Déu en agraïment a la desaparició de la pesta que va assolir la població en l'any 1672. En eixa data es va pujar la Mare de Deu al poble, i les febres dels ciutadans varen remetre. Per eixa raó, i a instàncies dels llauradors, els jurats i justícia de la vila varen fer el vot d'organitzar un novenari d'acció de gràcies a la Mare de Déu de la Vallivana. Des de l'any 1678 s'han celebrat cada sis anys de forma pràcticament ininterrompuda.

L'acord diu així:

El Justicia Jurats y Consell de Morella tenen a be donar gracias a la Imperatris de totes les creatures y Senyora nostra la Verge de Vallivana ara y en tot tems en un novenari de sis en sis anys, per l'benefici de la salud alcanzada en l'any pasat.

El Consell de Morella acordà l'any 1678 traslladar la pregària i festa del Sexenni del més de maig a l'agost. Des d'eixe moment s'han viscut cinquanta-quatre sexennis. En l'any anterior a la festa, se celebra l'Anunci.

Des de l'any 1903, manté una estructura similar; durant els tres primers diumenges d'agost, es planten en barraquetes de fusta en els carrerons, uns ninots (ninots i volantins que representen caricatures humanes i que són un reflex de la vida en Morella i els seus habitants). El quart diumenge de l'Anunci se celebra una missa. L'Anunci té lloc en l'església, però després adquireix un to festiu, en el qual els integrants de la Crida es mesclen en una batalla de confeti i serpentines en desfilada de carrosses fetes de paper. Tot per a recordar i anunciar la festa de l'any següent.

El tercer diumenge de l'agost i com cada sis anys des de 1678, els morellans baixen en pregària a la Vallivana i acompanyant a la Mare de Déu tornen a la ciutat. El diumenge se celebra una processó en la qual participen els diferents gremis de la vila, en les seues imatges i personatges bíblics. Per últim, desfilen la bandera de la Vallivana, els elets, els gremis de segon ordre i la creu de la Basílica. Durant la processó, es lligen les Relacions o versos dedicats a la Mare de Déu, dins d'un artifici anomenat Taronja, similar a la Mangrana d'Elx, que s'obri en quatre gallons quan passa la Patrona. Quan es descobreix, apareix un xiquet xicotet vestit de Sant Miquel que li canta uns versos.

Al final de la festa, la Mare de Déu de la Vallivana torna al seu santuari.

Durant les celebracions, se celebra missa solemne, retaule, processons i altres activitats festives.

Un dels elements més cridaners de la festa són els adorns dels carrers. Els punts més significatius de la festa es cobreixen amb herbes aromàtiques i es fan enramades amb garlandes balcon i portes. Aquestes garlandes estan fetes amb flors de paper que elaboren les dones de cada barri.

Com a elements característics cal destacar:

- El Retaule, Retaule o Regrés a la Ciutat.
- Els Conventets: menuts escenaris que representen la sala d'un convent.
- Els Volantins: al Carrer de la Font, són figures unides entre si en una fusta, que al pas de les processons donen regressos.
- La taula cap per avall: de significat desconegut, consisteix en una taula disposta per a un convit, que curiosament, es troba al revés.

Participen el dia de la Rebuda a la Mare de Déu i estan relacionats amb la història del poble les dones i els quadres figuratius. Entre els quadres destaquen els del: Gremi del Comerç, Carro Triomfant i Miraverdes.

Entre les danses destaquen: les Danses dels Torners, dels Llauradors, dels Teixidors i la dels Oficis, i de les Gitanetes.

A més, un any abans de la gran celebració té lloc l'Anunci, és a dir, l'anunci del que està per arribar en el pròxim Sexenni. El tercer diumenge d'agost (el pròxim, en 2029), aquesta festa fa de crida amb la instal·lació de ninots elaborats pels veïns als carrers de la ciutat. L'humor i la sàtira dels aspectes quotidians de la vida morellana s'apoderen dels seus racons.

TOMATINA DE BUNYOL

L'últim dimecres d'agost a Bunyol es desferma una autèntica guerra totalment lúdica i organitzada que atrau visitants dels racons més remots del món disposats a llançar-se tomaca. La Tomatina de Bunyol és una Festa d'Interés Turístic Internacional absolutament única, en la qual el poble, durant unes hores, es transforma per complet.

Les regles són clares: has d'acreditar que tens el teu tiquet per a accedir al recinte, i has de fer-ho amb tots els teus objectes personals a resguard de la pluja de tomaca, i amb les imprescindibles ulleres de bussejar. Després, tan sols hauràs de seguir les instruccions de l'organització per a situar-te en el lloc adequat i esperar que, a les 12 hores, comencen a circular els camions que repartiran milers de quilos de tomaca que seran llançats entre riures i diversió.

FESTA DE LA VEREMA

La Fira i Festa de la Verema, declarada d'Interés Turístic, és una de les festes més antigues d'Espanya. Entre finals d'agost i principis de setembre, els carrers de Requena s'omplien d'un ambient acollidor i, sobretot, divertit.

El calendari d'aquesta celebració està replet d'actes tan representatius com la proclamació de la reina de les festes i les seues corts d'honor, la coneguda "Nit de la Surra", el trepitjat de raïm i la benedicció del most, la famosa "Nit del Llaurador", la gran cavalcada de carrosses, el dia

També té lloc la Fira Requenense del Vi (FEREVIN), el punt de trobada dels productors de vi i cava locals.

del Requenense Absent, la Nit del Vi o la crema del monument al vi, entre altres. A més, també desfila la comitiva del poble abillada amb els vestits regionals i, per descomptat, no falta la pólvora en les mascletaes i castells de focs artificials.

A més dels actes tradicionals i lúdics, també té lloc la Fira Requenense del Vi (FEREVIN), el punt de trobada dels productors de vi i cava locals. Ací podràs descobrir els seus millors productes, sorprendre't amb la seua qualitat, descobrir els nous llançaments i donar una bona alegria al teu paladar.

ENTRADA DE BOUS I CAVALLS

La segona setmana de setembre és l'època en la qual Sogorb celebra la seua festa més reconeguda, una ciutat amb un patrimoni històric monumental.

És una celebració singular i multitudinària. Es tracta d'una sèrie d'entrades que se celebren cada dia a les 14 hores durant una setmana i que ha sigut declarada Bé d'Interés Cultural Immaterial a més de Festa d'Interés Turístic Internacional.

Aquesta festa atrau milers d'aficionats dia rere dia, que se sorprenden en comprovar com, després de l'avís efectuat per una carcassa pirotècnica, un autèntic ramat de bous braus ix a córrer en un recorregut que els porta de la torre del Botxí a la plaça de la Cova Santa. Al llarg del recorregut no s'installen barreres, sinó que dotze genets triats per sorteig aconseguen conduir els caps de bestiar al lloc indicat. Es tracta d'un espectacle ràpid, intens i carregat de tradició. La primera referència escrita a aquesta festa és de 1386.

Els assistents obrin i tanquen el camí al pas dels bous en carrers plens d'arena, preparades per a fer el seu pas més fàcil. Alguns dels elements més característics de l'entrada són els garrots o bastons que porten els assistents, juntament amb el mocador roig. Es converteix així en una festa emocionant en una ciutat de gran bellesa.

LA DANSÀ DE LA FONT DE LA FIGUERA

La Dansà se celebra a la nit durant la primera quinzena del mes de setembre amb motiu de les festes patronals en honor a la Mare de Déu del Xics. És una tradició arrelada de la localitat de la Font de la Figuera, remunta els seus orígens al segle XVIII. Ara reconeguda com a Festa d'Interés Turístic Provincial, aquesta festivitat és una joia del patrimoni valencià. L'escenari és a la pintoresca plaça Major, on la màgia comença amb l'entrada d'"Els Gegants i Cabuts", seguits pels festers vestits amb la icònica indumentària fontina. La desfilada prossegueix amb la majestuosa presència del "Cap de Dansà" i les elegants "Regines de la Dansà", acompanyades per les seues respectives corts d'honor. Una emocionant desfilada de parelles, al ritme de la música tradicional, dona dues voltes a la plaça abans de deslligar l'espectacular dansà. El clímax de la celebració arriba amb les enèrgiques "seguidilles". Les parelles, situades a tres metres de distància, dansen al compàs del clarinet i el tabal, enlluernant a tots amb la seua gràcia i destresa. Al voltant de 120 parelles, abillades amb els vestits típics del municipi participen en aquest ball sincronitzat i enèrgic, creant un espectacle visual i auditiu captivador.

La Dansà de la Font de la Figuera no sols és una manifestació de tradició, sinó també una demostració de la vitalitat de la cultura local. Des dels seus inicis al segle XVIII fins a la seua evolució en l'actualitat, aquesta festivitat ha sigut alimentada per l'amor i la dedicació dels fontins. Cada any, la Dansà atrau públic de tot arreu, àvids per submergir-se en la riquesa de la música, la dansa i la bellesa dels

vestits típics. És un tribut a la identitat de la Font de la Figuera, una experiència que transcendeix el temps i uneix la comunitat en una celebració enlluernadora i plena de vida.

MARE DE DÉU DE LA SALUT

Algemesí celebra cada 7 i 8 de setembre les seues festes, declarades Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la Unesco. Celebració de gran participació popular d'origen medieval (1247). Els seus rituals, transmesos de pares a fills, estan replets d'expressions orals (teatre), música (63 composicions), danses i representacions, amb reminiscències de cultes romans, cristians, musulmans i jueus. Cultures, que van entreteixir l'essència d'aquesta terra i que es materialitza en la creació dels instruments musicals, en la inspiració de les melodies i en la variada indumentària utilitzada en la festa.

La música de dolçaina i tabal, les composicions orquestrals i de timbals que acompanyen les torres humanes de la muixeranga i les danses de bastonets, pastorettes, carxofa, arquets, llauradores i tornejants, recreen i estimulen la memòria col·lectiva, transmetent missatges comuns i universals de sentiments visuals i sons de gran plasticitat.

Durant la celebració Algemesí es transforma en un museu viu de la tradició valenciana i mediterrània amb l'entramat social de fe, tradició i cultura que comprenen les celebracions litúrgiques a la basílica, el paisatge sonor de campanes i l'entorn monumental del segle XVII on es realitzen les desfilades processonals amb la participació de més de 1.400 figurants.

FESTA DE LA MARE DE DÉU DE SALES

La Nostra Senyora de Sales, patrona de Sueca, és una de les anomenades "Mare de Déu trobades", la festa de les quals se celebra el 8 de setembre. Va ser trobada per un llaurador, de nom Andreu Sales, el 14 de febrer de 1361. D'ací el nom de la seua advocació, cas realment excepcional.

Llegim en la premsa de l'època que en les festes de 1930 "van ser ressuscitats pel jove alcalde de Sueca alguns festejos, danses i pantomimes dels llauradors. En una superba processó, per mitat religiosa i civil, vells llauradors, ressecs i sentimentals, van extraure de les seues arques instruments antics, rares indumentàries de caràcter allegòric, i van ressuscitar, en ple carrer, balls i moixigangues d'un altre temps, danses de la sega, ritus d'invocació a divinitats i sants de l'horta, cerimònies de l'edat de les moreres i el cuc de seda, tradicions de les jornades del Corpus, de Sant Abdó i Sant Senén, de Nadal; costums anyencs per als dies de goig i festeig públics. Cada pas, cada ball, cada ritu, amb la seua música i les seues paraules." (Nou Món, 8 de novembre de 1930).

9 d'Octubre

...

“A la capital del Túria és una celebració prou arrelada, ja té lloc des de segle XIV amb Jaume II d'Aragó.”

...

FESTIVITAT DEL NOU D'OCTUBRE

Com cada any, se celebra en tota la Comunitat Valenciana el Nou d'Octubre. La nostra festa autonòmica i una valuosa efemèrides de la història.

Aquesta festivitat commemora l'entrada a la ciutat del rei Jaume I en 1238 durant la conquesta de les terres en poder musulmà. Aquest rei va convertir València en un regne diferenciat, unit a la Corona d'Aragó des de 1239, i reconegut posteriorment mitjançant la llei dels Furs de València o els Furs.

A la capital del Túria és una celebració prou arrelada, ja té lloc des de segle XIV amb Jaume II d'Aragó. Però, en el conjunt de la Comunitat Valenciana, la seua celebració no ha sigut tan tradicional. Es va celebrar per primera vegada en 1976 i sis anys més tard, l'Estatut d'Autonomia la va reconèixer com a festa autonòmica.

La bandera valenciana, coneguda com la Reial Senyera, és l'única bandera del món que té un títol igual al d'un monarca. És per això que mai es pot inclinar davant

Cada Nou d'Octubre se celebra durant el matí la processó cívica de la Reial Senyera. Com a símbol valencià per excel·lència

de ningú. Quan cada Nou d'Octubre descendeix pel balcó de l'ajuntament, el tracte és solemne i totalment vertical. Un títol atorgat en 1377 per Pere II i que hui encara la corona de la bandera ens ho recorda.

Abans que s'aprovara per les Corts l'Estatut d'Autonomia, es va parlar de la possibilitat que el dia autonòmic no fora el 9 d'octubre, sinó el 25 d'abril, coincidint amb la data de la Batalla d'Almansa, un altre dels fets històrics més rellevants del nostre territori. Hi ha qui creu que hauria de ser el dia de la Comunitat.

La Mocadorà se la coneix com el Sant Valentí valencià. A mitjan segle XV es va anar incorporant la pólvora als festejos del Nou d'Octubre. No obstant això, l'arribada de Felip V després de la Guerra de Successió va abolir els furs i la festivitat, que se celebra el mateix dia que el 9-O.

La resposta dels valencians i valencianes va ser burlar la prohibició amb dolços de massapà amb forma de petards, fruites i hortalisses. Embolicades en un mocador, se'ls entregava a l'estimada per a celebrar aquest dia, que coincidia amb la festivitat de

Sant Dionís, que es va convertir en el patró dels enamorats valencians. I així fins hui. En l'actualitat, els pastissers valencians preparen milers d'aquestes figuretes de massapà, i arriben a utilitzar fins a 70.000 quilos en total només per a aquest dia. I es distribueixen centenars de mocadors de seda per a embolicar-les, com a marca la tradició.

Cada Nou d'Octubre se celebra durant el matí la processó cívica de la Reial Senyera. Com a símbol valencià per excel·lència, se li ret homenatge en una marxa que recorre el centre de la ciutat i en la qual tothom pot participar. L'actual data de 1928, perquè l'anterior estava molt deteriorada.

Al ritme de la música, sempre es comença amb l'emotiva baixada de la bandera pel balcó de l'ajuntament de València. Com hem dit abans, sempre en vertical i solemnement. Es poden escoltar visques mentre descendeix. La bandera és escortada per un grup de persones mentre passeja, com si d'un membre de la família reial es tractara.

Després, l'alcalde de la ciutat i altres personalitats recorren la ciutat portant-la fins a arribar a l'estàtua del rei Jaume I, al Parterre. És així quan es fa una ofrena floral al rei conqueridor.

FIRA MEDIEVAL DE MASCARELL

La Fira Medieval de Mascarell se celebra cada any pel Dia de Tots els Sants, en el primer cap de setmana de novembre aproximadament, proclamada festa d'Interés Turístic Autonòmic.

En aquesta població de Nules, amb muralles del segle XVI, es prepara un gran esdeveniment amb múltiples plans, activitats i la possibilitat de provar deliciosos productes.

Els carrers es transformen per a la Fira Medieval de Mascarell com si hagueren retrocedit a temps de l'Edat Mitjana, amb tornejos entre cavallers. També s'instal·laran les cavallerisses reials i el campament de soldats, diverses exposicions, activitats per als més xicotets, joglars i bufons, música en directe, falconeria. Cada any la Fira Medieval de Mascarell és un poc més espectacular, i inclou recreacions històriques en l'únic nucli poblacional de la Comunitat Valenciana completament emmurallat.

FESTES D'HIVERN

Les Festes d'Hivern d'Ibi, declarades d'Interés Turístic Autonòmic, s'estenen des de finals de desembre fins a principi de gener amb increïbles actes, personatges i fins i tot una presa de poder en mans d'autèntics disbauxats. El dia 15 de desembre tot arranca amb el Pregó, i a partir d'ací se succeeixen els esdeveniments. El Bateig de Santa Llúcia, Danses, Heralds, Reis Mags, Cavalcades...

La nit del 27 és el torn dels Amantats, uns personatges satírics, i el dia 28 és el gran Dia dels Enfarinats, en el qual dos bàndols prenen el poder en una batalla d'ous i farina.

35 anys de Moros i Cristians a Sagunt

PATRICK SALVADOR PERIS

President de l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sagunt

ORÍGEN DE LA FESTA

En els primers dies d'agost de 1989, la Majoralia de la Mare de Déu del Remei es reunia amb freqüència per a organitzar les festivitats en honor a la Patrona, celebrades el segon diumenge d'octubre. Entre les 22 dones del barri del Raval que constituïen la Majoralia, alguns homes assistien com a espectadors a les reunions sense vot. Encara que els esdeveniments religiosos estaven ben definits, els lúdics, especialment la vesprada del dissabte 30 de setembre, mancaven d'un espectacle significatiu. Enmig de les discussions, aquell any va sorgir una idea inesperada: “Per què no formem unes “Filaes” de Moros?”

La proposta, plantejada per un dels homes, va causar sorpresa però també un suport instantani. L'entusiasme es va propagar ràpidament entre les dones i, encara que entre els homes va haver-hi alguns dubtes, finalment va haver-hi consens i es van decidir a participar.

“Amb la creació de l'Associació, naix la primera comparsa del bàndol cristià,”

Els preparatius van començar immediatament. Es van seleccionar unes quaranta persones, entre homes, fills i amics, així com una dotzena de joves dones. Una excursió a Benigànim per a llogar vestits de la Comparsa Huracains va permetre a tots admirar i emocionar-se amb les majestuoses vestimentes disponibles.

Després de triar els vestits, van realitzar un viatge a Ibi amb autobús per a presenciar la desfilada de Moros i Cristians i adquirir experiència. Es van contractar les bandes de Quatretonda per a acompanyar la desfilada. L'emoció i l'alegria es palpaven en l'ambient mentre es preparaven per al gran dia.

El dia de la desfilada, es van reunir al local parroquial del carrer dels Horts per a vestir-se. Els riures i bromes no van faltar, i malgrat una certa timidesa inicial, van eixir a desfilar davant una multitud que els va rebre amb aplaudiments. El comentari d'un amic en passar davant la seua esposa, “UN ÈXIT XIQUETA. UN ÈXIT!”, va ressonar entre riures i felicitacions.

Aquest va ser l'inici dels Moros i Cristians de la localitat. Al mes següent, al novembre de 1989, la Comparsa Almoràvides de Murbíter, sent el seu president Francisco Ariño i Pineda, es va inscriure i va legalitzar en el Registre d'Associacions Culturals del Govern Civil de la Província, nomenant la Mare de Déu del Remei com la seua Patrona.

L'Associació de Festes de Moros i Cristians es va establir a l'any següent, amb la Creu Trinitària com la seua insígnia. Una creu que recorda l'origen de la advocació de la Mare de Déu del Remei a Sagunt: el convent de la Trinitat. Es crearen els primers estatuts i es va inscriure l'Associació en el registre oficial. El primer president va ser Ramon Casans i Miralles.

Les festeres, convertides en padrines de la Comparsa, van dissenyar, van brodar i van regalar la bandera que des de llavors ha presidit els actes i desfilades, començant amb el primer en 1990 fins a dia de hui.

Amb la creació de l'Associació, naix la primera comparsa del bàndol cristià, que va ser Llacers de Morvedre, amb 56 membres, sent el seu president Manuel Navarro i Villena. Gràcies a la formació del bàndol cristià, els esdeveniments van començar a representar la història dels nostres avantpassats de forma més completa al tindre els dos bàndols representats.

Cada any treballen àrduament per a assegurar que aquests esdeveniments es duguen a terme amb la major excel·lència possible

---

Amb el temps, es van crear dues comparses més, una per a cada bàndol. En el bàndol moro, en 1993, es fundà la comparsa Califes, i en el bàndol cristià, en 1996, es creà la Comparsa Jaume I. Aquestes incorporacions van enriquir la celebració, ampliant la participació de la comunitat en la recreació dels moments històrics que van donar origen a les festes de Moros i Cristians a Sagunt. La diversitat de comparses va contribuir a l'autenticitat i a l'esperit vibrant d'aquestes festivitats. Al dia de hui, la comparsa Califes ja no està en actiu.

L'Associació de Moros i Cristians, actualment liderada per Patrick Salvador i Peris des de 2017, desplega inescrutablement els seus esforços per a garantir la continuïtat i el creixement d'aquesta festivitat arrelada en la tradició i la història local. Amb un compromís indestructible, l'Associació es dedica a organitzar junt a la seua executiva els actes emblemàtics que donen vida a aquestes celebracions.

Cada any treballen àrduament per a assegurar que aquests esdeveniments es duguen a terme amb la major excel·lència possible, mantenint viva l'essència i l'esperit de Moros i Cristians. A més, s'esforcen per promoure la participació de nous membres i augmentar l'interès de la comunitat en aquesta celebració tan significativa. Amb activitats de difusió i un enfocament en la preservació de les tradicions, l'Associació treballa inescrutablement per a garantir que Moros i Cristians continuen sent una part vibrant i rellevant del patrimoni cultural local.

CONSTITUCIÓ DE L'ASSOCIACIÓ I JUNTA DIRECTIVA

En un històric acte de compromís i devoció per les tradicions de Sagunt, un grup de visionaris es van reunir amb un propòsit clar: donar vida a l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sagunt. Encapçalats per Ramon Casans i Miralles, qui va assumir la presidència amb honor i responsabilitat, al costat d'un equip de líders igualment compromesos, es van establir les bases d'una institució destinada a preservar i promoure una de les celebracions més emblemàtiques de la ciutat.

José María Sempere i Monzó, com a vicepresident, va aportar la seua experiència i entusiasme, mentre que José Luis Hervás i Rochina, en qualitat de secretari general, va portar avant l'àrdua tasca de documentar i coordinar cada pas en el procés de constitució. José Ordaz i Báuena, com a tresorer, va vetlar per la gestió transparent i eficient dels recursos financers, garantint la sostenibilitat de l'Associació.

Les obligacions de l'Associació van ser establides amb claredat i determinació. Des de la constitució formal a la localitat de Sagunt fins a l'aprovació d'estatuts que defineixen els fins primordials de l'organització, tot va ser meticulosament planificat i executat. La creació dels estatuts i la inscripció en el registre d'associacions van ser passos crucials, marcats per l'esforç conjunt de la comissió organitzadora.

El 29 d'abril de 1992 va quedar marcat com una data en la història de Sagunt, amb la inscripció oficial de l'Associació en el registre d'associacions de la Generalitat Valenciana. Des de llavors, l'Associació ha crescut i prosperat, enriquint la vida cultural i social de la comunitat.

Amb el temps, l'Associació s'ha enfortit i diversificat, donant lloc a la formació de tres comparses: Almoràvides, liderada actualment amb destresa per Àngeles Álvarez; Llancers de Morvedre, la presidència de la qual està en mans de Sara Espinosa; i Jaume I, baix la direcció d'Estela Abellán. Cadascuna d'aquestes comparses porta amb sí l'esperit i la passió per les festes de Moros i Cristians, contribuint a l'esplendor i la grandesa d'aquesta celebració.

La Junta Directiva de l'Associació de Moros i Cristians està composta per un equip dedicat i compromés que treballa incansablement per a preservar i promoure la rica tradició de la festa de Moros i Cristians a la nostra comunitat. Cada membre de la junta aporta la seua experiència i entusiasme, assegurant que cada aspecte de la celebració es duga a terme amb èxit i mantinga la seua autenticitat històrica i cultural. La Junta Directiva de l'Associació està formada per membres de totes les comparses integrants de la Junta General. A continuació, es descriuen els actuals membres de la Junta Directiva: Patrick Salvador i Peris com a president; Estela Abellán i Civera com a secretària; Enrique Ángel Jerez i Pérez com a tesorero; i com a vocals, Sara Espinosa i Vila, Àngeles Álvarez i Ribelles, Veva Martínez i Suay, Soïa Caballer i Moll, Mª Àngeles García i Escrig.

TRADICIÓ

Les festes de Moros i Cristians a Sagunt són una manifestació cultural i religiosa profundament arrelada a la història i la identitat de la ciutat, amb molts més detalls que mereixen ser explorats per comprendre plenament la seua importància i significat. Aquestes celebracions no solament rememoren esdeveniments històrics significatius, sinó que també juguen un paper crucial en el foment de la identitat col·lectiva i la cohesió comunitària dels habitants de Sagunt.

Cada any, quan arriba el mes d'octubre, Sagunt es prepara per a rebre la festa amb tota la grandesa i l'esplendor que mereix. Els carrers es transformen en un espectacle d'activitat i color, amb desfilades, recreacions històriques i altres esdeveniments culturals que captiven i emocionen tant als residents com als visitants.

Les festes de Moros i Cristians tenen els seus orígens en les commemoracions de les batalles històriques entre les forces cristianes i musulmanes durant la Re-

conquesta. A Sagunt, aquestes festivitats han evolucionat per convertir-se en un esdeveniment que combina devoció religiosa, record històric i cultura popular. Les celebracions s'organitzen al voltant de diverses activitats que simbolitzen la lluita entre moros i cristians, destacant per la seua espectacularitat i pel profund sentit comunitari que les acompanya.

Les festes de Moros i Cristians a Sagunt destaquen per diverses activitats significatives: El Despullament del Moro, realitzat a l'església del Salvador, simbolitza la conversió d'un cabdill moro al cristianisme, tenint un gran valor religiós i cultural per als participants. El Sopar de l'Olla Saguntina és una altra tradició central, on veïns i visitants es reuneixen per compartir un àpat que reflecteix la gastronomia local, fomentant la unió comunitària a través de la gastronomia i la convivència.

L'apogeu per a aquestes festivitats és evident en el punt culminant de les celebracions: l'escenificació de la batalla al majestuós Teatre Romà de Sagunt. En aquest escenari impressionant, els actors donen vida als esdeveniments històrics amb una passió i una autenticitat que transporten als espectadors a temps passats d'heroisme i sacrifici. L'atmosfera és carregada d'emoció i orgull mentre la comunitat s'uneix per a retre homenatge als seus avantpassats i commemorar el seu llegat.

Les festes de Moros i Cristians a Sagunt impliquen una àmplia participació de diverses escoles, associacions culturals i veïns. Aquesta implicació col·lectiva assegura que les tradicions es mantinguin vives i es transmeten de generació en generació. Les escoles solen preparar activitats educatives que permeten als més joves conèixer i comprendre la importància històrica i cultural de les festes, mentre que les associacions culturals organitzen tallers i esdeveniments que enriqueixen el programa festiu.

Aquestes celebracions no només tenen un impacte significatiu en el teixit cultural de Sagunt, sinó que també contribueixen a l'enfortiment del teixit social. A través de la participació en les festes, els habitants de Sagunt reafirmen el seu sentit de pertinença i identitat compartida, creant vincles sòlids que reforcen la comunitat. Les festes serveixen com a espai de trobada i interacció, on les diferències es dilueixen i preval la unitat al voltant d'una tradició comuna.

Les festes de Moros i Cristians a Sagunt són molt més que una simple commemoració històrica; són una expressió vibrant de la identitat col·lectiva de la ciutat, que combina religió, història i cultura popular per crear un esdeveniment que enforteix la comunitat i manté vives les tradicions.

“la festa destaca pel seu valor cultural, ja que exalta els monuments saguntins,”

La tradició de celebrar els Moros i Cristians a Sagunt és un recordatori vibrant de la força i la resiliència de la comunitat, així com un testimoni de la seua rica herència cultural i històrica. A través d'aquestes celebracions, Sagunt reafirma el seu compromís amb la preservació i la promoció de la seua identitat local, assegurant que les generacions futures continuen honorant el seu llegat i preservant la seua herència per a les generacions futures. És una oportunitat per a la comunitat de connectar-se amb el seu passat i celebrar tot el que els ha portat fins al present.

EL VALOR DE LA FESTA

La festa de Moros i Cristians de Sagunt és un esdeveniment que transcendeix el seu caràcter festiu per convertir-se en una autèntica celebració de la identitat i els valors que defineixen la ciutat. Aquesta commemoració, profundament arrelada en la història i l'esperit de Sagunt, posa en relleu aspectes culturals, gastronòmics i lúdic-festius que enriqueixen la vida de la comunitat i reforcen el seu sentit d'identitat i pertinença.

En primer lloc, la festa destaca pel seu valor cultural, ja que exalta els monuments saguntins més emblemàtics, com l'impressionant Teatre Romà i la històrica església del Salvador. Aquests llocs no solament serveixen com a escenaris impressionants per als esdeveniments festius, sinó que també són testimonis muts de la rica història de la ciutat. A més, la representació de fets històrics locals, com el Despullament del Moro, a l'església del Salvador, agrega profunditat i autenticitat a les celebracions, recordant als participants i espectadors els esdeveniments que van donar forma a la identitat de Sagunt. La nostre ciutat es un gran atractiu per ser una combinació de tres cultures que queden unides al voltant d'aquesta festa: jueus, moros i cristians.

A més, la festa està estretament vinculada amb la devoció cap a la Mare de Déu del Remei, patrona de la festa i del barri del Raval de la ciutat, que simbolitza la protecció i la guia per a la comunitat. La devoció cap a aquesta figura religiosa reforça el vincle entre la religió i la cultura local. Les festes de Moros i Cristians són una expressió de la identitat i les tradicions culturals de la comunitat. La presència de la Mare de Déu del Remei com a figura central de la festa subratlla la interconnexió entre la fe i les pràctiques culturals locals, enriquint així l'experiència dels participants.

L'olleta saguntina és una part integral de les festes de Moros i Cristians a Sagunt, no només pel seu valor gastronòmic, sinó també pel seu significat cultural i social. Aquest plat emblemàtic reflecteix l'autenticitat de la cuina local i és una manifestació de la tradició culinària de la zona. Preparada amb diferents ingredients, de manera que els imprescindibles són els naps i els fesols, l'olleta saguntina és una deliciosa olla que ofereix una combinació de sabors únics i reconfortants.

A més del seu valor gastronòmic, l'olleta saguntina també té un profund significat simbòlic. Representa la connexió amb les arrels i la tradició de la regió, mentre que el sopar de germanor ofereix un espai de convivència i interacció que enriqueix la experiència de les festes. Així, l'olleta saguntina no només satisfà els paladars, sinó que també alimenta l'esperit de comunitat i cohesió social que caracteritza aquestes celebracions.

D'altra banda, el caràcter lúdic-festiu de la festa es manifesta en l'alegria que es respira als carrers de Sagunt durant la celebració. Les desfilades acolorides, les representacions teatrals i la decoració festiva de la ciutat creen un ambient festiu i vibrant que contagia a tots els presents. A més, els dies previs a la festa s'animen amb el campionat de jocs tradicionals, on destaca el joc del bolot, que té un arrelament profund en la cultura i la història de Sagunt. És un dels jocs tradicionals que s'han transmés de generació en generació i que es practica durant les festes i els esdeveniments locals. A més, el joc del bolot no solament proporciona entreteniment i diversió, sinó que també fomenta la competència amistosa i la convivència entre els participants.

La festa de Moros i Cristians de Sagunt és molt més que una simple celebració festiva; és un esdeveniment profundament enraonat en la identitat col·lectiva i la riquesa històrica de la ciutat. A través dels seus diversos aspectes culturals, gastronòmics i lúdics, la festa no solament enriqueix la vida dels habitants de Sagunt, sinó que també reforça el seu sentiment d'identitat i pertinença a la comunitat.

L'ús del valencià és fonamental durant les festes i es converteix en un vehicle essencial per a la preservació i promoció de la llengua i les tradicions locals. El text interpretat en el acte del Despullament del Moro està escrit en llengua valenciana, enriquint així la narrativa amb la riquesa lingüística pròpia de la regió.

A més, els diferents actes que es realitzen durant aquestes festivitats, com el Mig Any, la Presentació del Cartell i altres esdeveniments com ara aniversaris o homenatges, també es desenvolupen en valencià. Aquesta pràctica no sols reforça la identitat cultural, sinó que també fomenta l'ús i la valoració de la llengua valenciana

---

L'ús del valencià és fonamental durant les festes i es converteix en un vehicle essencial per a la preservació i promoció de la llengua i les tradicions locals

---

entre els participants i espectadors. D'aquesta manera, les festes de Moros i Cristians de Sagunt s'erigeixen com un baluard de la cultura valenciana, on la llengua és celebrada i mantinguda viva a través de cada representació i acte festiu.

Aquesta festivitat és una oportunitat per als habitants de Sagunt de connectar amb les seues arrels i celebrar la seua història i cultura. Els diversos elements de la festa, des de les representacions teatrals fins als àpats tradicionals com l'olleta saguntina, serveixen com a recordatori constant de la riquesa cultural de la ciutat i promouen un sentiment d'orgull en el seu patrimoni històric.

A través de la participació en les festes, els habitants de Sagunt es reuneixen per celebrar i compartir les seues tradicions i costums. La festa promou valors com la unitat, la solidaritat i la convivència, ja que persones de tots els orígens i edats es reuneixen per commemorar junts la història i la cultura de la seua ciutat.

La festa de Moros i Cristians de Sagunt és una ocasió especial que no només serveix per a celebrar i gaudir de les tradicions i la gastronomia locals, sinó que també reforça els llaços comunitaris i promou valors com la unitat, l'orgull i el compromís amb la preservació del llegat cultural de la ciutat.

Aquesta festivitat és una oportunitat per als habitants de Sagunt de connectar amb les seues arrels i celebrar la seua història i cultura.

QUÈ ENS FA ÚNICS?

La Festa de Moros i Cristians a Sagunt és molt més que una simple celebració; és un tribut vibrant a la rica història i cultura de la Comunitat, teixint un tapís de tradicions úniques i esdeveniments emblemàtics que la distingeixen de qualsevol altra festivitat. Des dels seus antics rituals fins a les seues espectaculars representacions, aquesta festa encarna l'originalitat i l'esperit de Sagunt d'una manera incomparable.

Un dels moments més especials i distintius de la festa és el “Despullament del Moro”. Aquest acte es du a terme en un lloc històric de gran importància per a Sagunt: l'església del Salvador. Aquest espai datat del s. XIII i davall el tipus de temple típic de la Reconquesta, on es respira història, es ret homenatge a la patrona de la nostra festa, la Mare de Déu del Remei. Aquesta cerimònia no sols és un tribut a la figura sagrada que representa la protecció i la devoció dels ciutadans, sinó també un símbol de la resistència i la victòria sobre l'opressió, que ressona profundament en el cor de cada habitant de Sagunt.

Un altre esdeveniment destacat que distingeix la Festa de Moros i Cristians a Sagunt són les ambaixades, representacions teatrals que tenen lloc en un enclavament únic: el majestuós Teatre Romà. Aquest antic escenari, testimoni de segles d'història i drama, es converteix en el teló de fons perfecte per a aquestes emocionants actuacions. Ací, entre les ruïnes d'un imperi antic, es recreen les intrigues i batalles que van definir la relació entre moros i cristians, transportant els espectadors a èpoques passades de grandesa i conflicte.

“Cada acte, cada gest, està impregnat de significat i simbolisme,,

Però l'originalitat d'aquesta festa va més enllà dels seus esdeveniments principals; està arrelada en l'essència mateixa de Sagunt i la seua gent. Des de les acolorides i elaborades vestimentes dels participants fins als sons i aromes que omplien l'aire durant les desfilades i cerimònies, cada detall reflecteix la passió i l'orgull d'una comunitat unida entorn de les seues tradicions compartides.

A més, la Festa de Moros i Cristians a Sagunt es distingeix pel seu profund respecte per la història i el llegat de la Comunitat Valenciana. Cada acte, cada gest, està impregnat de significat i simbolisme, recordant a tots la importància de preservar i honrar les nostres arrels. Aquesta connexió amb el passat es reflecteix en cada aspecte de la celebració, des de les representacions històricament precises fins als rituals ancestrals que es mantenen vius en la memòria col·lectiva de la comunitat.

En resum, l'originalitat de la Festa de Moros i Cristians a Sagunt radica en la seua capacitat per a fusionar la història i la tradició amb la creativitat i la passió d'una manera verdaderament única. Des de les seues cerimònies sagrades fins a les seues emocionants representacions teatrals, aquesta festivitats encarna l'esperit vibrant i divers de Sagunt, recordant-nos a tots la importància de celebrar i preservar les nostres arrels culturals. En un món cada vegada més homogeni, la Festa de Moros i Cristians a Sagunt continua sent un far d'originalitat i autenticitat, il·luminant el camí cap a un futur on el passat i el present s'entrellacen en harmonia.

En definitiva, l'impacte de la nostra festa a la nostra ciutat és molt positiu. A nivell social suposa un gran atractiu per als nostres ciutadans i veïns. A nivell econòmic suposa un gran motor per a les nostres empreses i comerços durant mig mes. A nivell turístic constitueix el millor aparador que podem donar de la nostra ciutat. I, a nivell cultural, una font d'història, de fe i tradició que es ve consolidant en el temps. Música, llum i pólvora. És un joc de sentits.

PROGRAMACIÓ DE LA FESTA

Datar aquesta celebració no és tan simple com mirar un calendari. La data d'aquesta festa varia depenent de la festivitats de la Mare de Déu del Remei, patrona de la festivitats, que cau el segon diumenge d'octubre. Aquesta peculiaritat afeg un toc de misteri i emoció a la planificació i l'organització dels esdeveniments.

Les ambaixades són el cor i l'ànima de les festes de Moros i Cristians a Sagunt,

donen vida a les commemoracions i celebracions en honor a la Mare de Déu del Remei. Aquest esdeveniment crucial té lloc el diumenge anterior a la festivitat de la Mare de Déu del Remei, marcant l'inici de les festes i creant un punt culminant en el calendari festiu de la ciutat.

Una vegada que s'ha establert el dia de les ambaixades, s'inicia la meticulosa planificació dels altres esdeveniments, que es divideixen en dos caps de setmana plens de color i emoció.

El primer cap de setmana està dedicat a anunciar l'arribada imminent de la festivitat. El divendres, la ciutat s'ompli d'entusiasme amb el pregó, un discurs que marca oficialment l'inici de les celebracions que culmina amb focs artificials, seguit pel tradicional "sopar de l'olleta", un sopar de germanor on els ciutadans comparteixen el plat típic saguntí. El dissabte, l'alardo, un acte que té com a protagonistes els trabucs i la pólvora, recorre els carrers de Sagunt, omplint l'aire amb música, pólvora, colors i el bullici de la multitud.

La datació de les festes de Moros i Cristians a Sagunt està influïda per consideracions religioses, ja que estan vinculades a la festivitat de la Mare de Déu del Remei

---

El segon cap de setmana és el clímax de la celebració, on es duen a terme els esdeveniments més importants. El divendres, se celebra "El Despullament del Moro", un acte simbòlic on l'ambaixador moro es converteix al cristianisme. El dissabte és el dia de la Gran Entrada, una desfilada majestuosa on les diferents comparses mostren els seus vestits de gala. I finalment, el diumenge arriba el moment més esperat, les Ambaixades, aquest acte no sols és un espectacle visual impressionant, sinó també un recordatori de la rica història de la Comunitat, on les cultures mora i cristiana s'entrellacen en una dansa de poder i tradició. Milers d'espectadors es reuneixen per a presenciar aquest espectacle èpic, on es recrea la lluita entre moros i cristians transportant a tots a temps passats de glòria i honor.

La datació de les festes de Moros i Cristians a Sagunt està influïda per consideracions religioses, ja que estan vinculades a la festivitat de la Mare de Déu del Remei. A més, hi ha consideracions culturals que s'han tingut en compte al determinar la data de les festes, incloent-hi pràctiques i tradicions locals que han perdurat al llarg del temps.

Cada any, les festes de Moros i Cristians a Sagunt serveixen com a recordatori de la importància de preservar i honrar les arrels i la història de la regió. A través d'aquesta celebració única, es reafirma l'orgull i la identitat de Sagunt, mentre es recorda als habitants i als visitants la importància de mantindre vives les tradicions i els costums que han format part de la comunitat al llarg dels segles.

MIG ANY

L'acte conegut com a "Mig Any" a Sagunt és un esdeveniment emblemàtic que marca el punt intermedi de l'any fins a les festes principals de Moros i Cristians. Aquesta celebració, que té lloc a l'abril, és esperada i significativa per a tota la comunitat, perquè simbolitza l'avançament i la preparació per a la festa. Es realitza des de 1992 i és el primer acte organitzat per l'Associació de Moros i Cristians.

La jornada comença amb una desfilada de les tres comparses, que es posen en marxa des de l'església del Salvador fins al Centre Cultural Mario Monreal o altra instal·lació municipal pareguda, lloc on es realitza normalment l'acte, acompanyats per una agrupació musical. Les dues coses varen ser incorporades en 2017 i arribaren per a quedar-se.

Un cop arribats a l'auditori, l'atmosfera festiva continua amb una interpretació en directe de la banda musical. Amb les seues marxes mores i cristianes, la música omple l'aire amb energia i alegria, inaugurant oficialment la celebració.

El següent pas és fer el tancament de les festes anteriors, visualitzant un vídeo recopilatori amb material representatiu de cada acte intentant plasmar les festes i que quede com a record. A més, es fa l'acomiadament als càrrecs de l'any eixint.

Seguidament, es procedeix a la presentació oficial de la festa, en la qual es destaquen els seus aspectes més rellevants i significatius. És un moment per recordar la importància i l'esperit de les festes de Moros i Cristians a Sagunt.

Un punt àlgid de l'acte és la presentació dels capitans i abanderades que lideraran les comparses durant les festivitats principals. Aquest moment és crucial, ja que són els representants de les comparses i persones clau en el desenvolupament de les festes.

El president de l'Associació i un representant de l'Ajuntament del municipi aprofiten per a parlar a la ciutat de Sagunt, convidant a tot el món a gaudir i participar en els diferents actes i desitjar bones festes.

Finalment, l'Associació de Moros i Cristians de Sagunt fa entrega del "Premi Fester" a persones destacades i rellevants de la festivitat. Aquest reconeixement especial és un testimoni de la dedicació i la contribució significativa d'aquells que han treballat per preservar i promoure les tradicions festives de la ciutat.

Després d'aquest emocionant acte, l'Associació organitza un sopar de gala per a donar-li la solemnitat que es mereix. Aquesta ocasió ofereix una oportunitat per a

la comunitat per conèixer-se millor i compartir experiències mentre celebren junts el camí recorregut fins a la meitat de l'any.

En resum, l'acte de "Mig Any" no solament és una celebració intermèdia cap a les festes principals, sinó que també és un moment per unir la comunitat i reflexionar sobre l'esperit i la tradició que defineixen les festes de Moros i Cristians a Sagunt.

PREGÓ DE FESTES

El pregó dels Moros i Cristians a la ciutat de Sagunt és un esdeveniment anhelat i carregat d'emoció, que marca l'inici de les festes. Es el primer acte de les festes, que se celebra el primer divendres del calendari festiu des de 1992. Aquest moment tan esperat té lloc al balcó de l'Ajuntament, un lloc emblemàtic on una figura destacada de la comunitat es dirigeix als festers i a Sagunt amb paraules plenes d'unitat, orgull i celebració. Des de les primeres hores de la vesprada, l'ambient festiu es fa sentir amb una xicoteta desfilada que recorre el Camí Reial fins a arribar a l'Ajuntament, on la comunitat es congrega amb expectació per escoltar el missatge del pregoner.

El pregoner, seleccionat per representar els valors i la identitat de la festa, pro-

nuncia un discurs emotiu que ressalta la importància de les festes, el seu significat històric i el compromís continu de les seues tradicions. Les paraules del pregoner inspiren a la celebració i recorden als habitants de Sagunt la seua rica herència cultural i la importància de mantenir viva la flama dels Moros i Cristians. El càrrec de pregoner és triat per decisió de la Junta Directiva de l'Associació. Fins al moment actual, han tingut l'honor de ser pregoners moltes persones representants de la política, cultura i festa de tota la Comunitat Valenciana. Per destacar, l'any 2018 va fer el pregó el president de les Corts Valencianes, Enric Morera. L'any 2024 va ser pregonera de la festa María José Gimeno, cap dels informatius d'Onda Cero Sagunt.

Abans del pregó es fa una desfilada que ix des de l'església del Salvador fins a l'Ajuntament. Les diferents comparses desfilen formades en diverses esquadres al ritme de marxes mores i cristianes. Aquesta entradeta té una peculiaritat i és que els càrrecs van muntats a cavalls que avancen amb gràcia i amb quadrigues es desplacen amb elegància, els càrrecs saluden al públic amb gestos de cortesia i respecte, mostrant-se com a representants legítims de la seua comparsa.

Després del pregó, les comparses es reuneixen per gaudir del tradicional “sopar de l'olleta”, un moment de germanor que reforça els llaços entre els habitants

de Sagunt. En aquest sopar, es comparteix l'olla saguntina, un plat emblemàtic de la gastronomia local que representa la tradició i l'autenticitat culinària de la regió. Aquest sopar no solament alimenta els cossos, sinó que també alimenta l'ànima, creant un espai de trobada i celebració on es reviu la història i es comparteixen moments inoblidables.

Després del sopar, es duen a terme diverses activitats d'entreteniment que mantenen l'esperit festiu. Entre elles, destaquen el lliurament de premis dels jocs de taula, una rifa amb premis locals i una animada orquestra que anima l'ambient amb música. Aquests moments d'alegria i diversió enriqueixen l'experiència de les festes i proporcionen una oportunitat addicional per a la ciutat de connectar-se i compartir moments especials.

El pregó dels Moros i Cristians de Sagunt no sols marca l'inici de les festes, sinó que també representa un moment de trobada i unió dels saguntins. És una ocasió per celebrar la identitat i la història compartida de Sagunt, així com per gaudir de la companyia d'amics i familiars en un ambient festiu i acollidor. Aquest esdeveniment no solament serveix per a recordar el passat, sinó que també reafirma el compromís de la ciutat amb el seu futur, assegurant que les tradicions i els valors que defineixen Sagunt perduren per a les generacions venidores.

ALARDO

L'endemà, dissabte de setembre, celebrarem el dia de “Diana o Alardo”. És un dels moments més històrics de les festes de moros i cristians, una celebració que rememora la lluita entre totes dues cultures durant la Reconquesta.

Durant l'acte d'Alardo, els participants, vestits amb vistoses peces que representen els bàndols enfrontats, desfilen pels carrers de la nostra ciutat al ritme de música i el soroll de la pólvora.

És un espectacle ple de colorit i emoció, on es recreen batalles èpiques i es fa homenatge a la història i tradicions de la regió. L'Alardo no sols és un esdeveniment festiu, sinó també una manifestació d'identitat cultural i un mitjà per a mantindre viva la memòria històrica d'un passat compartit.

Aquest acte requereix l'ús d'armament de recreació històrica, com arcabussos o trabucs.

La recuperació del dia de l'Alardo en les festes de Moros i Cristians de Sagunt en 2018 va marcar una data significativa en la història d'aquesta celebració arrelada a la regió. Després d'anys d'absència derivats dels canvis de tràmits burocràtics, aquest esdeveniment emblemàtic va ser reintegrat al programa festiu, generant un gran entusiasme entre els habitants i visitants de la localitat.

La decisió de recuperar el dia de l'Alardo va ser el resultat d'un esforç conjunt de la comunitat, les autoritats locals, guàrdia civil i de l'Associació de festes, els quals van reconèixer la importància de preservar i promoure aquesta tradició cultural única.

Amb la reintegració de l'Alardo, Sagunt no sols va revitalitzar el seu patrimoni festiu, sinó que també va reafirmar la seua identitat i herència històrica. El retorn del dia de l'Alardo en 2018 va ser rebut amb alegria i orgull.

DESPULLAMENT DEL MORO

El Despüllament del Moro, en les festivitats de Moros i Cristians, és un acte que transcendeix la representació teatral per convertir-se en un símbol poderós de reconciliació i comprensió entre cultures. A l'antiga església del Salvador, datada al segle XIII i custodiada per la imatge de la Mare de Déu del Remei, patrona de la festa, es desenvolupa aquesta cerimònia carregada de significat històric i espiritual.

A través de la despüllada del moro, es recrea el moment crucial en què un membre de les tropes mores renuncia a la seua fe musulmana per abraçar el cristianisme. Més enllà de ser una conversió simbòlica, aquest acte representa la possibilitat de reconciliació i unitat entre els diferents pobles i religions. L'ambaixador moro, protagonista d'aquesta representació, encarna el dilema personal i la transformació ideològica, transmetent al públic la complexitat de les relacions històriques entre moros i cristians a la península ibèrica.

El text que dona vida a aquesta cerimònia, modelat per Vicent Vayà i Pla, és una obra mestra que captura l'essència i l'esperit d'aquesta celebració ancestral. Amb la seua meticulosa elaboració, l'autor ha enriquit l'experiència del públic i ha aprofundit la comprensió de la història i la cultura de la ciutat. Al llarg dels anys, diferents ambaixadors moros han portat aquest text als escenaris, mantenint viva la tradició i l'impacte emocional d'aquesta cerimònia.

Els ambaixadors moros que han portat a la vida el text al llarg dels anys han contribuït enormement a l'èxit i l'impacte emocional del Despullament del Moro a Sagunt. Cada un d'ells ha donat vida al dilema i la transformació del personatge amb dedicació i talent, consolidant-se com a figures venerades dins de la comunitat. Aquests ambaixadors han transmés el missatge de tolerància i reconciliació entre cultures amb gran destresa i emoció, deixant una empremta indeleble en la memòria del públic i reforçant la importància d'aquesta tradició per a la identitat de Sagunt.

L'acte comença amb una desfilada des de la Glorieta fins a l'església, on es mostren les flors que s'oferiran a la Mare de Déu del Remei. Acompanyats de marxes mores i cristianes, els participants arriben a l'església amb una ofrena com a gest de respecte i devoció.

Ofrenen primer el capità i abanderades cristianes, amb el so del timbal cristià. Després, ofrena el capità i abanderada mora, amb el so del timbal moro. Per últim, l'ambaixador moro entrarà també amb timbal moro però escoltat per guerrers cristians, els quals després ajudaran a llevar-li els estris.

El Despullament del Moro no només és una representació teatral, sinó també un símbol de tolerància, reconciliació i unitat. A través d'aquesta cerimònia, la comunitat de Sagunt ret homenatge al seu passat, reconeixent les lluites i els moments d'entesa entre moros i cristians. És un recordatori de la capacitat de trobar punts en comú i treballar junts cap a un futur de pau i harmonia.

Per als habitants i visitants de Sagunt, el Despullament del Moro és una experiència emocionalment intensa, que alimenta el seu sentit d'identitat i pertinença a la comunitat. Cada any, aquest acte històric reafirma el compromís de Sagunt amb les seues tradicions i valors, assegurant que la memòria del seu passat continue viva en el cor de la seua gent.

GRAN ENTRADA DE MOROS I CRISTIANS

La Gran Entrada de Moros i Cristians a la ciutat de Sagunt és un esdeveniment esperat i celebrat cada any des de 1989 amb gran entusiasme i emoció. Aquesta festivitat, que combina tradició, espectacle i cultura, és una oportunitat única per a residents i visitants de gaudir d'una experiència inoblidable. Amb vestits de gala diferents cada any, la Gran Entrada ofereix un espectacle visual impressionant que captiva l'atenció de tot el món.

La Desfilada de Moros i Cristians de Sagunt, des dels seus inicis, ha sigut un esdeveniment emblemàtic que ha evolucionat al llarg del temps, tant en la seua organització com en el seu recorregut, marcant així un llegat històric a la ciutat.

En els seus primers anys, la desfilada seguia una ruta que diferia notablement de la que coneixem hui en dia. La Gran Entrada solia iniciar-se des de la plaça dels Furs, amb un aire més íntim i recollit, fins a arribar a l'església del Salvador. En aquest punt culminant, es duia a terme un emotiu moment de reverència a la Mare de Déu del Remei amb la recitació d'una salve, que marcava el vincle espiritual entre la festivitat i la devoció religiosa.

No obstant això, amb el pas del temps i el creixement de la popularitat de l'esdeveniment, es van començar a gestar canvis. L'any 2001, davant la creixent demanda del públic per una experiència més àmplia i enriquidora, es va optar per modificar el recorregut. L'entrada es va estendre des de la plaça de la Moreria fins a la mateixa església del Salvador, travessant el pintoresc carrer dels Horts, l'animada Glorieta i, finalment, l'emblemàtic Camí Reial.

L'evolució no va cessar ací. Va sorgir la idea d'invertir el recorregut, buscant realçar la bellesa i l'espectacularitat de la desfilada. La proposta de recórrer el Camí Reial en sentit contrari, amb l'emblemàtic carrer d'espectadors, va capturar la imaginació de molts. Finalment, amb l'arribada de la nova junta directiva de l'Associació en 2019, es va dur a terme aquesta audaç decisió, marcant així un nou capítol en la història de la desfilada de Moros i Cristians de Sagunt.

Aquests canvis en el recorregut no sols han enriquit l'experiència del públic, sinó que també han reflectit la capacitat d'adaptació i renovació d'una tradició arrelada al cor de la comunitat saguntina. A través de cada modificació, la desfilada continua sent un tribut vibrant a la història, la cultura i la identitat de la ciutat, mantenint viva la flama de la celebració per generacions venidores.

Abans que la Gran Entrada comença, un moment de gratitud i devoció ompli l'ambient a l'església del Salvador, on se celebra una acció de gràcies a la Mare de Déu del Remei. Aquest acte marca l'inici oficial de la celebració. El president de l'Associació, amb l'oració del senyor rector, duu a terme aquesta emotiva mostra d'agraïment en nom de tots els festers i veïns.

Després d'aquest moment solemne, la comitiva es prepara per iniciar la seua majestuosa desfilada. Amb estendards onejant al vent i músics entonant melodies festives, l'entrada es posa en marxa. Cada pas ressonant als carrers, mentre els espectadors es congreguen per presenciar aquesta mostra de tradició i devoció.

La Gran Entrada es converteix així en un vívid testimoni de la cultura que perviu en la comunitat, unint a tots en un sentit de celebració compartida. A mesura que avança la desfilada, les filades desfilen amb un orgull palpable, tancat i determinat, exhibeixen una gran dosi de passió per la història i la cultura local. Cada pas,

cada gest, captiva l'atenció dels espectadors i transmet un fort sentiment d'identitat i pertinença. Els participants porten amb orgull els símbols i les insígnies dels seus respectius bàndols, mostrant el compromís per a la festa.

El públic, emocionat, aplaudeix amb entusiasme cada esquadra que passa, reconeixent i valorant l'esforç i la dedicació que han posat en preparar-se per a aquest moment.

Una característica destacada de la Gran Entrada és la gran participació de bandes de música, que omplim l'aire amb melodies alegres i energètiques. El so dels instruments ressona pels carrers, creant una banda sonora vibrant i festiva que acompanya el pas dels participants i enlluerna les olors. Desfilen una, dues o tres esquadres per cada banda contractada, incrementant encara més l'alegria i l'entusiasme de l'esdeveniment. Cada esquadra, amb el pas propi i uniformitat, converteix la desfilada en un espectacle visual i auditiu que ressona en el cos dels espectadors i perpetua la riquesa cultural i històrica de la regió.

Una característica destacada de la Gran Entrada és la gran participació de bandes de música, que omplim l'aire amb melodies alegres i energètiques

---

Els espectadors són també testimonis del talent dels ballets que obrin pas a la gran desfilada. La destresa dels cavallistes, les habilitats eqüestres dels quals enlluernen en els espectacles de cavalls. Els xanquers i malabaristes, amb la seua gràcia i agilitat, afegeixen un altre nivell d'encant a l'esdeveniment, mentre que la fascinant exhibició de foc pinta el cel nocturn amb una paleta de colors vius i vibrants. Cada aspecte de l'espectacle està meticulosament coreografiat per oferir una experiència inoblidable a tots els presents.

La riquesa de la festa no només resideix en les seues arrels històriques o en la seua espectacularitat visual, sinó també en la diversitat cultural que es fusiona en aquesta celebració. L'aportació de pobles com Cocentaina o Sedaví enriqueix encara més l'experiència, incorporant elements únics de les seues pròpies tradicions i cultura a la festa.

La participació de diferents pobles en la festa no només enriqueix l'experiència dels assistents sinó que també demostra la riquesa i la diversitat del patrimoni cultural de la Comunitat. És a través d'aquest intercanvi i col·laboració entre les comunitats que es preserva i es promou la rica herència cultural que ens uneix i ens

defineix. Els anys 2023 i 2024, la comparsa mora “Mudèjars” de Cocentaina ha pogut acompanyar-nos desfilant com a boato de la Capitania mora.

La Gran Entrada de Moros i Cristians a Sagunt és molt més que un simple espectacle; és una celebració de la història, la cultura i la identitat d'una comunitat, és una festa única. És un moment d'unió i celebració per a la ciutat de Sagunt, on persones de totes les edats i condicions es reuneixen per a gaudir d'aquesta tradició ancestral.

És una experiència que deixarà records duradors en tots els qui tenen el privilegi de participar-hi i una impressió duradora en els qui tenen el privilegi de presenciar-lo. Recorden a tots els presents la importància de mantindre viva la flama dels seus costums i tradicions per a les futures generacions.

AMBAIXADES I BATALLA

Les ambaixades de moros i cristians a Sagunt són una tradició arrelada en la història i la cultura de la regió. Aquest espectacle teatral, que es remunta als seus inicis en 1992, ha evolucionat al llarg dels anys, mantenint vives les arrels i els valors que el van inspirar des de la seua creació. Antigament conegut com el “Dia de la Reconquesta”, aquest esdeveniment tenia un format diferent del que coneixem hui dia.

En les seues primeres edicions, l'acció començava amb un primer parlament a la plaça major de Sagunt. Després, els participants ascendien fins a la porta d'Almenara, al castell de Sagunt, on es disparaven trabucs i s'interpretava la segona part del parlament. Aquest ritual afegia un aire d'autenticitat i solemnitat a la representació, submergint els espectadors en l'ambient de l'època medieval.

Amb el pas del temps, l'esdeveniment va experimentar canvis significatius. En 2017 es va decidir traslladar la representació al majestuós Teatre Romà de Sagunt. Aquesta decisió no sols va proporcionar un escenari més adient per a l'espectacle, sinó que també va permetre una major comoditat per al públic i una experiència més immersiva per als espectadors.

El Teatre Romà de Sagunt, amb la seua imponent presència i el seu llegat mil·lenari, serveix com a escenari perfecte per a aquestes ambaixades. Cada pedra, cada columna, conta la història de segles de lluita i conquesta. El públic, emocionat i expectant, se submergeix en l'acció mentre els actors donen vida als esdeveniments que van donar forma al destí de la ciutat.

Els ambaixadors moros i cristians exerceixen un paper crucial en la representació d'aquesta èpica batalla. Per part dels moros, figuren noms com Francisco Ariño i Pineda, Toni Llorens i Gil, Juan Antonio Pérez i Pallarés i Ángel Murillo i Redondo. Representant els cristians, trobem a Manuel Navarro i Villena, Ángel Murillo i Redondo (qui també participa com a ambaixador moro), Vicent Vayà i Pla, Juan Vicente Morales i Pérez, Alejandro Clemente i Torrent, Ricardo Ballester i Galarza,

José Antonio Pablos i Martínez, Patrick Salvador i Peris i Joan Abellán i Carbonell. Aquests ambaixadors encarnen els valors i les aspiracions dels seus respectius bàndols, portant amb ells el pes de la història i la cultura de Sagunt en cadascuna de les seues actuacions.

El text de les ambaixades de moros i cristians a Sagunt, creat per Vicent Vayà i Pla en 1992 i actualitzat i reescrit per ell mateix en 2023, és una obra que captura l'essència i la intensitat de l'enfrontament entre dues cultures i religions durant la Reconquesta. Al llarg d'aquest text, es presenta un intens intercanvi verbal entre dos personatges principals: l'ambaixador moro i l'ambaixador cristià, en el context d'un conflicte pel control de la ciutat de Murbíter.

L'ambaixador moro, representant del bàndol musulmà, intenta persuadir el capità cristià de rendir-se pacíficament per a evitar més vessament de sang i destrucció. Argumenta que la pau és la millor opció per a totes dues parts i apella al passat gloriós dels musulmans a la regió, recordant les conquestes i la influència àrab en la cultura i la societat. No obstant això, l'ambaixador cristià es mostra decidit a resistir i defensar la ciutat fins al final, apellant a l'honor i al valor del seu poble.

L'ambaixador cristià posa l'accent en la determinació del seu poble de resistir la invasió musulmana, recordant els sacrificis i la valentia dels seus avantpassats.

“Enguany, l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sagunt celebra amb orgull el 35 aniversari,”

Afirma que prefereixen morir lluitant que viure sota el jou enemic. La discussió culmina amb un desafiament a la batalla, on tots dos bàndols es preparen per a enfrontar-se en el camp de batalla.

El text reflecteix el xoc de dues visions i dos ideals: la cerca de la pau enfront de la determinació de resistir l'opressió. A través d'aquest intercanvi dialèctic, Vayà i Pla explora temes com el conflicte cultural, la lleialtat a la fe i la identitat nacional. A més, l'autor utilitza el diàleg entre els personatges per a aprofundir en la psicologia dels protagonistes i les seues motivacions.

En resum, el text de les ambaixades de moros i cristians a Sagunt és una obra que ofereix una visió vívida i emotiva del conflicte entre dues cultures i religions durant la Reconquesta. Amb la seua actualització en 2023, Vicent Vayà i Pla ha assegurat que aquesta obra perdure com un testimoniatge viu de la història.

En cada representació, se celebra el llegat d'aquells que van vindre abans, inspirant a les generacions futures a seguir avant amb valentia i determinació. Les ambaixades de moros i cristians a Sagunt són més que una simple representació teatral; són un tribut a la història i la cultura de la ciutat, un recordatori dels sacrificis i les victòries que han donat forma al destí de Sagunt i dels seus habitants. En cada aplaudiment, en cada gest dels actors, es reflecteix l'orgull i la passió d'una comunitat que es nega a oblidar les seues arrels i que mira cap al futur amb esperança i determinació.

EL FUTUR DE LA FESTA

Enguany, l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sagunt celebra amb orgull el 35 aniversari, una data que ens convida a mirar arrere i reflexionar sobre tota la història i els èxits aconseguits, però també a projectar amb il·lusió el futur de les nostres estimades festes. Es tracta d'un projecte que no solament ha perdurat en el temps, sinó que ha crescut en rellevància i participació, forjant la identitat de la nostra ciutat que continua viva generació rere generació.

En aquests 35 anys, hem vist com les festes han evolucionat, adaptant-se als temps sense perdre la seua essència. L'esperit festiu que uneix moros i cristians continuarà sent el motor que impulse la nostra celebració, atraent més joves a les nos-

tres comparses i aconseguint un relleu generacional que garantisca la continuïtat i l'evolució de les festes.

En aquest camí, el paper de saguntines i saguntins ha sigut i continuarà sent essencial. La implicació de cada veí, de cada família, ha sigut l'ànima de les nostres festes, i eixa unió serà la clau per al seu èxit en els anys vinents. Estem convençuts que la passió que compartim continuarà contagiant futurs festers, que amb la seua energia i creativitat aportaran noves idees i enfortiran encara més la nostra tradició.

Hem experimentat al llarg dels anys noves formes de difondre les nostres festes gràcies a la tecnologia, que no és enemiga de la tradició. Hem vist com les xarxes socials, els mitjans de comunicació digitals poden acostar les nostres celebracions a tot el món, permetent que les Festes de Moros i Cristians de Sagunt arriben més lluny que mai, atraent no solament els habitants locals, sinó també turistes i visitants d'altres regions que busquen conèixer i viure la nostra cultura.

Estem convençuts que, amb el suport de les institucions locals, provincials i autonòmiques; i la col·laboració d'altres festivitats i associacions de la ciutat, les festes continuaran sent un element clau del patrimoni de Sagunt. Aquest tipus d'aliances enfortiran l'impacte cultural i turístic de les festes, generant noves oportunitats per al comerç, l'hostaleria i l'economia local en general. Les nostres festes tenen un enorme potencial per a convertir-se en un referent del turisme festiu i cultural, i que aspira a més.

En definitiva, el futur de les Festes de Moros i Cristians de Sagunt és tan prometedor com ho ha sigut el seu passat. Després de 35 anys d'història, estem més compromesos que mai amb la seua preservació i creixement. Continuarem treballant perquè les pròximes generacions puguen gaudir i celebrar aquestes festes amb el mateix orgull i passió que ho fem a dia de hui.

Fonts

- *Estatuts de l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sagunt, 1992.*
- *Centenari de la Fundació de la Confraria de la Mare de Déu del Remei, 1998.*
- *Registre d'actes, fotografies i documents de l'Associació de Festes de Moros i Cristians de Sagunt.*
- *Testimonis de Ramon Casans, Enrique Jerez, Antonia Pérez, Patrick Salvador, Enrique Ángel Jerez, Sara Espinosa, Enric Cuenca.*
- *Web de l'Associació de Moros i Cristians de Sagunt.*
- *Web de Sagunt Turisme.*
- *Web de l'Ajuntament de Sagunt.*

Agraïments:

A Sara Espinosa Vila, pel seu treball en la promoció turística de la nostra festa.
A totes les persones que han format part dels 35 anys de història de l'Associació.
A l'Ajuntament de Sagunt, Diputació de València, Generalitat Valenciana, Federació Junta Fallera de Sagunt, Confraria Mare de Déu del Remei de Sagunt, Parròquia del Salvador de Sagunt, AC Falla la Victòria, veïns i festers de la ciutat.

Alegria, ritme i color...

ENRIC CUENCA TERUEL

Ballador de la dansa de la Font i president del Grup de Danses de Morvedre

APROXIMACIÓ A LA HISTÒRIA, RITUALS I ESTRUCTURA DE LES DANSES DE LA FONT DE LA FIGUERA

Al parlar de danses al territori valencià s'ha de fer una parada en un xicotet i bell poble de la comarca de la Costera. Poble de frontera, perquè és l'últim o el primer, segons es mire, tocant Castella-La Manxa. Poble on el parlar valencià és requisit, devoció i senyera dels seus habitants. Poble que observa des de dalt una vall per on passà la Via Heràclia i la Via Augusta. Poble on habitaren els seus avantpassats íbers al recer del Capurutxo, muntanya màgica. Poble creat oficialment després de la Conquesta, per la partició d'una herència d'un senyor feudal amb els fills i fou en Gonçal Garcia qui fundà una població, amb carta reial de poblament, al voltant d'una font d'aigua que estava a l'ombra d'una figuera...

Poble sinònim de vinya, d'olivera i atmetler. De bancals ben ordenats i fonts fresques pel terme. On la gent s'aplega en germanor per esmorzar una gatxamiga o dinar uns bons gaspatxos fontins, amb pebrella, pebrassos i xonetes (rovellons i caragols de la serra). On l'arròs al forn es passeja pel carrer i el putxero es fa amb "facidures" (de farcidures, de farcir, vaja...). On la gent té gobanelles i no monyiques i menja cuixot, i no pernil. On, els xiquets i xiquetes de certa edat, són sagals i sagales i quan creixen, no es fan majors, es fan fadrins. I on per a preguntar qui eres escoltaràs: mante, i tu de qui eres?

Lloc de fills il·lustres com el pintor Joan de Joanes, l'historiador Ros, el filòsof Pla o del poeta, artista faller i mestre del gremi d'Artistes: Vicent Tortosa i Biosca. Parlar de la Font de la Figuera no és un fet gens estrany al Port de Sagunt, on moltes famílies provenen d'aquesta població de la Costera i que vingueren a principis del segle XX, fugint de la filloxera que els deixà sense treball ni futur, per a ser dels primers treballadors en la Compañía Minera de Sierra Menera i també als Altos

---

les danses de la Font de la Figuera són l'element principal de les festes patronals que se celebren al mes de setembre en honor a la Mare de Déu dels Xics.

Hornos de Vizcaya, posteriorment del Mediterráneo.

Parlar de la Font de la Figuera al Port de Sagunt és parlar de les bodegues Ferri i Micó. I de la sabateria Biosca, de l'autoescola El Puerto, de la gestoria Gramage, dels sanejaments Biosca... Empreses i comerços de referència del Port, per històrics i vigents i que són de família que no han perdut els seus vincles amb la Font, vincles que es demostren quan venen festes assenyalades al calendari i, ens retrobem a la plaça major del poble gent del Port com uns fontins més. I d'un d'eixos moments són les festes patronals de setembre. I un eix principal d'eixes festes són, sense cap mena de dubte, les seues danses.

Així és, les danses de la Font de la Figuera són l'element principal de les festes patronals que se celebren al mes de setembre en honor a la Mare de Déu dels Xics. La constància documental de les danses es perd en programes de festes editats des del segle XIX encara que és possible que aquestes danses es remunten més enllà del XIX. Respecte a les passades, podem destacar la importància de l'escola del tio Guerra, persona molt reconeguda per la forma de ballar, repicar les postisses i transmetre les passades a totes les persones interessades en ballar. Datar el ball de

comptes dins de les danses de la Font és complicat. Segons la informació trasmesa per la meua àvia, Vicenta Valiente Revert i nascuda al 1912, recordava des de ben menuda al tio Guerra ballar i ensenyar les danses amb les passades i també a repicar i a menejar els braços com cal.

El que és cert, és que als programes antics es troba que es ballaven danses totes les nits de les festes. I, és després de la Guerra Civil que s'instaura la figura de la Reina de les Festes, que passa a denominar-se Reina de la Dansà i es crea també una Reina de la Dansà Infantil, perquè l'alta participació de xiquetes i xiquets en les danses fa que s'haja d'organitzar una dansà exclusiva per als més menuts, fins als 12 anys. Eixa dansà continua celebrant-se el dijous de festes.

Des de fa vora 20 anys, s'ha instaurat la recollida de les Reines de la Dansà, les quals són recollides per les seues Corts d'Honor i els festers, amb l'acompanyament de la colla de dolçaines i tabals del poble.

Mentre es fa la recollida, els balladors que participen en la dansà han anat a recollir a les balladores a sa casa. I acudixen a la font de la plaça, on forma la banda de música la Lira Fontiguerense davant de l'ajuntament per interpretar un pas-doble. Mentre, les parelles busquen a les altres parelles amb les que formen quadre i formen la cua, per edat i antiguitat de participació en la dansà.

El ritual comença amb la banda de música, els festers i els gegants i cabuts de la

Font, obrint la desfilada amb els compassos del pas-doble València. Darrere, desfilen les reines, els caps de dansà i totes les parelles participants. El protocol és fer dos voltes a la plaça i a la segona, els quadres ja s'ubiquen per a començar. I mentre ixen les parelles, se'ls dona un número a cada parella, per a saber quants són i fer un sorteig entre els participants. Cal dir que parlem sempre d'una alta participació, sent quasi sempre més de 90 parelles (o siga, més de 180 balladors) un dijous i superant el centenar de parelles en la dansà de dissabte.

De fet, els horaris també són importants perquè la dansà de dijous és a les 11.30 hores de la nit i la de dissabte a les 12 hores. I entre desfilades i dansà, parlem de dos hores d'acte. I el públic, no falla mai: tots els anys la plaça esta plena de gom a gom. A les finestres i balcons a i les cadires que posa en venda l'ajuntament i que s'esgoten sempre. És tan important la dansà que la gent paga per vore-la i tots els anys falten cadires.

Els quadres poden ser de dos o de tres parelles. Si són de dos parelles, les parelles van alternades, quedant en diagonal ballador amb ballador i balladora amb balladora. Si són quadres de tres parelles, els balladors es posaran de forma que sempre avançaran d'esquenes i les balladores de cara. Poden ballar parelles soltes, però allò habitual és que s'agrupen per quadres de 2 o de 3 parelles.

La dansà comença quan ja han fet les dos voltes i el quadre dels caps de dansà, que són els primers (i van seguits pels quadres de les reines de la dansà), està ubicat al cantó de la plaça amb el carrer de la Reixa (carrer de la Mare de Déu dels Xics). La banda de música, una vegada ubicada a l'escenari, fa sonar la melodia de la passada de la dansà i quan acaba la melodia la caixa marca el ritme del pas pla, ritme que sonarà tota la dansà fins que acabe.

Els caps de dansà aniran avançant i tota la resta de quadres ho faran darrere d'ells, sense parar de ballar el pas pla i les passades, així, fins que els caps de dansà completen la volta a la plaça i arriben al punt des d'on han eixit. Serà en eixe moment en el que el clarinet requint, faça la melodia d'avís de les seguidilles i, per tant, finalitze la primera part de la dansà.

Els balladors i balladores aprofitaran per beure aigua, agafar aire i formar en dos llargues files que ocupen tota la plaça, de punta a punta. Les dones a un costat i, enfront, els homes. Aleshores el requint tornarà a fer l'avís de les seguidilles i la caixa marcarà el ritme. Al segon avís, els balladors, caminant i tots a una, rodaran a la seua parella i, al tornar la lloc, saludaran. I al tercer avís, començarà la primera seguidilla, amb la primera passada de les danses. Tots a una.

Finalitzarà aquesta primera passada tranquil·la quan els balladors estiguen al lloc contrari on l'han començada. I tornarem a repetir. Primer avís. Segons avís i volta a la balladora. Tercer avís i segona passada, la "segon". Finalitzarà quan els balladors estiguen al lloc contrari d'on han començat la segona passada. I ací co-

mencen els nervis. Primer avís. Segon avís i tornar a voltar a la balladora i salutació. I al tercer avís, comença la competició: la tercera passada, que anirà accelerant i mantenint el ritme, i tornant a accelerar i així, en lluita balladors contra la caixa i el requint, a vore qui resistix més.

I quan finalitza la música, tota la plaça esclata en un gran ovació per a balladores i balladors. Cal fer una puntualització d'aquesta part final de la dansa. Les seguidilles que es diuen no són unes seguidilles. Realment, és el fandango final de la dansa a l'estil de la comarca de la Costera, però que s'ha divit en tres parts i a cada part es balla una passada, sent la tercera la darrera i en la que es va accelerant, com és propi del fandango final.

Balladores i balladors van fent el pas pla i avançant per la plaça i sabem molt bé quan han de ballar la passada perquè el requint avisa amb una melodia de dansa pròpia i molt comuna de la Costera i la Vall d'Albaida, però mentre es fa eixa intro-

---

La dansa de la Font té el seu ritual propi, les seues característiques, les seues passades i també té la seua manera de repicar les postisses (les castanyetes o castanyoles, que diuen en altres llocs).

---

ducció, es balla el pas pla i els components del quadre pacten quina passada volen ballar, si més calmada o més mogudeta perquè volen lluir-se davant de familiars o amistats. Finalitzada eixa introducció comença la passada i és fàcil de saber perquè la interpreta tota la banda de música. I quan finalitza, punt i a fer pas pla, mentre es reben els aplaudiments del públic.

Les passades de sempre, les “canòniques” són les que són. S’han fet algunes modificacions a algunes, per a ballar-les rodant el quadre o la parella. I també hi ha qui ha creat passades noves i continua creant-ne. Però les passades de la Font, les de sempre, com he dit, són les que són. I són: La primera, la “segon” i la tercera. Aquestes es poden ballar en la dansa, però és més habitual que ho facen xiquets en la dansa infantil i aquestes passades es reserven per a les seguidilles del final. Cert és que entre les innovacions, s’ha introduït la “segon rodà”, molt bonica i vistosa quan es tracta d’un quadre de dos parelles.

La resta de passades tradicionals són: punts a l'aire; jugar al cuc; alçar a Déu; la volta forta; obertes d'eixida; voltetes d'eixida i voltetes del revés. Aquestes passades són les de sempre, les de tota la vida, les que aprenen a ballar gent que només les

balla dos vegades a l'any, com un ritual. I són les que es transmeten de generació en generació, de forma particular.

La dansà de la Font té el seu ritual propi, les seues característiques, les seues passades i també té la seua manera de repicar les postisses (les castanyetes o castanyoles, que diuen en altres llocs). I també té les seues pròpies postisses, molt reconegudes i desitjades al món del folklore valencià. Sempre han existit constructors i en l'actualitat es continuen fent postisses fontines. Cal dir que les més famoses són les de fusta d'albercoquer que, a més a més, són comunes entre les antigues que encara fan sonar molts balladors com herència familiar. Un dels constructors més afamats i que encara continua en actiu és Leandro Lorente Biosca, qui també és un ballador veterà de la dansà de la Font.

Respecte a la indumentària, podem dir que la reminiscència de la forma de vestir que ha arribat al nostre temps és una certa imitació a la indumentària tradicional del segle XIX, que s'intueix per l'ús del calçó o pantaló llarg per part els homes i el jopetí amb solapa "smoking", tant de moda en eixa centúria. Les dones, van abillades amb mocador de Manila, peça de vestir popularitzada al segle XIX i porten faldes llises amb decoració de puntilles, normalment una doble randa de puntilles, molt a la moda del XIX. La moda instaurada al segle XX ha fet que els devantals vagen brodats amb els mateixos dibuixos i colors que el mocador. Són modes, que van perpetuant-se però cal no oblidar eixos devantals negres, amb una vora de fina puntilla i alguna decoració de lluentons, com tradicionals, que s'han perdut ja.

No obstant això, des de fa algunes dècades, s'ha intentat recuperar també la indumentària més tradicional per als homes de calçó curt negre, calces i mocador al cap, sent indiferent si el jopetí és del XIX o del XVIII i indumentària pròpia del XVIII per a les dones. Cal tindre en compte l'existència d'una fotografia d'una antiga corporació municipal, en la qual, els regidors van vestits de forma tradicional, amb calçó curt, jopetins, jupes, capes, mocadors al cap i rodines en alguns casos. I d'això hi ha qui es preocupa per recuperar i posar en valor, perquè la memòria de les danses de la Font, i tot el que comporta, va més enllà de les fotografies en blanc i negre que es conserven. Ve de més lluny i, el més important, té un gran futur assegurat pel gran amor que el seu poble li professa a la seua dansà, un amor dels qui són d'allà com dels qui són descendents de gent del poble i viuen fora o de grups de danses que acudixen a ballar amb respecte i emoció aquesta gran dansà.

La Muixeranga d'Algemesí, la força d'un poble

FERRAN SANTOS GIRBÉS

Llicenciat en Comunicació Audiovisual i en Humanitats

I, ENGUANY, MÉS QUE MAI, I PER MOTIUS MÉS QUE CONEGUTS, VOLEM RENDIR UN MERESCUT HOMENATGE A TOTA LA GENT D'ALGEMESÍ.

En aquest article explicarem què és la Muixeranga, parlant dels seus orígens, de la seua vinculació amb els Castellers de Catalunya i de com forma part de la Festa de la Mare de Déu de la Salut —celebrada a Algemesí (País Valencià) i que ha sigut declarada fa uns anys Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO. Descriurem en què consisteix i com ha anat evolucionant al llarg dels segles, fins a arribar al seu moment d'esplendor actual.

La Muixeranga d'Algemesí és un grup de dones i d'homes que des de 1973 dona continuïtat a la centenària tradició muixeranguera d'aquesta població de la Ribera, documentada des del segle XVIII com a ball de les processons de la Festa de la Mare

de Déu de la Salut. Dels trenta components que van actuar aquell 8 de setembre de fa més de quaranta anys, quan la Muixeranga quasi va desaparèixer (no hi havia vestits per a més), ha passat a estar formada per més de 500 membres encapçalats, des de 2017, pel seu mestre, Marcos Castell Colomer. Prèviament l'han dirigida en aquesta nova etapa Tomàs Pla Romaguera (1973-2003), Joan Beltran Garcia (2003-2014) i José Donat Castell (2014-2017).

LA MUIXERANGA COM A ORIGEN DELS CASTELLERS CATALANS

Però què és la Muixeranga d'Algemesí, a més d'un ball tradicional d'una festa valenciana? Doncs és, probablement, una de les manifestacions culturals més icòniques i amb més vincle amb les arrels i tradicions que les valencianes i els valencians, al llarg dels segles, han sabut conservar i transmetre a les següents generacions. Bàsicament, es tracta de figures humanes, les quals els muixerangers i les muixerangeres munten pujant-se uns damunt d'altres, creant uns castells humans, que en diuen les catalanes i els catalans, la tradició castellerà dels quals té origen en la Muixeranga.

Jordi Bertran, un dels principals estudiosos del fet casteller, i impulsor del Museu Casteller de Catalunya —a Valls— reconeix aquest fet “seminal” en el seu llibre *Breu història dels Castells i la Muixeranga als Països Catalans*. Bertran apunta com “la Muixeranga nasqué com una part de la festa del País Valencià i des d'allí viatjà per amplis territoris de la península ibèrica”. Ampliant aquesta afirmació, explica com “en unes comarques concretes de Catalunya, amb el nom de Ball de Valencians, un cop evolucionat, esdevingué el fet casteller. Sense trencar amb el llegat patrimonial dels avantpassats valencians, els castells van ser des del naixement una icona d'innovació cultural”. Bertran afegeix en aquest sentit:

El Ball de Valencians en algunes comarques del territori d'origen experimentà un procés de transformació en dos sentits. D'una banda cresqué en alçada, i aquesta característica de novetat canviant feu que progressés durant un llarg període històric fins a definir-se morfològicament d'una manera semblant a com coneixem els castells en l'actualitat. De l'altra, l'antic ball acrobàtic se sacralitzà per esdevenir la Muixeranga pròpiament dita, amb la doble ànim tradicionalitzada fins avui: la primitiva de les pujades o torres, i la religiosa dels quadres plàstics (Bertran 2019: 11).

Més estudiosos catalans del fet casteller han aportat la seua visió de l'origen valencià dels castells catalans. En concret Eloi Miralles, ja a principis dels anys vuitanta planteja la possible relació de les muixerangues valencianes amb els balls de Valencianes i Valencians que es practicaven a Catalunya, tot i remarcant:

[...] la possibilitat que hom pugui trobar precisament al País Valencià el punt de partida d'aquestes manifestacions festives. Ho corroboren diversos testimonis documentals que acrediten la presència de danses provinents de València a diversos indrets de la geografia ibèrica

i, pel que es veu, algunes d'aquestes quadrilles de valencians autòctons no s'estigueren de res a l'hora de viatjar (Miralles 1981: 23).

Jordi Bertran, en el seu recent estudi sobre l'origen dels castells catalans, marca el 1786 com a primer testimoni gràfic a Catalunya d'un ball de valencians, obra d'Antoni Marco, seminarista de Tarragona natural de Duesaigües, en la coberta interior d'un llibre. En aquesta il·lustració ja es pot apreciar un “pilar de tres”, coronat per un xiquet que ja adopta la postura de l'enxaneta. Per a Bertran és molt important “el detall del primer enxaneta visualment documentat perquè certifica que els nens estaven incorporats al ball de valencians quan feia setze anys que s'havien assolit els sis pisos. Aquest aspecte tècnic contribuï al desenvolupament en alçada dels valencians”, cosa que significa que cada vegada s'intentava fer “castells” més alts i més complicats.

LA MUIXERANGA DINS LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DE LA SALUT

La Muixeranga no és una manifestació cultural i festiva autònoma en ella mateixa, tal com podrien ser els castells catalans. La Muixeranga forma part, i n'és el ball més representatiu, junt els Tornejants, de la Festa de la Mare de Déu de la Salut, la Festa Major d'Algemesí, municipi de la Ribera Alta. En ser el ball més antic, podríem dir que encapçala la part “profana” de la processó, una processó que s'inicia amb els misteris i martiris (que no són pròpiament un ball, sinó unes representacions d'escenes bíbliques a càrrec de xiquetes i xiquets) i als quals els segueixen tot un seguit de balls que fan de la Festa de la Mare de Déu de la Salut una de les celebracions més espectaculars del folklore valencià. Aquesta processó té un ordre escrupolós, que comença amb les torres de la Muixeranga, els Bastonets, la Carxofa, els Arquets, les Pastorettes i el Bolero o Llaurodores. La segona part de la processó és la religiosa, i està encapçalada per la Creu Major a la qual segueixen els Tornejants, l'estendard de la Mare de Déu (també anomenat Guió de la Mare de Déu, un quadre barroc que representa la seua figura, i al qual els Tornejants es dirigeixen quan ballen), el públic i els festers. La presidència és a càrrec del clero, del depositari, del secretari i dels festers del barri organitzar —hi ha quatre barris històrics que organitzen la festa de manera rotatòria—, dels membres de la corporació municipal, de la banda de música i de les promeses (gent que segueix l'anda, en la processó, i que ha fet una promesa a la Mare de Déu de la Salut). Les referències més antigues que es coneixen al voltant la celebració de la Festa són unes plectres de descàrrec sobre el cost de la festa de la Mare de Déu l'any 1610, celebrada per iniciativa dels veïns del carrer de Berca on existia la Capella de la Troballa, que va ser on marca la tradició que es va trobar la imatge de la Mare de Déu dins una morera el 1247. En 1680 aquesta celebració va passar de ser festa de carrer per a

convertir-se en festa de tot el poble. Però pel que fa a la Festa de la Mare de Déu de la Salut, tal com la coneixem hui en dia, cal remarcar que es té constància escrita des d'almenys 1724. Hom creu que és molt possible que la festa ja quedara totalment insituïda el 1747, amb la commemoració del cinquè centenari de la troballa, moment en el qual es pensa en una l'organització d'una processó de volta general.

La Festa de la Mare de Déu de la Salut consta de diversos actes i esdeveniments al llarg de la primera setmana de setembre, sent la part principal les tres processons que se celebren el 7 i 8 de setembre (junt a totes les Mare de Déu trobades al País Valencià i Catalunya principalment). El dia 7 per la nit es duu a terme la Processó de les Promeses, que ix de la Basílica de Santa Jaume a la plaça Major i arriba fins la Capella de la Troballa. L'endemà del matí, el dia 8 de setembre —dia de la Mare de Déu de la Salut—, en la Processoneta del Matí, la processó arriba fins la Basílica de Santa Jaume de nou. I d'allí mateix ix en la processó de la vesprada, anomenada la

“Durant uns breus minuts es produeix un espectacle indescriptible: les imatges parlen per elles mateixes,”

Processó de Volta General, que recorre els principals carrers històrics del centre de la vila, fins arribar de nou a la Basílica i finalitzar així la festa. D'aquesta manera, al llarg de dos dies, els diferents balls de la Processó de la Mare de Déu de la Salut omplim de festa i color els carrers d'Algemesí, sent el moment apoteòsic l'entrada de la Mare de Déu a la Basílica de Sant Jaume el migdia del dia 8. En aquest moment, dins un espai reduït de la plaça Major, tots els balls dansen al mateix temps. Durant uns breus minuts es produeix un espectacle indescriptible: les imatges parlen per elles mateixes. És un dels quadres plàstics més barrocs de la festa. Amb la façana de la Basílica com a teló de fons, tots els balls dansen alhora, mentre els portadors de la imatge realitzen un allegòric triple intent d'entrada que culmina en un apoteòsic final d'aplaudiments multitudinari i la disparada de les salves. L'anda de la Mare de Déu, enmig de les muixerangues, entra tres vegades seguides per la porta principal de l'església, rememorant les tres vegades que, segons diu la tradició, la imatge de la Mare de Déu va ser furtada pels habitants de la veïna població d'Alzira i les tres vegades que ella sola va tornar al poble, mostrant la seua predilecció per Algemesí.

ELS ORÍGENS DE LA MUIXERANGA

Josep Antoni Domingo, cronista oficial d'Algemesí durant els anys vuitanta i noranta, i un dels grans estudiosos de la festa algemesinenca, data en les primeres dècades del segle XVIII les primeres referències documentals de la Muixeranga. En concret, els primers testimonis documentals ens parlen que:

De la Muixeranga d'Algemesí coneixem, pels documents escrits, que la seua història es remunta com a mínim a fa prop de tres segles. La primera referència documental prové del 1733, dels Llibres de Comptes de la Vila. Des d'aleshores, la seua aparició en la Festa de la Mare de Déu de la Salut, ja celebrada de manera solemne des del 1724, es manté de manera continuada fins hui en dia, convertida sense cap dubte en la imatge més coneguda de la ciutat, en el reflex de la força d'un poble compromès amb la seua tradició festiva i el seu patrimoni cultural (Domingo 2002: 133).

Bertran, per la seua banda, fa extensiu l'aparició i participació d'aquests balls de valencians que podríem definir com a protomuixerangues a tota la geografia dels regnes peninsulars. Es tenen testimonis i referències escrites de la participació d'aquests balls de valencians en diverses festivitats i commemoracions. Bertran comenta:

El Corpus andalús de Sevilla de 1674 també registra un ball de valencians del qual en coneixem amb detall la seua procedència geogràfica, ja que el seu cap és de Sagunt, al País Valencià, i a més també aixequen una torre humana. Pocs anys després, el 1687, tenim constància que a la vila de Bràfim-a 30 quilòmetres i a unes sis hores en carro de la ciutat de Tarragona-hi va haver un ball anomenat de valencians, que hauria actuat també a les festes de Santa Tecla d'aquell any, juntament amb altres formacions de fora de la capital. El 1699 els valencians a Estella-Navarra-són un ball integrat per deu homes, com el de Bràfimo les posteriors "cuadrillas de volantineros valencianos" del Corpus de Granada de 1774. [...] El 1789 dos balls de valencians amb diferents danses, voltes figures, equilibris i altres lleugereses d'habilitat i destresa, actuaren a Tarazona-Aragó-en les festes de proclamació del rei Carles IV (Bertran 2011: 16).

És ja en aquest segle XVIII quan hi apareixen multitud de referències a manifestacions semblants o que podrien estar en la gènesi de l'actual Muixeranga. En aquell moment del segle XVIII, quan es tenen aquestes primeres referències escrites de la festa major d'Algemesí, eren freqüents ja a terres castelleses i americanes les moixiganga, grups de gent disfressada d'animals o vestida de manera ridícula que participaven en festes i celebracions populars i que, adoptats pel món del teatre, donarien nom a peces de teatre curt d'intenció burlesca. Albert Alcaraz, en el seu llibre *Un món de muixerangues*, apunta com eren de comunes aquest tipus de danses o espectacles acrobàtics:

[...] també ho eren, especialment a les comarques valencianes, les colles de dansadors que conjugaven el ball amb l'acrobàcia, colles que es popularitzaren a finals del segle XVIII

a Catalunya i que per ser valenciana la seua procedència, reberen el nom de Ball de Valencians. Aquests dos elements, junt a una intenció religiosa, festejar la figura de la Mare de Déu de La Salut, serien els que arreplegaria el poble d'Algemesí en conformar la seua Muixeranga. Un grup cerimonial que vestit de manera estrafolària, dansava i representava amb acrobàtics quadres plàstics, escenes relacionades amb la Mare de Déu durant les festes patronals de la ciutat. Durant tot eixe temps, la Muixeranga ha assistit ininterrompudament a la seua cita anual amb la Mare de Déu de la Salut. Ha patit moments de glòria, però també de crisi. D'acceptació popular i de deixadesa. (Alcaraz 2004: 145).

Aquesta crisi es va manifestar de manera molt clara la nit de la Processó de les Promeses de 1973, quan els muixeranguers, en desacord amb els festers pel que volien cobrar (en aquells anys, el muixeranguers cobraven per eixir en la processó, igual que els tabalaters i dolçainers) es negaren a eixir a la processó. D'aquesta manera, eixa nit, per primera vegada en vora tres-cents anys, la Muixeranga no va alçar les seues torres al cel algemesinenc. La Muixeranga sols va tindre una representació "musical", ja que un dolçainer i un tabalater interpretaren la seua melodia encapçalant la processó solitàriament. Alguna cosa s'havia trencat en l'imaginari col·lectiu dels algemesinencs, i els testimonis parlen de una sensació de sorpresa i també de tristesa en ser conscients que una part fonamental de la cultura i senya d'identitat

d'Algemesí s'havia perdut, o s'estava perdent en eixe precís moment. Però un grup d'homes, prenent consciència del moment tristament històric al qual estaven assistint, va intentar capgirar la situació, s'organitzaren ràpidament per intentar crear un nou grup muixeranguer, i, al remat, va fer que la festa començara una nova època d'esplendor que l'ha portada fins la situació que té hui en dia.

LA MUIXERANGA HUI EN DIA

Actualment la Muixeranga viu un moment de plena vitalitat, amb més de 500 membres i un moment d'expansió amb l'aparició de diverses muixerangues a comarques valencianes tant del nord com del sud del país. Ser muixeranguera i muixeranguer és un fet que la gent que ho és manifesta amb orgull, un orgull i satisfacció per formar-hi part de, probablement, la senya d'identitat que defineix el poble d'Algemesí. Però no sempre ha estat així, ja que, com diu Josep Antoni Domingo, fent una descripció de del tipus de gent que hi participava en èpoques pretèrites de la Muixeranga, tot i parlant de la seua extracció social:

Tradicionalment els muixeranguers eren gent de pocs recursos econòmics, habitants dels barris perifèrics de la ciutat i, moltes vegades, no massa ben vistos per les ments benpensants de la població: gent del gotet els va definir algú en un testimoni recollit per Joaquim Pérez (1998: 23). Actuar en la festa major en plena època de collita suposava per a molts perdre un jornal, i la situació econòmica de la majoria de les famílies convertia en necessària una remuneració, que també rebien altres balls. Però l'any 1973, muixeranguers i festers no es van avenir i, en conseqüència, la Muixeranga no va eixir en la processó de les Promeses. Aleshores, a corre-cuita, sense a penes temps d'assajar, un grup d'antics alumnes dels Maristes d'Algemesí encapçalat pel germà Agustín Aisa salvà la situació: es va formar una nova colla de muixeranguers que, a les ordres de Tomàs Pla, pogué participar l'endemà en la processó de Volta General; i que, més de quaranta anys després, continua amb amb la tradició.

La Muixeranga, en les seues diferents manifestacions i versions, va estar molt arrelada en temps pretèrits a la comarca de la Ribera del Xúquer —Sueca, l'Alcúdia i Carcaixent, per exemple— però sols Algemesí té l'honor d'haver-la conservada. Sobre la presència històrica de muixerangues a altres comarques valencianes cal citar Peníscola, Titaigües i, segons el més recent descobriment dels estudiosos, també l'Olleria, ací connectada amb les Festes de Folls (de fet, el nom que rep a l'Olleria és el d'"El Ball dels Locos").

Actualment es pot dir que el fet muixeranguer viu un moment d'expansió al País Valencià. La importància històrica i el pes i rellevància de la muixeranga d'Algemesí ha comportat que aquest terme siga l'escollit per designar les noves colles que han anat creant-se, i que s'estenen i continuen estenent-se per tot arreu del territori valencià. En els darrers anys han sorgit noves muixeran-

gues a una vintena de localitats i comarques, com ara Alzira, Picanya, l'Olleria, la Safor, Sueca, Carcaixent, València, Pego, Cullera, Camp de Morvedre, Camp de Túria, Vinaròs, Alacant, Castelló, Carlet, Torrent o Monòver, fins arribar a les vint-i-dues colles muixerangüeres. En alguns casos aquestes noves muixerangües s'han consolidat totalment dins de la cultura festiva local, mentre que d'altres estan en procés de creixement o bé no han tingut continuïtat. Tot i això, l'esclat de les muixerangües al país és un fenomen en plena expansió i que augura l'aparició de més colles al llarg del País Valencià. Aquesta nova realitat muixerangüera al País Valencià ha suposat fins i tot la creació d'una Federació de Muixerangües valencianes, que coordina l'esforç de totes les colles i organitza diferents esdeveniments dins el món muixerangüer.

Pel que fa a la Muixeranga d'Algemés en l'actualitat, podríem dir que és una associació cultural més del teixit associatiu del poble (i la més nombrosa d'Algemés pel que fa a nombre d'associats) i que integra de manera normal i transversal tot tipus de persones de diferent extracte socioeconòmic i cultural, de manera que:

Els membres de la Muixeranga són una colla d'homes i dones, de tota mena de professions –en temps passats, homes de força i habilitat, carregadors i obrers de vila de professió, amb un cert caràcter gremial com aglutinant del grup–, de nombre irregular –en l'actualitat en són centenars però en temps d'abans només uns trenta– dirigits per un mestre, que s'encarrega amb autoritat incontestable de la coordinació dels muntatges del ball, torres i figures, dels assajos previs i d'admetre al personal que s'hi incorpora (Domingo & Jarque 1999:79).

EL BALL DE LA MUIXERANGA: TORRES HUMANES AL SO DE LA DOLÇAINA

La Muixeranga d'Algemés, més que un ball o una dansa pròpiament dita, és un conjunt de quadres plàstics amb intencionalitat representativa. Respecte el nom, Josep Antoni Domingo afirma que:

Mossén Vicent Igual, darrer beneficiat-organista de la parroquial, opinava en 1947 que derivava del mot àrab mochain, amb significat d'emascarat o encapirotat. Hi ha qui pensa “que rep el nom genèric per ser la primera dansa que apareix obrint la marxa, en record de les antigues desfilades i processons o festes públiques –moixigangües– amb comparses i gent disfressada, que se celebraven per causa d'algun esdeveniment remarcat” (Domingo & Jarque 1999:97).

Hi ha tres tipus d'evolucions en la Muixeranga: el Ball, Passeig o Floreig, que és el primer que fan abans d'incorporar-se a les processons, les Torres humanes i les Figures Plàstiques. La Muixeranga executa el ball, que és la modalitat de dansa més antiga de tot el repertori de la Muixeranga, per obrir, com hem mencionat anteriorment, les actuacions en les tres processons de la Festa de la Mare de Déu, i aquest ball consta de quatre temps tant en els moviments com en la melodia. En aquest

ball tots els muixeranguers es col·loquen en dues fileres i van evolucionant amb els diferents passos de la dansa, portant atxetes (anomenats ciris dins la colla muixeranguera) enceses a les mans, aixecant-se dempeus enlairant l'atxa i davallant-la alternativament, o bé ajupits cara a terra inclinant-se alternativament a dreta i esquerra, i també botant d'una filera a l'altra. Potser que aquesta modalitat de dansa, segons afirma Domingo:

[...] es connecte amb els rituals ancestrals agraris al voltant del cicle neolític sobre la idea de la fertilitat de la terra. El fet d dansar amb el capellet posat, la presència de la llum de l'atxa i els moviments toscos que recorden el treball de la terra i el creixement de les plantes així ens ho suggereixen (Domingo & Jarque 1999:80).

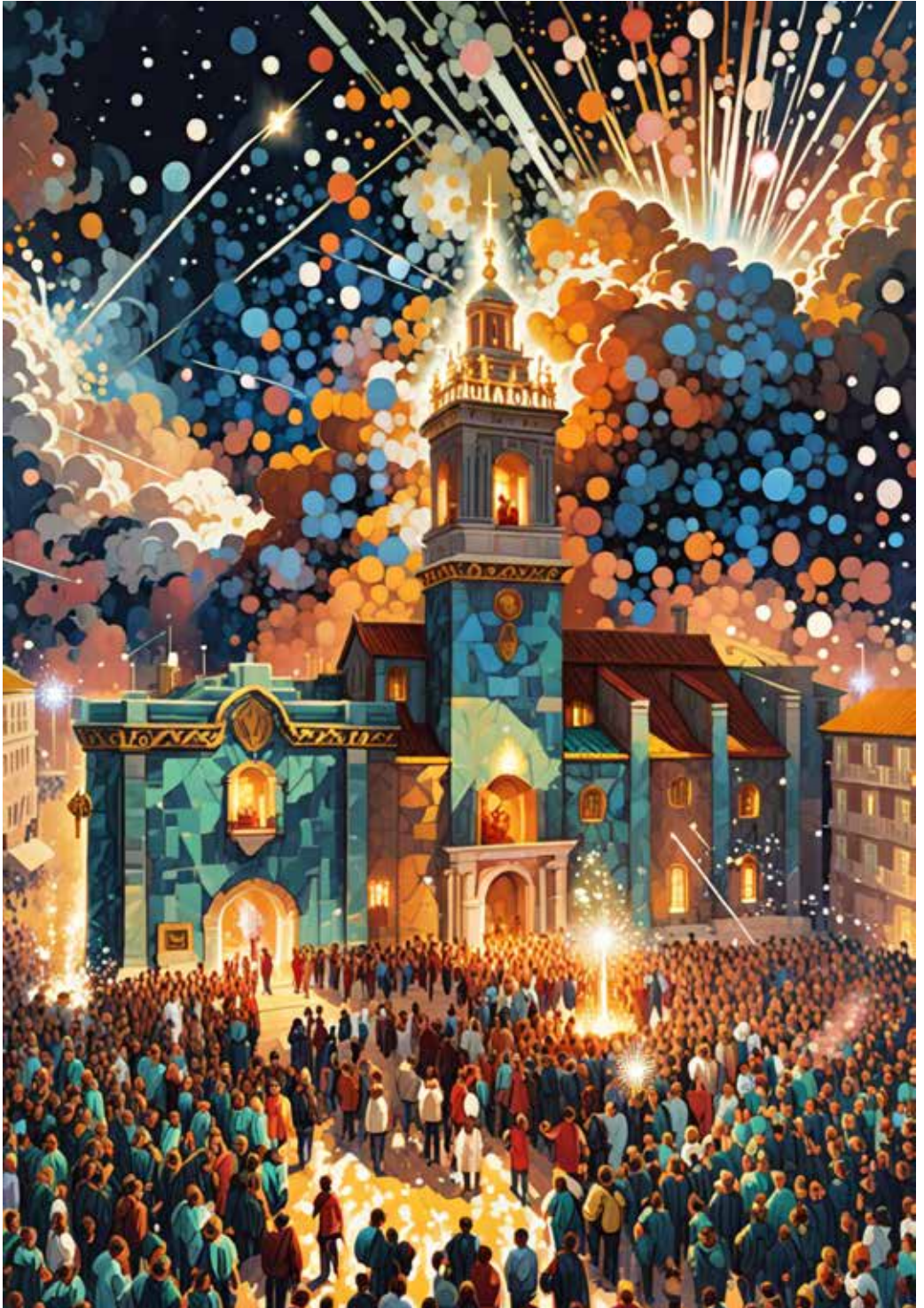
Seguidament trobem les torres humanes o pujades, que podríem dir que és el tret fonamental de la Muixeranga. Les torres humanes que construeix estan formades per estructures que van de les tres altures, com el Pinet, a les sis altures, com l'Alta de sis, passant per la Torreta, de quatre altures, o la Tomasina o l'Alta de cinc, de cinc altures. A més, i per acabar el repertori de la Muixeranga, hi trobem les figures plàstiques, entres les quals n'hi ha d'algunes amb intencionalitat simbòlica religiosa que van més enllà de la mera figuració, com la Maria, l'Enterro, l'Altar o la Sènia.

Pel que fa al vestit muixeranguer, val a dir que “la indumentària de l'agrupació consta d'una brusa cenyida i recta, botonada per davant, pantalons llargs, barret orellut i espartenyas de sola prima. La tela és basta i forta a tires verticals roges i blaves sobre un fons de ratlles blanques amb disposició arlequinada, exceptuant el vestit del mestre que porta cada peça d'un sol color. És la tela vulgarment anomenada de matalàs:

[...] sembla que l'origen és per raó de les disponibilitats dels antics proveïdors del vestuari (Domingo & Jarque 1999: 80).

Un altre dels trets fonamentals de la Muixeranga, a banda dels castells humans que alcen al cel els muixeranguers, és la seua melodia. La música la interpreten el tabal i la dolçaina, amb dues tonades bàsiques, una per a la dansa del ball, i, l'altra, més coneguda popularment com la *Muixeranga*, senzilla i emocionant, amb ritme molt pausat, com per a servir de guia en l'alçament de les torres. N'hi ha una tercera, molt específica, sobre la composició del cant gregorià del *Dies irae, dies illa*, per a la figura de l'Enterro (la qual representa el soterrament i assumpció de la Mare de Déu). La melodia principal amb la qual alcen les torres humanes va ser durant molt de temps, podríem dir que encara ho és, l'himne oficial del País Valencià. Jordi Reig, en *La música tradicional valenciana* (IVM, 2011), afirma que “etnològicament, un dels trets més rellevants de la Muixeranga és que la seua valdesa com a expressió popular perdura intacta durant segles” i segueix indicant que “pel caràcter solemne i ritual de les accions, i potser pel que té d'autòcton el duo musical que interpreta la

música, la sòbria melodia de la Muixeranga va ser proposada per Joan Fuster entre altres [...] com a himne del país”. Tot seguit Jordi Reig explica que “la seua validesa com a himne dependrà dels qui se senten representats per aquesta”, però, afegeix l’etnomusicòleg, que “hi ha un fet objectiu: la Muixeranga d’Algemesí és la peça del repertori de dolçaina i tabal que té més versions enregistrades”. Entre les persones que han marcat història cal destacar els mestres Enric Francisco Gil, Cabrera (dècada del 1920), Vicent Borràs Castell, Moreno Gleva (en la postguerra), Vicent Pelechano Esteve, Mona, Vicent Roma Masià, Elies (1958), Antoni Blay Carbonell, el Barber (1959-1969, aproximadament) i Salvador Úbeda Gómez, Marica. (Escartí 2008: 25). A partir del 1973 i l’aparició del nou grup (Amics de la Muixeranga, primer, i ja amb el nom de Muixeranga d’Algemesí, més tard), n’han sigut mestres Tomàs Pla Romaguera (1973-2003), Juan Beltran Garcia (2003-2014), José Donat Castell (2014-2017) i Marcos Castell Colomer (2017-actualitat).

LA MUIXERANGA MÉS ENLLÀ D’ALGEMESÍ

La Muixeranga d’Algemesí ha participat, al llarg dels vora cinquanta anys des de la seua recuperació, en molts esdeveniments i actes festius, socials i culturals en els quals constantment es reclama la seua presència. Sobretot, la Muixeranga ha tingut durant tots aquests anys una especial relació amb el món casteller. Des de finals de la dècada de 1970, la Muixeranga d’Algemesí manté grans relacions d’amistat i germanor amb moltes colles castelleres catalanes, sobretot, amb les principals colles del Principat, com els Castellers de Vilafranca, la Colla Jove de Tarragona o les dues colles de Valls. Ambdues manifestacions culturals, com hem mencionat anteriorment, segons els investigadors, tindrien un origen comú en terres valencianes. I és per eixe motiu que la Muixeranga d’Algemesí sempre ha estat respectada i reconeguda a Catalunya. Algunes mostres d’això són el fet que té el seu espai propi al Museu Casteller de Catalunya de Valls i les vegades que la colla muixeranguera ha estat convidada a actuar en importants esdeveniments, com les Festes Majors de Sant Fèlix (Vilafranca del Penedès, Barcelona, 31-8-1978), les Festes Majors de Valls (Valls, Tarragona, 27-1-1991), les Festes de Santa Tecla (Tarragona, 17-9-1994), la Fira d’Arrel Tradicional de Manresa (Manresa, 9-6-2002), la Inauguració del monument als castells durant les festes de Santa Eulerià (Barcelona, 11 i 12 de febrer de 2012), la Diada de Tots Sants (Vilafranca del Penedès, Barcelona, 1-11-2012 i 2013), el Concurs de castells (Tarragona, 7-10-2012), les Festes Majors de Sant Joan (Valls, Tarragona, 21-6-2014) i la Diada dels Castellers de Lleida (Lleida, 17-10-2015), entre d’altres.

També caldria remarcar que l’any 2018, per primera vegada en la seua història, la Muixeranga va participar en la Diada Internacional Castellera, acte que es va emmarcar dins la XXVII edició del Concurs de Castells de Tarragona. La Muixeranga d’Algemesí va dur a terme una actuació històrica, que s’inicià amb la primera Alta

de 6 que la Muixeranga alçà fora del territori valencià. A la diada hi participaren, a banda de la Muixeranga d'Algemesí, els Xiquets de Copenhaguen, els Castellars of London, els Castellars d'Andorra, els Castellars de París i la Colla Castellera de Madrid. També varen tindre una participació especial la Govinda de Mumbai, torres humanes que es fan a l'Índia. En aquest acte es va mostrar com el fet muixeranguer-casteller va més enllà dels territoris de parla catalana i refermà la posició de la Muixeranga dins el món casteller com a testimoni vivent dels seus orígens.

A més de la seua estreta relació amb el món casteller, la Muixeranga també, quasi des dels seus orígens, i conscient del reconeixement i l'interés que hi desperta, ha treballat per donar a conèixer-la més enllà d'Algemesí, actuant en llocs i esdeveniments de gran relleu i aflluència de públic, com puguen ser el VII Centenari de la Mort del Rei Jaume I (plaça de la Reina, València, 9-9-1976), la visita del Papa Joan Pau II (plaça de la Reina, València, 8-11-1982), la beatificació de Josefa Naval Girbés (Senyora Pepa) (el Vaticà, 2-8-1988), el VII centenari de l'entrada a Alacant de Jaume II (Castell de Benacantil, Alacant, 17-4-1996), el 700 aniversari del monestir de la Valldigna (Simat de la Valldigna, 15-10-1998), el XIX Festival de Danses de l'Antiga Corona d'Aragó (Castelló de la Plana, 11-5-2002), les Festes patronals de Tauste (Tauste, Saragossa, 4-9-2004), la Fira Internacional de Turisme (FITUR) (Madrid, 2005, 2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018), el Dia de les Corts Valencianes (Plaça de la Verge, València, 24-4-2016), o l'Entrà cristiana amb la capitania, Festes de Moros i Cristians (Alcoi, 22-4-2017).

En aquests moments més de vuit-centes persones agrupades al voltant de dues colles (Muixeranga d'Algemesí i, des de 1997, la colla de la Nova Muixeranga) conformen les actuals muixerangues d'Algemesí, la qual cosa assegura la continuïtat d'aquesta tradició centenària. Açò va de la mà de l'afirmació que en l'actualitat la Muixeranga viu, probablement, el millor moment de la història i gaudeix del reconeixement i l'admiració de bona part de la societat valenciana. Un fet que s'ha accentuat a partir de la declaració de Patrimoni Immaterial de la Humanitat per part de la UNESCO (2011) de la Festa de la Mare de Déu de la Salut, que ha comportat una projecció nacional i internacional.

Ressenya biogràfica:

Ferran Santos Girbés (Algemesí, 1976) és llicenciat en Comunicació Audiovisual i en Humanitats per la Universitat de València. És professor del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Il·luminació, Captació i Tractament de la Imatge a l'IES Veles e Vents del Grau de Gandia, i ha estat impartint classes en aquest cicle des de l'any 2004 fins l'actualitat. Ha estat també membre del Gabinet del Conseller d'Educació, Cultura, Ciència i Esport durant els anys 2016 i 2017. Sempre ha estat vinculat a la Festa de la Mare de Déu de la Salut, des de la seua infantesa com a membre del ball de les Pastorettes i com a tabalater, fins la seua edat adulta com a Tornejant (des del 1994 fins el 2009) i després com a membre de la Muixeranga, des de 2010. Ha format part de la seua Junta Directiva, des de l'any 2017 i també és fester de la Mare de Déu de la Salut, dins del barri de Muntanya, un dels quatre barris històrics que organitzen la festa des de 2010.

Les mil i una festes al llarg de tot l'any!

PATRÍCIA SÁNCHEZ MÍNGUEZ

Regidora de Festejos i Cultura Popular de l'Ajuntament de Sagunt

Les festes tradicionals o populars, com a concepte genèric, són celebracions arrelades a la cultura i a la història d'un poble, i s'han transmés de generació en generació. Aquestes festes solen estar lligades a esdeveniments religiosos, històrics o de la natura, com el cicle agrícola o les dates importants del calendari. Són moments festius en què es fa present la identitat d'un poble a través de la música, la dansa, els balls, les processons i altres activitats culturals, a més de ser una manera de mantindre vives les tradicions. Les festes populars afavoreixen la germanor i el sentiment de pertinença, i tenen un paper fonamental en la societat.

A la Comunitat Valenciana tenim tanta riquesa festiva que, cada mes, podem trobar festes en algun racó de la nostra terra. Les mil i una festes s'estenen per tot el territori valencià. Des de les vibrants Falles de València, amb els seus monuments gegants que cremen en una explosió de foc i llum, fins a les festes de pobles més menuts, però no menys importants.

A l'hivern, les Fogueres de Sant Antoni ens escalfen el cor, mentre que, a la primavera, les romeries i les festes de Moros i Cristians ens transporten a una època de llegendes i heroïcitats. L'estiu és temps de festes de carrer, amb l'aroma de la paella i la música en directe que ompli l'aire. Tot l'any, la Comunitat Valenciana ens convida a viure, sentir i celebrar.

Les Falles de València són una de les celebracions més emblemàtiques de la Comunitat Valenciana, i cada any creixen en intensitat i diversitat d'activitats. Des de l'1 de març, els carrers es van omplint de l'olor de pólvora i flors, amb l'erecció de les espectaculars falles, monuments artístics que captiven tant els locals com els visitants. Al llarg del mes, la ciutat es transforma en un veritable escenari, amb milers d'actes: des de la mascletà diària, un espectacle pirotènic que fa vibrar el terra, fins a les nombroses cercaviles i espectacles de música i dansa que animen els barris. La "Nit de la Cremà", quan les falles es converteixen en flames, són el moment àlgid que, any rere any, atrau cada vegada més gent. Les Falles no són només una festa, sinó família, tradició i identitat.

“Les Falles de Sagunt s’inicien oficialment amb la Crida, un acte en què es fa una crida a tots els ciutadans a participar en les festes.”

Pel que fa a la nostra ciutat, Sagunt i el Port de Sagunt són un vertader terra-trèmol festiu els 365 dies de l'any. Aquesta ciutat té la sort de poder celebrar quasi totes les festes tradicionals valencianes.

Les Falles de Sagunt s’inicien oficialment amb la Crida, un acte en què es fa una crida a tots els ciutadans a participar en les festes. Té una activitat anual molt completa. A més dels actes tradicionals, les Falles de Sagunt compten amb activitats culturals, musicals i gastronòmiques que fan d'aquesta festivitat una gran festa popular, plena de color, alegria i germanor. Durant els dies previs a la Cremà, els carrers de la ciutat s'omplien de mascletades, desfilades i ofrenes, així com la *Plantà*, quan les falles s'installen en els carrers per ser admirades. El moment culminant de les festes és la Cremà, que es produeix la nit del 19 de març, quan es cremen les falles en una gran exhibició de focs artificials, simbolitzant la destrucció de l'any vell i el renaixement amb l'arribada de la primavera.

Les Festes Patronals de Sagunt i Port de Sagunt, en honor als Sants de la Pedra i la Verge de Begoña, són un gran focus festiu i turístic al llarg de tot l'estiu. Comencen al juliol i finalitzen a l'agost. Aquestes festes es caracteritzen per una gran participació ciutadana i una programació variada que inclou actes per a totes les edats. Hi ha actes de tot tipus: musicals, taurins, religiosos, infantils i gastronòmics, com les tradicionals Olles.

Una altra de les festes destacables de la nostra ciutat són els Moros i Cristians, que celebrem a l'octubre. Aquesta festa commemora les batalles històriques entre musulmans i cristians, i és un dels grans esdeveniments pròxims al 9 d'Octubre. La festa inclou desfilades espectaculars de comparses de moros i cristians amb vestits fantàstics, música de bandes i una gran càrrega simbòlica. Recorren els carrers de la ciutat i culminen amb les famoses ambaixades, batalla amb la qual finalitzen els dies grans. Aquesta celebració fa un gran homenatge a la història de la ciutat.

Setmana Santa és una de les celebracions religioses més importants de la ciutat de Sagunt, marcada per la devoció i l'emoció que impregnen els seus actes i proces-

“Aquestes festes ens connecten amb la nostra cultura, amb la natura i amb la història que ens defineixen com a poble.”

sos. Durant aquesta setmana, que normalment té lloc entre març i abril, Sagunt es vesteix de solemnitat i tradició per retre homenatge a la passió, mort i resurrecció de Jesucrist. Les processons en són els actes centrals, i cada una d'elles és una manifestació de fe que recorre els carrers del nucli antic i altres zones de la ciutat.

Encara que aquestes festes són una selecció de totes de les que podem gaudir en la nostra ciutat, cal esmenar-ne altres com Sant Antoni, Sant Joan, Cap d'Any i les Festes de Barri que omplien els carrers en diferents dates.

Les festes populars, com les de Sagunt o altres ciutats, no només són una data per a gaudir de la música o els balls, sinó també un recordatori de les nostres arrels històriques i de la necessitat de conservar i transmetre les nostres tradicions a les futures generacions. Aquestes festes ens connecten amb la nostra cultura, amb la natura i amb la història que ens defineixen com a poble. A més, en un món cada vegada més globalitzat, les festes populars representen una forma de resistència cultural en què les persones poden mantindre viu el seu patrimoni i transmetre'l amb orgull.

La Setmana Santa de Sagunt

EMILIO GARCÍA FERRER

Actor de Passió per Sagunt i seguidor d'aquesta festa tradicional

La Falla de la Victòria, m'ha demanat que parle de la Setmana Santa de Sagunt i realment és un plaer fer-ho perquè, no sent saguntí de naixement, ho soc d'adopció per matrimoni amb una dona Saguntina amb qui compartisc vida des de fa 50 anys.

Des que vaig arribar a aquesta ciutat em va atraure la festa de la Setmana Santa per les seues peculiaritats diferents a altres setmanes santes de la Comunitat Valenciana.

La primera és que té més de 500 anys d'antiguitat sent per això la més longeva de la nostra comunitat.

La segona, per a mi, és la seua composició. Només té una sola Confraria, La Confraria de la Puríssima Sang del nostre Senyor Jesucrist composta per més de 1700 membres que s'agrupen en confreres (socis que no estan en Majoralies), majorals (confreres que han organitzat o organitzaran la festa de la Setmana Santa constituïts en Majoralies) i Clavaris (Majorals que organitzen i dirigeixen les Majoralies

i presideixen els actes de la Setmana Santa de l'any en la qual l'organitzen). I regeix el seu destí a part de la Junta General, la Junta Directiva, composta per President, Vicepresident, Depositari, Secretari, Vice-Secretari i cinc vocals.

La tercera és la indumentària, que consta de la vesta fins als peus, d'una sola peça de color negre composta per la part superior, amb obertura davantera amb una banda de vellut negra en l'obertura; coll i mànegues amb rivet blanc, en la part inferior una falda fins als peus negra. En la seua part posterior ix una cua de la mateixa tela negra, d'aproximadament 3 metres, que es manté plegada en tots els actes exceptuant el Divendres Sant en la processó del Sant Soterrament.

També componen la vestimenta, el capirot negre de tela que cobreix la cara, cinturó negre (de cuir o vellut brodat) del qual penja un rosari, pantalons, sabates, calcetins i guants negres, medalla amb la imatge del "Ecce Homo" i cordó morat per

“Les processons són un element inherent a esta Setmana Santa, hi ha moltes, però només parlaré d'aquelles que més rellevància tenen sota el meu punt de vista,”

als confreres, la medalla amb el Sant Sepulcre i cordó negre per als majorals, i la creu amb cordó negre per als Clavaris. La Junta Directiva porta cadascun dels seus components la medalla que li correspon (segons siga confrere, majoral o clavari) amb el cordó daurat, sent per al President el cordó or i negre.

I finalment el més important d'aquesta Setmana Santa i que per això ha sigut declarada Festa d'Interès Turístic Nacional: Els actes propis de la Setmana Santa.

La veritat és que són molts i comencen amb el dimecres de cendra que inicia la Quaresma i culminen amb la processó del Sant soterrament el dia de Divendres Sant. Per això, només nomenaré aquells que a mi, després de 50 anys de seguiment, més m'han impressionat.

Les processons són un element inherent a esta Setmana Santa, hi ha moltes, però només parlaré d'aquelles que més rellevància tenen sota el meu punt de vista, que evidentment, no satisfarà a tothom.

La primera és la del divendres de dolors traslladant el pas del "Ecce Homo" des de l'ermita de la sang a l'Església del Salvador i volta a l'ermita on es fa el lliurament de medalles i estatuts als nous confreres, processó important perquè significa la recepció dels nous membres i se'ls dona la benvinguda, pràcticament en este acte es presenten fins a xiquets de mesos que els seus pares porten amb orgull a la imposició de la seua medalla.

Després el Diumenge de Rams es realitza la benedicció de palmes i rams amb la corresponent processó General de les palmes, més festiva que religiosa donat el seu caràcter de l'entrada de Jesús a Jerusalem.

Entremig de les dos es realitza un acte que no sent processional és de marcada rellevància, el dissabte Sant es representa la Passió en viu a càrrec de l'Associació Passió per Sagunt i que després de 20 anys de continuïtat encara atrau a milers de persones.

El Dilluns Sant sobre les 20 hores es realitza la processó de la Trobada Dolorosa produint-se el mateix en la Plaça Major entre la Soledat i Jesús Natzarè, un acte molt multitudinari i emocionant que commou a qui el presència.

El dimecres Sant arriba la processó del silenci on confreres, majorals i clavaris caminen callats i recollits amb les seues torxes acompanyant als passos del "Ecce Homo" i El Crist de la Bona Pau.

Ja finalment el Divendres Sant es culmina amb la Solemne processó del Sant soterrament, però prèviament a este acte, es realitzen uns altres que són també multitudinaris i amb molta emoció per als qui els presencien.

A les 6 del matí del divendres es fa un solemne "Via Crucis" portant el Natzarè des de l'ermita de la sang fins al calvari de Sagunt i des d'ací es torna a l'Església de Santa Maria on es celebra el Sermó de la "Galtà". Finalitzat el mateix torna el Natzarè a l'ermita.

A les 17 hores comença un acte que a mi personalment m'encanta i és la Subhasta de les andes que eixiran en la processó. Cal fixar-se en els detalls per a veure com es desenvolupa la licitació i quines són les andes que més es cotitzen. La majoria de més preu són les que es porten a muscle (El Natzarè, La soledat, com més rellevants, i altres).

A les 18 hores comença el sermó del "Desenclavament" a l'Església de Santa Maria i finalitzat, a les 19 hores, es traslladen la Soledat i el Sant sepulcre a l'ermita i en el moment de l'entrada en la plaça de l'ermita, finalitza la subhasta.

Per últim, a les 20 hores comença la processó del Sant soterrament al so dels sons del clarí, la matraca i el cant dels plegadors. Aquesta, finalitza amb l'adoració del "Lignum Crucis" en l'ermita.

I punt final a este repàs "succint" de la Setmana Santa, no sense abans recomanar a tots aquells i aquelles que vulguen gaudir d'uns actes que tenen un encant especial i cultural, que acudisquen a presenciar-los i, si la seua religió els acompanya, que els visquen amb fervor.

Acabe amb el cant tradicional dels plegadors que sona durant tota la processó del divendres Sant

PURÍSSIMA SANG DE JESUCRIST!

Libret Infantil

A.C. Falla La Victòria 2025

Les mil i una

A.C. Falla La Victòria
2025

A magical night scene featuring a castle with blue spires and a comet streaking across a starry sky. A hand holds a glowing blue orb, and a large white cloud contains the title text. The ground is illuminated with a golden glow.

Les mil i una

Índex

Pàg. 156

Pròleg

Pàg. 158

La nostra portada

Pàg. 162

Glossari

Pàg. 168

Salutacions

Pàg. 174

Protagonistes

Pàg. 194

Victorians i Victorians

Pàg. 202

La Falla

Pàg. 218

Actes culturals

Pàg. 256

Els mil i un relats

Pàg. 314

Activitats infantils

Pàg. 342

Agenda d'actes

Pàg. 348

Col·laboradors

... Pròleg ...

A.C. Falla La Victòria

El conte de “Les mil i una nits” és un dels més antics escrits que tenim, sent també un dels més llegits i comptats pels àrabs per moltíssimes generacions.

És la creativitat, l'astúcia i saviesa de Sherezade qui dona origen a totes aquestes històries plenes de màgia i imaginació que donaran lloc a les mil i una.

Sherezade va salvar la seua vida contant-li al visir un conte cada nit. Aquests relats van anar passant de generació en generació com un preuat tresor que omplia de fantasia les ments dels qui escoltaven o els qui llegien i que a punt han fet somiar.

I de la mateixa forma que aquestes històries s'han contat al llarg dels segles i s'han adaptat a l'època, podem dir que han influït en el desenvolupament del gènere fantàstic i atrauen per igual a grans i xicotets lectors.

I com ja hem avançat en l'edició adulta, en la secció infantil hem volgut fer visible la part més didàctica amb la inclusió de jocs, activitats per a fer volar la imaginació dels més joves i infantils com ho feia Sherezade quan contava les seues mil i una històries.

També hem volgut deixar reflectida aquesta idea en forma de text una miqueta més illustrativa posant de manifest en les pàgines del nostre llibret quin és el nostre propòsit, educar i conscienciar.

El nostre monument infantil està replet d'imatges que representen les mil i una tradicions que es celebren en la nostra comunitat durant els dotze mesos de l'any, donant així a conèixer moltes de les nostres tradicions.

Així hem volgut reclutar els mil i un jocs infantils dels quals durant anys han gaudit els nostres majors i que han passat de generació en generació, comptats en forma de textos i que han format part de la nostra cultura.

Són mil i una tradicions que no hem tingut l'oportunitat de conèixer i que mitjançant aquesta edició hem pogut recuperar i fer-les així visibles.

Tota la resta que completa la nostra edició infantil són mil i un records de tot l'any faller de la nostra comissió, i de les mil i una activitats que fem al llarg de l'exercici.

Si voleu, us donem l'oportunitat de jugar amb la vostra imaginació i contar mil i una història més. Ens acompanyeu?

Les mil i una

A.C.F.M. La Vitoria
2025

The image depicts a richly decorated interior, likely a library or a study. The room is characterized by tall, slender golden columns with intricate carvings. The walls are a deep, dark blue, and the floor is covered in a large, patterned rug with a red and blue geometric design. In the foreground, an open book with a red cover lies on the rug. A plume of white smoke or mist rises from the center of the room, partially obscuring the text. The lighting is warm and dramatic, highlighting the golden surfaces and creating a sense of depth and atmosphere.

*La nostra
portada*

Les mil i una

A.C. Falla La Victoria
2025

OPERA DE LA VILLA DE LA VICTORIA - 2025

2025

La nostra portada

Eureka Soluciones

Un any més comptem amb un llibre dedicat al futur de la nostra falla, la comissió més menuda, la nostra xicalla. Per això, aquesta portada segueix una decoració molt lligada al disseny del contingut que es troba a l'interior d'aquesta publicació, un lloc ple de fantasia.

Es tracta d'una composició en tres dimensions d'estètica infantil (encara que molt ben volguda també per adults), de dibuixos animats d'estil "Disney". Inspirada en els contes de "Les mil i una nit", més concretament al clàssic d'Aladí. Veiem un escenari on destaquen un xic i una xica, agafats de la mà, disposats a emprendre una nova aventura junts, feliços i confiats al traspassar la porta que els traslladarà a un lloc ple de màgia i imaginació, un món on els somnis es fan realitat, un món ideal...

Cromàticament, destaquen els colors vius, predominants també a les pàgines interiors. Tons com el blau i morat (colors freds) en contrast amb colors càlids, com el groc i el marró, tan típics del desert. Jugant amb ombres i llums, especialment en aquells llocs que es volen destacar, com per exemple la porta al món "màgic". A més, gràcies a la il·lustració del castell situat al fons de la imatge aconseguim crear un efecte de major profunditat.

Quant a la tipografia, hem mantingut la mateixa emprada a la part adulta, fent referència al món àrab, inspiració del lema del llibret.

En definitiva, el que volem transmetre és que ací i ara, comença el meravellós viatge per "Les mil i una..." històries, tradicions i aventures que descobrirem al llarg de les pròximes pàgines. Línies que ens transportaran a diferents escenaris on la xicalla gaudirà, jugarà i aprendrà amb els diferents continguts.

Esteu preparades i preparats? Comencem!

... Glossari ...

A.C. Falla La Victòria

Per a conèixer millor els termes que s'han utilitzat en el text dels “mil i un jocs tradicionals”, us deixem la relació d'algunes paraules en forma de glossari.

Molts conceptes d'aquest catàleg han format part per a definir una sèrie de jocs de la nostra cultura popular que, al llarg dels anys, han continuat sent utilitzats per xiquetes i xiquets que en l'actualitat són majors, i que continuen utilitzant-se hui en dia.

A.

A PARET: llançar des de la ratlla a la paret per veure qui guanya el punt en joc.

A RATLLA: llançar des de la ratlla de llançament a la ratlla d'arrimar per veure qui guanya el punt en joc.

B.

BIRLA: la peça gran. De fusta de forma de tronc – cònica.

BIRLER: conjunt de 6 birles i 3 motxos.

BONA: deixar una birla dreta i les altres cinc tombades a terra.

BUFO SANTO O PATACOT: mitja carta de baralla.

C.

CANUT: peça redona de fusta d'uns 2 cm de diàmetre i 10 cm d'alçada.

D.

D'UNGLA: colp amb l'unghla per fer avançar la xapa.

G.

GUA: clotet per posar la boleta en la jugada que dona pas a matar.

J.

JUGADA: les 3 fases de joc per intentar salvar pedra.

L

LÍNIA: quan un tacó toca qualsevol ratlla. La seua puntuació és de mig punt.

LLANÇAMENT: acció de llançament de motxo contra les birles.

LLANÇAMENT: acció de llançament de tacó al quadre.

LLANÇAMENT D'UNGLETA: col·locar-se la boleta a l'altura de l'ungla del dit polze o índex per llançar el millor possible.

M.

MÀ: tirada completa de totes les persones. Qui guanya suma 1 punt.

MÀ RECEPTORA: la que no fa les accions de joc i sols rep les pedres que no estan salvades.

MARE: persona que dirigeix el joc.

MOTXO/PALET/MAÇÓ/BIRLOT: la peça menuda. De fusta i forma ovalada.

N.

NOM: entrar a agafar la pilota, la resta fuig.

P.

PARTIDA: mans que una persona haurà de guanyar per acabar la partida. Han sigut pactades abans de començar.

PEDRA: una pedra menuda però que puguem agafar fàcilment entre els dits.

PEDRA PER SALVAR: la que ha caigut al terra en qualsevol acció de joc.

PEDRA SALVADA: aquella que ha fet totes les fases de joc sense caure al terra.

PENYORA: objecte personal que es paga al rogle quan una persona falla.

PEUS QUIETS: les persones que fugien han d'aturar-se.

PILOTA AL MIG: cal deixar la pilota al mig del rogle.

PREPARATS: tensió per entrar en joc i realitzar l'acció pertinent.

PUNTUAR: el canut queda fora del rogle i alguna xapa dins d'aquest.

S.

SAMBORI: també conegut com xarranques, piso, la tella...

T.

TACÓ: tacó de sabata d'home.

TALLE: interposar-se entre qui paga i qui és perseguit.

TELLA: peça de rajola, goma o fusta, de forma quadrada o redona i d'uns 3 cm de costat o diàmetre.

TIRADA: sèrie de fins a tres llançaments de motxo per aconseguir bona.

TIRADA: realitzar fins a 3 llançaments per intentar sumar 7 i ½ o la màxima suma possible sense passar-se'n.

TOMBAR: tirar a terra el canut.

Z.

ZONA DE COLPEIG: l'espai entre les dues ratlles.

Salutacions

Lola González Rueda

Fallera Major Infantil 2025

ola amigues i amics, soc Lola, i tinc l'honor de ser la vostra fallera major infantil d'enguany.

Ser fallera major infantil és un paper ple de màgia i responsabilitat, i, amb alegria i desig de ser la veu de tots els xiquets i xiquetes de la nostra comissió.

Ser representant, no només significa portar una banda o un vestit bonic, és un símbol d'amor per les nostres tradicions i l'oportunitat de crear una història que deixarà una petjada al nostre cor. És una forma de viure i de pensar, que marca la nostra vida. No puc deixar d'emocionar-me al recordar a la meua iaia i besàvia que també van tindre l'orgull de ser màximes representants.

Us convide a viure mil i una nit de risas, diversió i moments inoblidables. Estarem juntes i junts durant tot un any, en què, espere i desitge que gaudiu al màxim al nostre costat.

Només vull donar-vos les gràcies per ser part d'aquesta gran comissió i a totes aquelles persones que, amb dedicació i generositat, fan realitat que pugem estar avui ací.

Moltes gràcies i visca la falla La Victòria!

Ser representant, no només significa portar una banda o un vestit bonic, és un símbol d'amor per les nostres tradicions i l'oportunitat de crear una història que deixarà una petjada al nostre cor.

Alejo Muñoz Mauri
President Infantil 2025

ola a totes i tots, soc Alejo Muñoz i enguany soc el president infantil de l'A.C. Falla la Victòria. Falla del barri on he nascut i em veu créixer dia a dia. Hui em dirigisc a totes i tots els veïns, sòcies i socis, falleres i fallers, sobretot a la xicalla de la nostra comissió.

Enguany ha sigut molt especial per a mi, he viscut les falles des d'una posició nova, i és que, ser el president infantil fa que siga un any molt intens, però en què he gaudit moltíssim.

Encara queda el més important, donar la benvolguda a la millor setmana de l'any, la setmana de les Falles, la millor festa del món. Tinc moltíssimes ganes de veure el nostre barri engalanat amb l'ornamentació del carrer, els monuments, els meus amics junt amb la resta de les altres xiquetes i xiquets llançant coets sense parar, i tornar a respirar aquesta oloreta de pólvora que tant ens agrada. Tot serà nou per a mi, peròestic segur que ho passaré molt bé a les cercaviles, els sopars en la plaça i a l'orquestra. No dubte que la nostra falleta serà espectacular i espere que puguem aconseguir un bon premi.

No m'oblidge dels meus acompanyants, Andrea i Sergio sempre cuidant-me, espere que hàgeu tingut un any tan especial com jo. I com no a Lola, la meua fallera major infantil, dir-te que m'ho he passat molt bé amb tu. Ara és el nostre moment, segur que farem una gran feina representant a la nostra falla i que serà del tot inoblidable. Us vull.

També m'agradaria aprofitar aquestes línies per a donar les gràcies als meus pares Maria i Moisès. Papis, gràcies per estar sempre amb mi i fer que el meu somni s'haja fet realitat.

Per últim, vull convidar-vos que gaudiu de la nostra festa, d'este any tan meravellós i recordar a la meua comissió que junts farem més gran la nostra falla i el nostre barri.

Només em queda dir que...

Visquen les Falles i Visca l'A.C. Falla La Victòria!

Papis, gràcies per estar sempre amb mi i fer que el meu somni s'haja fet realitat.

A fairytale castle with white walls and blue conical roofs is set against a vibrant sunset sky. The sky transitions from a deep purple at the top to a bright orange near the horizon. A large, glowing crescent moon is visible in the upper left, surrounded by several small, twinkling stars. The castle's architecture features multiple towers and spires, with a prominent one on the left side. The overall atmosphere is magical and serene.

Protagonistes

••• A Lola, fallera Major Infantil •••

*Dolça i encantadora Lola
riallera i feliç,
entregada i incansable.*

*Quantes vegades has somiat
que aquest any es feia realitat?
Que començava la teua gran illusió
i eres la primera entre els xiquets
de la comissió.*

*Eres la nostra
artista principal
eres la llum enguany
un terratrèmol que no pot parar,
una pinyata repleta de felicitat
que resplendeix quan estrena un vestit nou
la regina de tik tok,
que no s'afona mai
que sempre tira cap endavant,
repleta d'energia
radiant en cada acte,
preparada per ajudar
disposada sempre
per a representar
als mes xicotets,
bandera del futur de la falla
sempre amb un somriure
per a tots
sempre amable
amb qualsevol.*

*Ens sentim satisfets
de veure't amb la banda en el pit
encantats de la teua espontaneïtat
orgullosos que sigues
per al 2025
la nostra fallera major infantil.*

••• A Alejo, President Infantil •••

*En un jardí ple de riures i colors,
on el sol juga entre somnis de futbol,
un xiquet s'alça amb una gran corona,
la seua veu fort, ressona.*

*És president amb il·lusió en la mirada,
enamorat dels colors de la falla
orgullós porta l'estendard
orgullós representant
de la xicalla.*

*El seu grup d'amics lleials,
amb riures i jocs,
faran d'aquest un any molt especial.*

*Aquest eres tu
A tots ens plenes el cor
en veure't representar la nostra comissió
en cada pas,
el foc de la teua tradició
es veu i es fa notar.*

*Continues el llegat
del teu oncle
eres l'espurna de la festa
el més pur esperit faller
après des de xicotet.*

*Que el teu regnat siga molt feliç,
ens sentim molt orgullosos de tu
de poder dir
Que eres el nostre president Infantil.*

Les mil i una preguntes

*Alejo Muñoz Mauri
Lola González Rueda*

Lola i Alejo són enguany els representants infantils de la nostra falla, dos grans amics que, des de molt menuts, han compartit una passió per la festa fallera. Aquest any, el seu somni es fa realitat, i des de la responsabilitat de ser els màxims representants de la comissió infantil, viuen cada moment amb il·lusió i emoció.

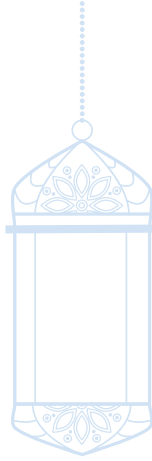
Amb aquesta entrevista, no només descobrirem les mil i una maneres en què Lola i Alejo aporten la seua personalitat i alegria a la festa, sinó que també ens aproparem a les seues vivències, els seus desitjos i el que més els apassiona del món faller.

Tots dos han crescut envoltats d'eixe esperit faller que ara els acompanya en el seu any de regnat, i estem segurs que ens faran gaudir de la festa amb el seu caràcter i energia. Preparats per descobrir les mil i una facetes que els fan únics, perquè Lola i Alejo són molt més que els representants de la comissió infantil: són els protagonistes que aquest any fan realitat el seu somni faller.

Hola Lola i Alejo, per a començar voldria que us presentàreu, però anem a fer-ho un poquet diferent, Lola haurà de descriure a Alejo i Alejo haurà de descriure a Lola...Què us sembla si vos descriuiu amb mil i una paraules? Esteu preparats?

A: Lola té 12 anys, encara que quan el llibret es publiqui ja tindrà 13, estudia 1er de la ESO al Institut nº5, al Port de Sagunt. I per a descriure a Lola, podria dir moltes coses... Lola és alegre, treballadora, generosa, algunes vegades pesada, és llesta i a la vegada cotilla, aquest any molt feliç i sempre molt fallera.

L: Alejo té 11 anys, estudia 6é de primària al col·legi Mediterrani, al Port de Sagunt i juga en el CDF Canet d'en Berenguer. A més a més, Alejo és amable, divertit, graciós, extravertit, també algunes vegades pesat i "pallasset", però sempre és molt alegre i té present que és Madridista (diu entre rialles).

Sembla que sí que han eixit moltes paraules per a definir-vos.

Al fi ha arribat el vostre regnat, com esteu vivint aquest any? Esperàveu que fora així?

A: Estic vivint-ho molt feliç, perquè he fet amics nous i m'està agradant molt. Realment pensava que hi havia menys actes durant l'any, però els disfrute

molt. M'ha sorprès la presentació, perquè jo la recordava molt més avorrida.

L: Estic vivint-ho intensament, a vegades esgotador, però sempre amb ganes de més. He conegut a moltes falleres majors infantils que ara ja son amigues. Inclús he conegut a un cosí que no sabíem que érem família. Realment no està sent com esperava és encara millor.

Ja heu estat en prou actes com a representants de la comissió, quin és el vostre acte preferit? Ja ha passat o encara està per vindre?

A: El meu acte preferit és la presentació, que ja ha passat i la vaig gaudir molt. Per a mi va ser un acte molt emocionant, amb moltes sorpreses. Encara que també recorde amb emoció quan el dia de la proclamació la comissió em va recollir a casa amb la xaranga.

L: Me pareix molt complicat elegir un acte com a preferit, estic entre la proclamació i la presentació. Però crec que pels nervis que jo vaig sentir, em quede amb la proclamació, que és el primer acte com a fallera major infantil.

A més a més d'acudir als actes fallers, heu visitat al nostre artista faller infantil? Què vos sembla el monument infantil? Ja heu decidit quin és el ninot que salvareu de les flames per tindre'l a casa?

A i L: Si que hem visitat el nostre monument un parell de vegades, durant el procés de construcció. Hem tingut l'oportunitat de parlar amb el nostre artista i que ens explicara cada detall.

A: Jo he elegit com a ninot un que representa el "Grinch" i serà tot verd, inclús tindrà pel.

L: Joestic en dubte entre un porquet o una nina en un balancí fent-se una selfie, els dos m'agraden molt.

Seguim parlant del vostre monument d'enguany, sabeu quin és el lema de la falla infantil?

A i L: El lema de la falla infantil és "Tot un any", i en els diferents ninots de la falla es representen les principals festes que es celebren a la nostra comunitat durant tot l'any.

Des de la delegació de llibret, recordem que l'any passat Lola i Alejo van participar en el nostre llibret, inclús a la presentació del mateix. Ja des de menuts esteu participant en les diferents delegacions, però quan passeu a la comissió adulta, penseu formar part de l'executiva de la comissió? Quin càrrec vos agradaria?

A: Jo de delegat d'esports, perquè m'agraden molt, però segur que també de president.

L: A mi m'agradaria formar part de la delegació de playbacks, i preparar els

---

Esperem que tots el xiquets de la falla tinguen les mateixes ganes que nosaltres de les falles, i així gaudir tots junts de la gran setmana fallera.

---

playbacks infantils. Sempre he participat i m'agraden molt.

A: Ah si! La meua mare pot ser la delegada de playbacks adults, i així ja està la delegació completa.

I ja per acabar, com queda poc per a la setmana més esperada d'aquest exercici faller, voleu fer una xicoteta crida a la vostra comissió i al vostre barri?

A: Jo tinc moltes ganes de que arriben les falles, per a gaudir-les com mai he fet, però a la vegada vull que no passen perquè no s'acabe mai.

L: Tinc la mateixa sensació que Alejo, tinc moltes ganes però a la vegada no vull que es passe tan ràpid.

A i L: Si que volem dir que esperem que tots el xiquets de la falla tinguen les mateixes ganes que nosaltres de les falles, i així gaudir tots junts de la gran setmana fallera.

Representants
INFANTILS

20
25

La Victòria

A vibrant, magical illustration of a night sky. On the left, a woman with long dark hair, wearing a teal dress with gold trim, sits on a purple flying carpet with a golden border. She is pointing towards the sky. The sky is a mix of purple, blue, and pink, filled with stars, shooting stars, and a large, bright moon. In the lower right, a castle with red stone walls and spires sits on a layer of white clouds. The overall atmosphere is dreamlike and fantastical.

Victorianes
i
Victorians

Cort d'Honor

Fallera Major Infantil: *Lola González Rueda*

Valeria Antonino Carnicero
Ainara Argudo Domínguez
Chloe Armero Lledó
Triana Armedo Lledó
Miranda Astorga Bermúdez
Jimena Bataller Lacoba
Valeria Bellver García
Cristina Belmonte Muñoz
Abril Benito Rahona
Carla Benito Rahona
Paula Cabrera Morte
Aitana Catalán Hilario
Carolina Centelles Moreno
Laura Céspedes Franch
Lola Cordón García
Lidia Cortes Haro
Mª Pilar Cortés Haro
Sofía Dasí Montañana
Iris Esparza Silla
Andrea Fernández Muñoz
June Fuentes Civera

Ángela Gallardo Pérez
Lucía García Abad
Emma García Cruz
Leire García Núñez
Ángela García Ocázar
Ivonne García Sánchez
Valentina García Zacarías
Nerea Giner Heredia
Irene González Ayora
Carla González Gallego
Naia Hernández Espuig
Marina Herrero Martí
Elena Iserte Lechón
Ana Llovera Soriano
Lucía Llovera Soriano
Ainhoa Luque Domingo
Sofía Martín Sangüesa
Iris Mas Conejos
Abril Mejías Nieto
Danna Milla Martín
Leyre Mora Barragán

20
25

Valeria Mora Pérez
Rocío Moraleja Rustarazo
Sara Morilla Tortajada
Telma Muñoz Gilabert
Ainara Muñoz Martínez
Celia Murza Martínez
Amaia Pérez Soria
Sharay Prados García
Ília Quiles Martínez
Mireia Quiles Martínez
Irene Riquelme Jurado
Julia Ruiz Sarasa
Elisabeth Sánchez Leal
Noa Sanchís Monferrer
Claudia Serra Tudón
Sara Toledo Puig
Inés Tur De Haro
Adriana Valero Díaz
Sofía Valero Lechón
Vega Valero Lechón
Alejandra Viché Torres

Comissió Masculina

President Infantil: *Alejo Muñoz Mauri*

Guillermo Ángel Montolío
Gonzalo Ángel Montolío
Nicolás Bataller Lacoba
Rodrigo Bataller Pérez
Vicente Nicolas Bolos Martínez
Enrique Caballer Cerezo
José Manuel Cejudo Micó
Martín Cejudo Micó
Marc Cercos Cortés
Alejandro Céspedes Frach
Daniel Cortés Haro
Mateo Cotanda Montalbán
Mario Esteban Fletes
David Fernández Muñoz
Izan Gálvez Álvarez
Alain García Batán
Sergi García Cruz
Manel García Núñez
Marc García Zacarías

Miguel Ángel Guerrero Alegría
Mateo Ibáñez Fernández
Héctor Lavirgen Pans
Luca Lavirgen Pans
Pablo Martín Sangüesa
Liam Martínez Alcaina
Marc Martínez Alcaina
Pau Martínez Díez
Raúl Martínez Herranz
Hugo Mateo Caballer
Nicolás Mateo Caballer
Javier Maya Suárez
Axel Miclo Cortés
Iván Miro López
Erik Mora Pérez
Marcos Morcillo Gandía
Alejandro Morilla Camacho
Luca Morillas Tortajada
David Muñoz Guillem

20
25

Jorge Muñoz Guillem
Martín Pages Marrón
Héctor Perelló Gaia
Nil Pérez García
Àlex Pérez Lacoba
Julen Pérez Orón
Leo Queralt Giménez
Martí Ripollés Díaz
Elián Ros Espinosa
Leo Sierra Torres
Hugo Solano Vaquero
Mario Solano Vaquero
Hugo Soto Espinosa
Marc Unai Tortajada Julián
Ángel Vaquero El Hamdouni
Mario Viché Torres
Borja Villarroya Bueno
Bruno Villarroya Bueno

Noves falleres i fallers

Luca Ladriegen Pans

Mateo Ibáñez fernández

Valeria Antonino Carnicero

Martín Pagés Marrón

Mateo Cotanda Montalbán

Pau Martínez Díez

Triana Arnedo Uedo

Valeria Mora Pérez

Nil Pérez García

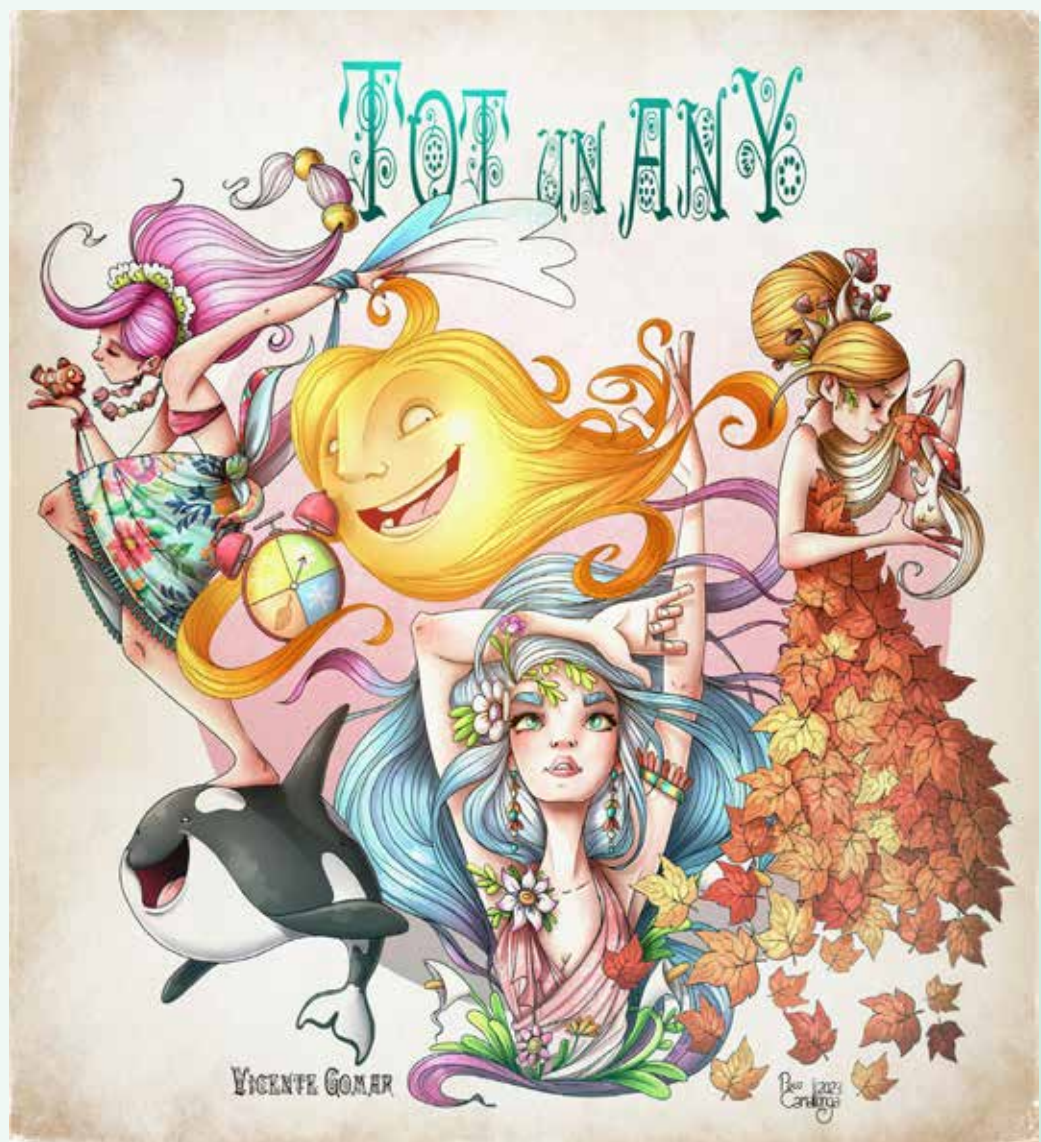
A cinematic scene featuring a character on the left side, partially visible, looking towards a glowing, ethereal cloud in the center. The cloud is illuminated from within, casting a soft glow. The background is a dark, ornate interior with golden architectural elements, including columns and arches. The lighting is warm and dramatic, with a strong light source from the left creating a lens flare effect. The overall atmosphere is mysterious and magical.

La falla

Les Mil i Una...

Artista: *Vicente Gomar*

Crítica: *Vicente Gomar*

Introducció

*En la falla, les estacions ballen,
primavera amb flors, l'estiu que ens abraça,
tardor de colors, fulles que cauen,
i hivern amb fred, que la natura abraça.*

*Colibrís i papallones, dansa encantada,
l'estiu brilla amb sol, mar i serenitat,
tardor elegant, amb vestit de collita,
hivern que descansa, en somnis de veritat.*

*Un sol simpàtic, llum de cada estació,
un punt d'unió, d'alegria i calor,
cada escena és un món, ple d'emoció,
en la falla infantil, on tots somniem amb amor.*

Març

*Dies previs a la plantà,
tot el barri es prepara per la gran cita.
concurs de paelles a l'horitzó,
la Victòria, fent festa amb passió.*

*Amb varies edicions ja completes,
aquesta tradició no té fronteres.
un xiquet cuiner, d'alegria ple,
puja al podi, vencedor fidel.*

*Amb trofeu en mà, brilla com el sol
la seva victòria, un somni que envol
entre falles i focs, la festa es viu,
amb el xiquet cuiner, la història reviu.*

Abril

*En abril, la fira del llibre arriba,
amb alegria, la cultura viu i vibra.
una allegoria al saber i l'art,
llibres que a la ment fan captivar.*

*Una figura corpòria s'alça imponent,
sobre piles de llibres, una imatge eloqüent.
Grans autors valencians en honor,
les seves paraules, un tresor major.*

*La literatura ens abraça en cada full,
cada pàgina un món que descobreix i brolla.
Amb abril, celebrem la lectura sense fi,
els llibres ens fan somiar, ací i allí.*

Maig

*En maig, en lletres d'or gravat,
La Verge dels Desemparats, festejat.
a la plaça de la Verge, dansa en flor,
amb dolçaina i tabal, melodia d'amor.*

*Els balladors, amb gràcia i passió,
dansant amb fervor, en una gran processó.
davant la basílica, l'esperit s'alça,
fins i tot els àngels, en el ball es llança.*

*Aquest mes tan nostre, ple de llum i vida,
amb cada pas de dansa, l'ànima es convida.
la música ressona, el cor s'obre, en maig,
la festa es viu i es descobre.*

Juny

*La “festa grossa” es viu,
el Corpus a València, gran esdeveniment
un xiquet vestit de Moma, al davant,
encara sense el tocat, un moment brillant.*

*Porta la corona plena de flors belles,
al caputxó, que encara no ajusta,
perquè es vegi clar i evident,
que el ballador, Moma és sempre valent.*

*Dances i rituals omplen la plaça,
amb música i fervor, l'alegria creix
en aquest mes, la festa no s'apaga,
la Moma dansa, la tradició es mereix.*

Juliol

*“La Gran Fira de València” és un esclat de festa,
en juliol, la tradició és manifesta.
al llit del riu, la màgia s'obre pas,
la ciutat s'omple de vida i de ritme compàs.*

*Una xiqueta amb el seu millor vestit,
sobre un cavallet d'oncle viu, s'ha enfilat.
amb el mòbil en mà, selfie capturada,
l'alegria de la fira, a la foto immortalitzada*

*Entre colors, música i gran emoció,
València celebra amb devoció
la Gran Fira, un lloc de trobada,
on el passat i el present dansen plegats, a la nostra mirada.*

Agost

*Ens porta la millor diversió,
la tomatina de Bunyol, una explosió
dos xiquets vestits per l'ocasió,
amb banyador i ulleres, quina emoció.*

*Llençant-se tomaques amb gran passió,
riu i criden, és pura diversió.
la festa és un esclat de vermell intens,
on tots participen, ningú queda al marge, tots presents.*

*Amb tomaques volant, l'estiu es diu adéu,
la tomatina, festa de Bunyol, ens deixa un record tan dolç
agost acomiada amb rialles i braves,
i amb tomaques llançades, l'estiu es tanca amb clares rialles.*

Setembre

*Setembre a Sagunt, arriba amb gran esplendor,
una gran capitana mora desfila amb honor
des de fa dècades, la tradició perdura,
a finals de mes, la festa ens captura*

*Amb vestits rics, la capitana avança,
la majestuosa entrada és pura elegància
Sagunt celebra amb cor i passió,
la desfilada mora és una veritable sensació*

*Colors i música, emoció per tot arreu,
la festa mora, un moment de gran ple.
setembre porta la màgia a Sagunt,
amb la capitana mora, la història pren el seu punt.*

Octubre

*Mes d'enamorats valencians,
Sant Dionís, patró, a tots uneix amb mans
el 9 d'octubre, la festa és gran,
la Comunitat celebra amb dolça arrel ancestral.*

*Els dolços i el mocador, regal estimat,
a la dona volguda, des de sempre ofertat
massapà, piruleta i tronador,
en una safata, símbol d'amor i fervor*

*Amb cada present, el cor es lliura,
la tradició valenciana, que perdura
en octubre, la màgia es fa realitat,
els enamorats celebren amb passió i veritat.*

Novembre

*Novembre arriba amb el seu toc solemne,
tots Sants, una festa que no s'oblida,
en record dels nostres éssers estimats,
ja desapareguts, però mai oblidats.*

*Tot va començar entorn al foc reunit,
famílies contant històries, llegendes de nit
lluny de vampirs, zombis i llops,
els nostres monstres tenen ànima i cor*

*Quarantamaula, Home del Sac i Moro Musa,
Bubota i Butoni, amb forta llum
per Tots Sants, el Butoni xafa el mal,
la carabassa de Halloween queda al marge, ben clar*

Desembre

*En desembre, mes de llum i celebració,
ens centrem en el sorteig de Nadal amb gran emoció,
Però un Grinch malvat, sense invitació, Robant boles,
vol trencar la nostra illusió.*

*El Grinch està robant les boles del bombo,
perquè ningú pugui tindre el premi tan somiat,
però l'alegria i l'amor no es poden robar,
la màgia de Nadal sempre ens ha abraçat*

*Cap malvat no podrà apagar l'alegria,
la unió i l'esperança són més fortes cada dia,
el Nadal és amor, un sentiment sincer,
que ni el Grinch pot esvair, sempre hi serà present.*

Gener

*Gener amb la seva benedicció,
celebrem Sant Antoni Abat amb devoció
també conegut com Sant Antoni del Porquet,
és el patró dels animals, protector fidel i net*

*A la falla veurem amb gran emoció,
Sant Antoni envoltat d'animalons amb passió
Gat, gos, canari i conill a prop del cor,
i el seu inseparable porquet, el seu company i tresor.*

febrer

*Amb carnestoltes i colors,
a Vinaròs, la festa és plena de fulgors
declarada d'Interés Turístic Autonòmic,
és la primera festa valenciana amb aquest èxit*

*Una xica abillada amb vestit de plomes,
Dona la benvinguda des del rètol de Vinaròs,
Amb somriure i gràcia, saluda l'arribada,
Dels carnestoltes, la festa tan esperada*

*Febrer porta alegria, màscares i ball,
Vinaròs resplendeix amb un fervor total,
el carnestoltes és més que una festa, és tradició,
que uneix cors i desperta l'emoció.*

Desenllaç

*Ací donem per conclosa la nostra narració,
de la falla infantil 2025, la gran revelació,
si lliges amb cura cada estació,
descobriràs les festes de tot un any en acció.*

*De gener a desembre, amb alegria i fervor,
hem parlat de tradicions, de festa i color,
cada mes, un capítol, una emoció,
que fa brillar la falla amb llum i passió.*

*Amb la nostra explicació, un viatge hem fet,
per festes i històries que mai s'han de perdre,
la falla infantil, un any sencer,
amb amor i devoció, el nostre compromís sincer.*

*Els mil i un
actes culturals*

Records gràfics

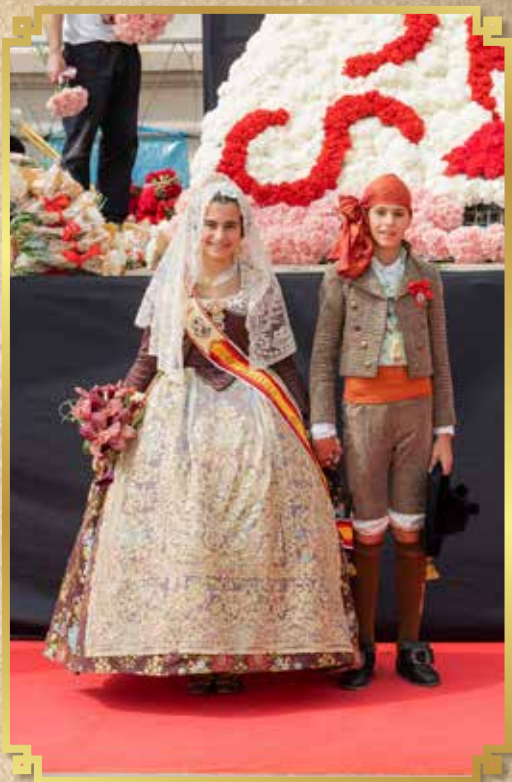

*Exercici
actual*

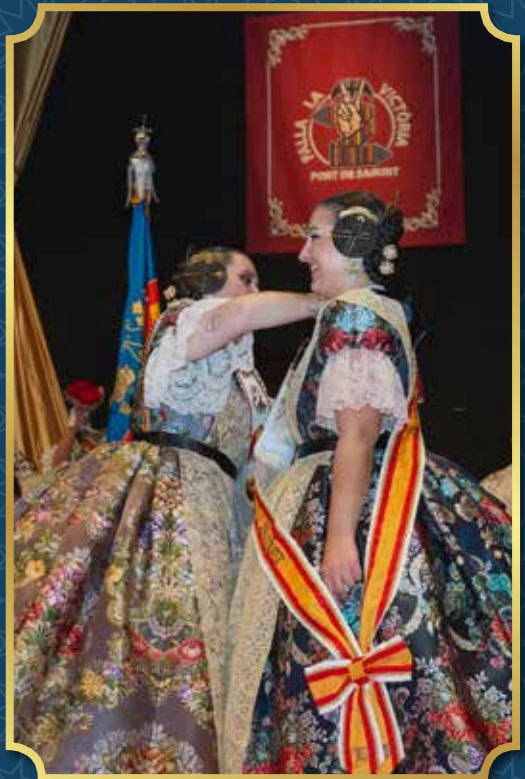

A warm, atmospheric illustration of a library. Tall wooden bookshelves filled with books line the walls. In the foreground, a person is sitting on the floor, reading a large open book. A glowing, ornate lamp sits on a small table, casting a soft light. Wisps of smoke or steam rise from the lamp, and the title 'Els mil i un relats' is written in a golden, stylized font across the scene.

Els mil i un relats

Tradicionalment, les Falles han estat marcades per rols de gènere molt definits, on les dones sovint ocupaven posicions secundàries en comparació amb els seus homòlegs masculins.

Senyora pirotècnica, pot començar la mascletà!

LAURA ANTONI PIEDAD

CEO AnOr consultoria d'igualtat

La desigualtat de gènere és un fenomen que es manifesta de mil i una maneres en la nostra societat. Des de la infància, on sovint se'ls diu a les xiquetes que han de jugar amb nines i als xiquets que han de ser forts i competitius, fins a l'àmbit laboral, on les dones encara enfronten bretxes salarials i sostres de cristall. Cada dia, en cada racó del món, la desigualtat de gènere es presenta com un desafiament que hem d'afrontar.

Les Falles de València, una de les festivitats més emblemàtiques d'Espanya, no sols són conegudes pels seus impressionants monuments de cartó i foc, sinó també per la seua rica tradició cultural i social. En els últims anys, ha sorgit un creixent interès per fomentar la igualtat de gènere en aquest esdeveniment, buscant que tant dones com homes tinguen un paper equitatiu en la celebració.

Tradicionalment, les Falles han estat marcades per rols de gènere molt definits, on les dones sovint ocupaven posicions secundàries en comparació amb els seus homòlegs masculins. No obstant això, cada vegada més, s'estan fent esforços per a canviar aquesta narrativa. Les comissions falleres estan promovent la participació activa de dones en tots els aspectes de la festa, des de la creació dels monuments fins a l'organització d'esdeveniments i activitats.

Una de les iniciatives més destacades és la inclusió de dones en els càrrecs de lideratge dins de les comissions. Cada vegada més falleres majors, que són les representants de cada comissió, estan trencant estereotips i demostrant que les dones poden ser líders en un entorn que històricament ha sigut dominat per homes. Això no solament empodera les dones, sinó que també inspira les noves generacions a somiar en gran i a participar activament en la seua comunitat.

A més, s'estan duent a terme mil i un tallers i xarrades sobre igualtat de gènere, on s'aborden temes com la violència de gènere, l'apoderament femení i la importància de la diversitat. Aquestes activitats no sols eduquen els participants, sinó que també fomenten un ambient de respecte i col·laboració entre tots els membres de la comunitat fallera.

Les Falles de València estan evolucionant i adaptant-se als temps moderns, i la igualtat de gènere és un aspecte fonamental d'aquest canvi. En treballar junts i juntes per a derrocar barreres i promoure l'equitat, s'està construint una celebració més inclusiva i representativa, on totes les persones, independentment del seu gènere, poden gaudir i contribuir a la màgia d'aquesta festivitat. En definitiva, les Falles no sols són una explosió de color i creativitat, sinó també un espai on es pot celebrar la igualtat i el respecte mutu.

En l'àmbit laboral, la desigualtat es manifesta en la falta d'oportunitats per a les dones en posicions de lideratge. Sovint, se'ls passa per alt per a promocions o se'ls paga menys pel mateix treball. Però ací és on podem fer un canvi. Les empreses poden implementar polítiques d'igualtat salarial i fomentar un ambient inclusiu on tots tinguen l'oportunitat de brillar. I, per descomptat, no oblidem celebrar a les dones que trenquen barreres! Cada vegada que una dona assumeix un càrrec de lideratge, és com si estiguérem guanyant un xicotet trofeu en la lluita per la igualtat.

L'educació és una altra àrea on la desigualtat de gènere es fa evident. En moltes parts del món, les xiquetes tenen menys accés a l'educació que els xiquets. Imagina un món on cada xiqueta pugua somiar amb ser el que vulga, des d'enginyera fins a astronauta, sense que ningú li diga que no pot, que només una de cada 100 ho aconsegueix. L'educació és la clau per a empoderar les futures generacions i tancar la bretxa de gènere.

En la vida quotidiana, la desigualtat de gènere també es manifesta en les expectatives socials. Sovint, s'espera que les dones assumisquen la major part de les responsabilitats de la llar i la cura dels xiquets. Però, per què no repartir eixes tasques de manera equitativa? Fer un calendari familiar on tots contribuïsquen pot ser una forma divertida d'abordar el tema.

Finalment, la desigualtat de gènere també es reflecteix en la violència de gènere, un problema greu que afecta milions de dones a tot el món. Per a corregir això, és fonamental crear consciència i educar les persones sobre el respecte i la igualtat. Les campanyes de sensibilització i els programes de prevenció són essencials per a erradicar aquest problema. A més, és crucial que les víctimes tinguen accés a suport i recursos per a eixir de situacions abusives.

En resum, la desigualtat de gènere es presenta de mil i una formes, però també hi ha mil i una maneres de corregir-la. Des de l'educació i la representació en els mitjans fins a la igualtat en el treball i la llar, cada xicotet pas compta. En treballar junts i juntes, podem construir un món on tots, independentment del seu gènere, tinguen les mateixes oportunitats i drets. Així que... Senyora pirotècnica, pot començar la *mascletà*!

L'educació no es limita a transmetre coneixements; també es tracta de fomentar valors, habilitats socials i emocionals.

El meu fill no, els amics sí! Admetre per millorar

LAURA ANTONI PIEDAD

CEO AnOr consultoria d'igualtat

Mil i una maneres d'educar ens recorden que l'ensenyament va més enllà de les aules i dels llibres. Cada família, cada xiqueta o xiquet i cada context són únics i diferents, i, per això, les estratègies educatives han d'adaptar-se a les necessitats i característiques de cadascú. Des del joc i la creativitat fins a la disciplina i el diàleg, hi ha una infinitat de mètodes que podem explorar.

L'educació no es limita a transmetre coneixements; també es tracta de fomentar valors, habilitats socials i emocionals. Mitjançant activitats quotidianes, com cuinar junts, llegir contes abans de dormir o eixir a explorar la naturalesa, podem ensenyar lliçons valuoses, records que perduren tota la vida.

Mil i una excuses es conten en les famílies modernes, on cada dia sembla ser un concurs de qui pot trobar la justificació més creativa per a les malifetes de xicotetes i xicotets. És com si d'un manual secret es tractara, on diu: "Si el teu fill va trencar la finestra, assegura't de culpar el vent, la pilota o fins i tot l'alineació dels planetes".

Imagina't el pare amb la seua millor cara, dient: "No, no, no, no és que el meu fill haja espentat i tirat al teu. És que ha intentat abraçar-lo i el teu s'ha tirat cap arrere". I la mare, amb el seu toc de drama, afig: "Clar! És que el pobre xiquet/a està sota molta pressió pel canvi d'estació".

Mentrestant, les àvies i avis, des de la seua saviesa, es rasquen el cap i es pregunten com és que en els seus temps, un simple "no" era suficient perquè les xiquetes i xiquets entengueren que no podien fer allò que volien. Però avui dia, en aquesta era de justificacions, sembla que cada acció ve amb el seu propi advocat defensor i culpable extern.

L'educació en la família ha canviat significativament amb el temps. En el passat, l'educació familiar es basava en valors tradicionals i una estructura jeràrquica clara. Les mares i els pares eren figures d'autoritat inqüestionable i s'esperava que les filles i els fills obeïren sense qüestionar. Les normes eren estrictes i la disciplina, sovint, severa.

Avui dia, l'educació en la família és més flexible i adaptativa. Les famílies tendeixen a ser més comprensives i busquen dialogar amb les seues filles i fills en lloc d'imposar regles de manera autoritària. Es promou la igualtat de gènere i es fomenta la inclusió i el respecte per la diversitat. La disciplina es basa més en la comprensió i el suport emocional que en el castic.

Pel que fa a la culpabilització, en el passat més que ara, els problemes de comportament de les filles i fills s'atribueixen principalment a la falta de disciplina o a la mala influència d'amics. Hui en dia, és comú que es culpe a factors externs com la tecnologia, especialment l'ús de mòbils i xarxes socials, és correcte?

Les nostres mares i pares, àvies i avis tenien unes certes pràctiques educatives que, encara que a vegades rígides, aportaven beneficis significatius al desenvolupament dels fills i filles. Ací hi ha algunes coses que feien bé i que podríem considerar recuperar:

1. Temps de qualitat en família: compartint dinars i activitats, això fomenta el vincle familiar.
2. Rutines i estructura: horaris fixos diaris que aporten als menors un sentit de seguretat i estabilitat.
3. Responsabilitats i tasques en la llar: ensenyen la importància del valor de l'esforç.
4. Límits clars i conseqüències: regles ben enteses i constants.

Assumir que les nostres filles i fills no són perfectes implica acceptar que cometran errors, i això està bé. Però una de les coses més importants és com responem a eixes errades. Les conseqüències són una part essencial del procés d'aprenentatge. En establir límits i conseqüències adequades, els ensenyem responsabilitat i els ajudem a entendre l'impacte de les seues accions.

En lloc de veure les conseqüències com un castic, podem emmarcar-les com una oportunitat per a reflexionar i créixer. En fer-ho, fomentem un ambient de confiança i comunicació, on les nostres filles i fills no tinguen dubtes per a compartir les seues experiències i aprendre d'elles. Així, junts, podem guiar-los en el seu camí cap a la maduresa, recordant sempre que l'amor i la comprensió són la base de tot.

Les Falles són una de les festes més emblemàtiques de València, i no només són un moment de celebració, sinó també una oportunitat d'aprenentatge. Gràcies a la nostra festa, les xiquetes i xiquets aprenen sobre la seua cultura, tradicions i costums.

Les Falles ensenyen valors com la solidaritat i el treball en equip. Les comissions falleres són un exemple de com la col·laboració entre veïns pot crear grans obres d'art i moments inoblidables. Així, els més joves aprenen a treballar junts per aconseguir un objectiu comú. Durant les festes, les comissions falleres organitzen activitats per a totes les edats, i és una oportunitat perfecta per ensenyar als més menuts la importància de la convivència.

Les xiquetes i xiquets aprenen a compartir, a respectar les opinions dels altres i a treballar en equip. Participar en les activitats falleres, com les cercaviles o les ofrenes, fomenta valors com la solidaritat i la responsabilitat.

A més a més, és essencial que totes i tots, tant adults com xiquets, recordem que la diversió no ha d'anar en detriment del respecte. Això implica cuidar els monuments, no embrutar els carrers i ser amables amb les veïnes, veïns i visitants. La manera en què ens comportem durant les Falles reflecteix la nostra cultura i educació.

Així doncs, les Falles no són només una festa, sinó una eina educativa que transmet coneixements i valors a les noves generacions, assegurant que aquesta tradició perdure en el temps.

Al cap i a la fi, cada dia és una nova oportunitat per a descobrir i aplicar una d'eixes mil i una maneres d'educar. Allò important és mantindre la curiositat, l'empatia i l'amor per l'aprenentatge en cada pas del camí. L'aventura educativa mai acaba!

Ressenya bibliogràfica:

Laura Antoni Piedad

Directora de l'escola de mares i pares del Port de Sagunt

Llicenciada en Criminologia per la Universitat de València. Treballa com a educadora en diversos centres de menors de la Comunitat Valenciana des de 2004. I, a través de l'escola de pares que dirigeix des de 2012, tracta menors amb problemes de conducta a domicili.

La seua experiència com a coordinadora en escoles d'estiu, campaments d'oci, etc., i la seua formació en matèria de mediació familiar i en resolució de conflictes amb menors li donen una preparació molt realista respecte als problemes que sorgeixen tant en l'àmbit familiar com escolar i, sobretot, li permeten advertir a les mares i pares dels errors de base que han d'evitar-se des d'edats primerenques, així com dels mètodes a utilitzar en la família per a corregir conductes que puguen desembocar en futurs conflictes.

Ponent de xarrades educatives que porten per títol "Educant la conducta", "Adolescència", "Assetjament escolar" ha desenvolupat la seua carrera professional assessorant mares i pares en la necessitat de crear hàbits de conducta en els fills des d'una edat primerenca. Treballant de manera directa amb els progenitors tant en el seu despatx, en ajuntaments, com desplaçant-se al domicili si així es requereix, per a analitzar si des de la seua posició se segueixen les pautes que permeten als seus fills aprendre d'ells conceptes com el de responsabilitat, obligacions i prioritats.

És realment desolador comprovar que en la nostra societat el meu ofici és cada vegada més injuriat, però és molt més humiliant descobrir que tampoc interessa als poders públics.

Les mil i una formes... d'ensenyar Història

ANTONIO ORTIZ LÓPEZ

Catedràtic d'Ensenyament Secundari

Un dels problemes més difícils amb els quals hem de bregar el professorat d'Ensenyament Secundari, radica en com motivar l'alumnat que ens ha tocat en sort, amb la fi que s'acosten al coneixement d'una forma proactiva, interessada i divertida. No diré que aquest és el nus gordià de la meua professió, però els qui això lligen i pertanyen a l'àmbit docent, segurament entendran que siga una preocupació comuna a tota persona que vulga exercir amb dignitat, aprofitament i eficiència la nostra professió tan maltractada. I utilitze aquest adjectiu com a eufemisme perquè, després de quasi tres dècades i mitja exercint el meu treball, el qualificatiu que descriu com la meua professió i la meua tasca ha estat degradada contínuament conforme ha anat avançant el present segle, respon a una paraula polisèmica d'ús comú, de la qual es deriva que més val emprar-la en gerundi i no en participi.

Però com que no és el mateix estar adormit que estar dormint, em permetran que aclarisca tot això que fins ara els he llançat sense demanar-los permís; només pel mer fet de cridar la seua atenció cap allò que, de forma quotidiana, s'esdevé a les nostres aules. A més a més el seu remei se m'antulla complicat i, no obstant això, necessari per a garantir-nos un futur esperançador. Perquè, encara que parega inversemblant, el professorat veiem el futur que ens espera cada dia a la nostra aula. És més, som els qui intentem modelar aqueix futur perquè siga el més venturós possible, atès que serà producte de les persones adolescents que tenim entre les mans.

És realment desolador comprovar que en la nostra societat el meu ofici és cada vegada més injuriat, però és molt més humiliant descobrir que tampoc interessa als poders públics prestigiar la nostra benvolguda professió, aquella que una vegada

vam triar com la més bella de totes. Pot ser que el fracàs escolar també consisteix en un estament docent desmotivats, poc vocacional, mal seleccionat, mal pagat i mal vist pel comú dels mortals. Com a professor puc entonar el mea culpa pels meus errors, però no ho faré, per descomptat, pels aliens. Puc responsabilitzar-me de la meua missió i, fins a un cert punt, defensaré la integritat indestructible del meu gremi, si bé cada any que passa em resulta més difícil aquesta tasca.

Sovint, tinc la sensació que tenen raó aquelles persones que ens critiquen per ganduls, acomodats, poc professionals i deïficats. Però també he de defensar amb tota la meua força que aqueixos qualificatius, per genèrics, són injustificats. És cert que en el meu treball hi ha intrusisme i arribisme, però també hi ha molt bons professionals. I crec que en aquesta circumstància, la meua és com qualsevol altra ocupació.

Podria parlar dels professionals d'educació especial, bregant permanentment amb persones adolescents, les quals pateixen, alhora, algun problema psicomotriu.

“La meua funció passa per motivar el meu alumnat en el coneixement de la Geografia i la Història,,

Són els millors de la nostra professió. I no estan ben pagats. Amb una responsabilitat enorme i una moral a prova de bomba, tots els dies són per a ells un aprenentatge; tots els dies descobreixen com tractar millor aquests casos, com normalitzar les seues situacions personals en la societat, a més d'intentar dotar el seu alumnat de les ferramentes imprescindibles perquè siguen lliures i autònoms en aquesta selva salvatge i fosca en què vivim.

Justament vaig ingressar en l'ensenyament públic perquè creia, i encara continue creient fermament, que podia contribuir amb la meua preparació i esforç a dissipar les diferències socials aconseguint formar persones més lliures i autònomes. Perquè el coneixement fa les persones més lliures. Sens dubte. Sense coneixements és difícil poder triar entre les diverses possibilitats que ens ofereix aquesta injusta societat hodierna per a, com deia adés, guanyar-nos la vida. Sense destresses, sense saber fer, sense competències bàsiques en paraules de l'argot didàctic, és a dir, sense saber aplicar aqueixos coneixements, la persona adolescent està desarmada davant la societat actual. Així és com hom perd llibertat d'acció i hom deixa de ser autònom en les decisions. De manera inevitable, es veu arrossegat on no volguera estar, però

que, al cap i a la fi, és el millor al que pot aspirar tenint en compte el grau de compromís amb el procés d'ensenyament-aprenentatge que en l'adolescència va rebre.

Com ha estat adés esmentat, la meua funció passa per motivar el meu alumnat en el coneixement de la Geografia i la Història. Disciplina aquesta que la major part del públic general o bé odia o bé coneix millor que qualsevol historiador o geògraf. L'intrusisme en la meua especialitat és notori. Es calça el coneixement geogràfic i l'històric, es fan interpretacions interessades de temps passats fonamentades en poques lectures i no poques modes. En definitiva, rara és la família que creu saber d'Història, encara que he de dir que són menys les famílies que fan gala de saber geografia. I aquesta és la primera part del problema: la desmotivació de l'alumnat i de la societat mateixa per a acostar-se al coneixement de la Història i la Geografia. Uns perquè recorden els seus temps escolars on la memòria ho era tot; uns altres perquè no els agrada que la Història esdevinga com va succeir i de-

“La joventut actual és la més interconnectada de la Història, però no la millor ni més informada,,

cideixen canviar-la al seu gust; i altres, més agudament, perquè saben que del seu coneixement es poden derivar persones responsables que sapien pensar i endevinar cap a on caminem amb cada nova decisió política i, per tant, és millor comptar amb un exèrcit de necis.

El meu alumnat moltes vegades em planteja que amb quina utilitat estudiem Història o Geografia: podem consultar totes les seues dades en Internet. Perquè, precisament, Internet s'ha convertit en l'espill de la madrastra. És un calaix desastre (no de sastre) perquè està poblat d'espais i coneixements comuns, de pseudociència (aqueixos terraplanistes, per favor), de remeis miraculosos i de models de gent jove molt popular i que en poc temps s'han enriquit per dir alguna ximpleria que ha caigut bé. És difícil lluitar contra aqueixa proletarització a la qual ens porten les xarxes socials.

La joventut actual és la més interconnectada de la Història, però no la millor ni més informada. Més aviat pateix de desinformació. Encara que intente tots els dies oferir-los eines per a detectar aqueixes faules i pensar per sí mateix... Sempre acaben dubtant de la meua autoritat científica. Perquè, com és ben sabut, una imatge val més que mil paraules i és molt complicat igualar l'espectacularitat d'un audiovisual

quan pretens explicar-los què va ser la revolució industrial, les causes de la guerra civil de 1936, què origina l'efecte fohen o quin missatge hi ha ocult en el superb quadre El Matrimoni Arnolfini de Van Eyck. Per això, la necessitat d'inventar mètodes, maneres de vendre el nostre missatge, de fer-lo atraent per a l'alumnat, encara que aquell mètode didàctic pugui significar vestir-se amb túnica i toga per a explicar la Història de Roma o convidar a classe a una persona perquè done testimoniatge directe d'un tema d'actualitat amb la finalitat de motivar el receptor, és a dir, l'alumnat, perquè s'interessa per l'arrel i la conseqüència d'allò que intente comunicar-los.

Confesse que he deixat morir el meu interès per la innovació didàctica des que la pandèmia ens va posar a prova. Aquell període ens va obligar a tota la comunitat educativa a digitalitzar-nos per la via ràpida. El confinament ens ofería el temps necessari. Ens permetia fer videoconferències amb els nostres éssers estimats i mantindre'ns informats o desinformats, segons es vulga analitzar. Aqueixes mateixes videoconferències, però, van ser emprades en classes telemàtiques i aules virtuals, les quals es van revelar un prodigi per a atraure l'atenció de l'alumnat, que semblava mostrar més interès amb aquests mètodes digitals d'aprenentatge.

No obstant això, el miratge va durar poc. No existia garantia que a l'altre cos-

tat de la càmera i el micròfon estiguera tota la classe escoltant i interactuant amb el professor; tampoc que l'alumnat realitzara per si sol les tasques encomanades. A més, les reunions per videoconferències i les consultes de les famílies a tota hora van demostrar molt aviat que ningú distingia el nostre temps de treball del temps d'oci, sotmetent-te a una esclavitud laboral sense parangó en la Història. Però resistim. Perquè els docents som resilients i voluntariosos per naturalesa. Almenys els que encara continuem adorant la nostra professió.

Això no obstant, és clar que no es pot anar en contra de la innovació. Posar bastons a les rodes de l'avanç tecnològic és tan absurd com les protestes luddites de principis del segle XIX a Anglaterra o com creure que en la immortalitat. És cert que el docent que no innova està condemnat a cremar-se en el seu acompliment. Per això existeixen els cursos de formació. Una espècie de reciclatge en els teus coneixements científics i didàctics que el professorat realitzem periòdicament en el nostre

---

**Posar pals a les rodes de l'avanç tecnològic és tan absurd
com les protestes luddites de principis del segle XIX
a Anglaterra o com creure que eres immortal.**

---

temps de descans. Alguns d'aquests cursos formatius venen fum; potser les més de les vegades en els últims temps. Però, en general, són necessaris per a actualitzar els nostres coneixements i les nostres destreses a l'aula.

Resultat de tants anys en l'ensenyament han estat les meues diverses maneres de fer classe, algunes inspirades per aqueixos cursos de formació i unes altres derivades del meu afany per experimentar coses noves en aquell temps en què vaig ser un professor de vint-i-sis anys. Tots aquests recursos didàctics, que he anat col·leccionant i conserve en forma documental tant en la meua memòria intel·lectual com en la memòria del disc dur del meu ordinador personal, sense la qual moltes vegades no podria posar en orde aquella, els veig ara, que arribe al final de la meua tasca professional, com un catàleg de bones intencions. Un variat ram de flors delicades i belles que marceixen a poc a poc, però que són símbol de les meues experiències i al mateix temps record dels meus sentiments. Em resistic a desfer-me del ram marcit pel molt que m'haja costat colleccionar les flors i conservar-les. Per això, vas afegint flors fresques al conjunt que, fins i tot, sembla cobrar ufanor i bona faïçó, però també aquestes començaran en breu a marcir-se.

Eixa collecció dels meus recursos didàctics bé podrien anomenar-se les mil i una maneres d'ensenyar Geografia i Història. A continuació donaré compte d'alguns d'ells.

Trist destí el de l'estratègia didàctica. Però, com deia el poeta grec Kavafis, en el llarg camí cap a l'illa d'Ítaca has de pregar perquè el camí siga llarg, ple d'aventures i de coneixements, perquè, quan fondegem a l'illa, arribarem rics pel moltíssim haurérem après fent el camí. Perquè la labor docent, per si no s'han adonat encara els qui s'atrevisquen a llegir fins ací, és un aprenentatge continu i un equilibri inestable per a qui l'exerceix, que es mou entre ser un mer transmissor de coneixements i un model de comportament, virtuts i actituds. És aquest un cànon, que dirien els clàssics, que mostra un harmònic equilibri que ho fa bell i, alhora, perillósament addictiu. Res hi ha més reconfortant que l'observar l'avanç del teu alumnat en la senda del coneixement i en la seua senda vital.

En aqueixa senda cada docent ha de vendre el seu producte, la seua assignatura, de la manera més eficaç. Un mestre meu em va dir una vegada que aprendre és propi de l'alumnat; que la nostra tasca és ensenyar i en este ofici, per a arribar a l'èxit, el millor és que qui ha d'aprendre no s'adone que està rebent una instrucció, un ensenyament, que se senta motivat sense saber perquè en la senda de l'aprenentatge. Intente dur a terme aquest consell, però també és cert que aquella persona va haver de moure's en un context molt divers al que m'ha tocat en sort. De totes maneres, intente ensenyar des del respecte a l'alumnat i des del bon humor. Aquests valors hui estan en crisi en la meua professió. Cada vegada és més difícil presentar bona cara al mal temps, però, com deia Raimon, sempre posarem la nostra cara i el nostre cor al vent.

Com he dit adés, i no em vull distraure, conserve una col·lecció de mètodes per a ensenyar la meua àrea de coneixement. Alguns els he arxivats amb l'etiqueta de mai més, ho confesse. Uns altres s'han anat millorant amb el pas del temps i les vegades en què nous detalls en la seua experimentació m'aconsellaven canvis; uns altres estan en fase de construcció i fins i tot tinc uns pocs arxivats sota el títol de pensa-te'l dues vegades. Aqueixa col·lecció dels meus recursos didàctics ben podrien anomenar-se les mil i una maneres d'ensenyar Geografia i Història. A continuació donaré compte d'alguns d'ells.

Quan era un jove professor acabat d'ingressar en la funció pública (fa ja més de tres dècades), era de l'opinió, totalment equivocada, que no havia de fonamentar-me en cap dels recursos o mètodes didàctics dels meus antecessors. Fugia, cert és, de reproduir en les meues classes aquells ambients carregats de tensió de l'època en què vaig estudiar EGB en el col·legi Begoña. La por no és el millor dels acompanyants en el sistema educatiu, però també vaig divinitzar massa aquelles classes dels meus preferits professors del batxillerat, que em divertien i em feien profit. Vaig tardar un temps a adonar-me que no hi ha un únic mètode didàctic per a ensenyar el que vols que aprenga el teu alumnat i que, les més de les vegades, les circumstàncies ambientals i humanes del teu alumnat et marquen el camí cap a aqueix mètode

infallible que eternament busques. A vegades ho tens davant i no el veus.

Amb tot, vaig improvisar molt en aquell temps i el resultat va ser un bon conjunt d'experiències de les quals he anat construint, a poc a poc, el meu propi mètode, el qual no sé definir exactament, però que s'aproxima a aquest ram de flors que comença a marcir-se, al qual abans m'he referit. És resultat d'un conjunt heterogeni d'experiències, experiències didàctiques d'assaig i error. Algunes vegades estimulants; unes altres frustrants. En definitiva, com deien els antics, tants caps, tants barrets. Aquest és un axioma indiscutible.

En la meua recerca perquè l'alumnat entenguera els fusos horaris i la diversitat climàtica del món mitjançant mapes projectats a l'aula, vaig arribar a la conclusió que el millor era el telèfon mòbil. No s'espanten, però vaig decidir unir-me a l'enemic amb la finalitat que aquelles persones adolescents de quinze anys assimilaren l'efecte de la rotació i la translació del planeta. Gràcies a la col·laboració d'un con-

“ Moltes vegades enganxes l'alumnat fàcilment recurrent a una notícia periodística, ”

gut meu, utilitzàrem l'aplicació webex i tota la classe es va connectar a una videoconferència que el meu amic va emprendre des de Nova Zelanda, on la pandèmia li havia atrapat. La decisió va vindre motivada pel negacionisme del meu alumnat, obstinat a fer-me creure amb proves presents en les seues terminals cel·lulars que la Terra era plana. En aquest moment vaig prendre consciència de l'enorme mal que pot fer en les persones fer ús de les xarxes socials sense posar-los cap filtre.

El meu benvolgut company d'aventures vitals va realitzar des d'Auckland una sèrie de videoconferències ensenyant-los en temps real el paisatge natural en el qual residia. En la primera, quan ens connectem tots un divendres a les 12 del migdia, els va demostrar enfocant a un rellotge amb calendari i a una finestra per la qual es veia un carrer il·luminat i un arbre, que ell estava a punt d'anar-se a dormir perquè en aquell moment el rellotge marcava la una de la matinada del dissabte. Com que la joventut és molt atrevida, i ha de ser-ho, el meu alumnat terraplanista li va llançar una sèrie de preguntes per a comprovar que Eduard emetia en directe. Realitzem diverses conferències d'aquest tipus. Per exemple, l'última la realitzem a les 18 hores d'un dijous per a ser els primers a felicitar Edu pel seu aniversari, despertant-lo a

les 7 del matí del seu divendres neozelandès. Per tant, gràcies a la tecnologia vaig poder deixar d'explicar aquest tema amb aquell vell globus terraquí i la llanterna al costat del famós còmic de Mafalda on es va a la platja a fer les vacances de nadal, en ple estiu austral. En tots dos mètodes, davant la situació d'aprenentatge plantejada, s'han treballat diversos sabers, competències o destreses: la competència matemàtica (calcular la diferència horària i les coordenades d'Auckland i Port de Sagunt), la digital (ús del telèfon per a la videoconferència) i altres.

La Geografia, per xicotetes coses com aquesta i per allò que mentalment pots viatjar gratis on vulgues sabent llegir un mapa, sempre és més atractiu per a l'alumnat. A més, com que tractes temes d'actualitat, moltes vegades enganxes a l'alumnat fàcilment recurrent a una notícia periodística. Per exemple, amb el tema del canvi climàtic que treballem transversalment amb altres professors i altres temes com la sensibilització davant els grups desfavorits i els problemes que pot implicar la immigració estrangera incontrolada o l'envelliment per la baixada de la natalitat, res millor que un bon gràfic o mapa coroplètic acompanyat d'un titular de premsa que l'alumnat busca en el seu mòbil per a obrir debat i intentar aproximar-se al seu estudi. Abans proporcionava fotocòpies d'aqueixos titulars de periòdic a l'alumnat que havia d'investigar posteriorment sobre els temes plantejats. De nou la tecnologia juga al nostre favor i es pot treballar esta activitat en menys temps.

Per a tancar el capítol del coneixement geogràfic porte ara a collació l'experiència de la dramatització. Allà pel 1998 se'm va ocórrer, aprofitant els materials d'una ONG i que l'alumnat de tercer d'ESO tenia com a optativa l'àrea d'edició de productes audiovisuals, em vaig plantejar dividir la classe en diversos grups i durant una setmana vaig procedir a posar en escena una fingida conferència mundial per a acabar amb la fam en el món, promoure la redistribució de la riquesa entre els països i acabar amb la pobresa. Cada trio es va ocupar de documentar-se, a partir del material que els vaig proporcionar, sobre les dades del país que representaven. Hi havia tres del tercer món i tres potències amb poder de vet en el consell de seguretat de l'ONU. L'amfitrió i moderador era Espanya per organitzar en el nostre IES aqueixa cimera per a eliminar la pobresa.

Tot va ser enregistrat en aquelles prometedores minicintes magnètiques de les primeres càmeres de vídeo digital. Recentment, he tornat a veure aquella dramatització. S'hi pot observar l'alumnat molt motivat dirigint el seu parlament acusatori als països desenvolupats i altres molt ficats en el seu paper de contrarèplica. Després de la votació es va evidenciar que aquells que tenien la paella pel mànec, els països amb dret a vet, eren els principals responsables dels grans desequilibris del món.

Recorde que l'alumnat va valorar molt aquesta experiència, però vaig haver d'avortar una altra similar el tema de la qual era la reindustrialització en Port de Sagunt, perquè les famílies em van fer arribar el missatge conegut que calia acabar

“En aquestes situacions trobem l’origen del fracàs escolar i del fracàs de l’escola com a institució.”

el temari, encara que siga en 3r d'ESO. I no els faltava raó i més quan comproves que la sorpresa que significa per a aquest alumnat canviar de mètode i l'haver-los capturat per a la causa, dura poc de temps. Al cap de tres o quatre classes de nou tenim a l'alumnat fart d'aquest sistema que havia resultat tan motivador. I això passa ara amb més celeritat que llavors. Entre despertar l'interès per la novetat i avorrir-se, mitja hora té la culpa.

Això és pel fet que les famílies no fan valorar als seus adolescents la importància d'acudir a classe, atendre, esforçar-se i formar-se estudiant les diverses matèries. Al contrari, l'alumnat actual ve a classe empoderat i sense valorar res del que se li ofereix. L'hedonisme ho ha envaït tot. Si la meua família és feliç amb el que tenim, una casa, un cotxe, mòbils, netflix i festa, a tot això ja tinc accés, no hi ha raó per a no perpetuar eixe model. Al cap i a l'últim, si els meus pares em donen tot el que vull i no han estudiat no tinc perquè estudiar. Aquest raonament d'una aclaparadora lògica subjau en el comportament de molts adolescents de hui que fan dels IES el millor lloc per a relacionar-se socialment i organitzar la festa continua a la que semblen abandonar-se.

Aquesta trista i, al mateix temps, crua realitat, es fa palesa quan el docent intenta comunicar amb la família del seu alumne o alumna per a reconduir alguna actitud que ha provocat una ruptura greu de la convivència a l'aula. La majoria de les vegades cal cridar amb número ocult per a aconseguir tindre una conversa telefònica i en moltíssimes ocasions la bona voluntat del personal docent s'estavella contra el mur d'indiferència, supèrbia i sobreprotecció que algunes famílies mostren en les entrevistes personals. En aquestes situacions trobem l'origen del fracàs escolar i del fracàs de l'escola com a institució. Perquè són poques les ferramentes legals amb les quals la institució pot comptar per a reconduir situacions com aquesta que, en casos puntuals i condemnables, poden comportar fins a l'agressió física cap al docent o la seua difamació en les xarxes socials, que és allò més habitual.

Afortunadament, i és de justícia que ho escriga, en la meua trajectòria professional m'he trobat més famílies col·laboradores que obstructionistes. Es tracta d'aquelles que entenen que el binomi família/professorat, comparteixen la missió de l'educació dels seus plançons, missió que ha de ser el més coordinada possible. En general, en la formació de l'alumnat hem de portar la batuta aquells que integrem la professió docent; de l'actitud cap a eixa formació, de la motivació, del comportament, de la conducció de la personalitat, d'acompanyar-los en el seu procés de maduresa, han de portar la veu cantant les famílies, moltes vegades desbordades per les seues obligacions laborals.

No voldria acabar aquesta reflexió sense referir-me al problema d'ensenyar Història. No m'estendré més sobre el negatiu paper que juguen algunes famílies i els mitjans de comunicació jugant a ser historiadors, tergiversant esdeveniments,

alterant cronologies i, la qual cosa és pitjor, instrumentalitzant políticament el coneixement històric. És evident que el coneixement de la geografia pot ser presentat a l'alumnat en etapes preadolescents, en l'ensenyament primari, per l'efecte motivador i la fàcil aplicació que el coneixement geogràfic té per a l'alumnat. Desgraciadament, entre lleis educatives que canvien molt ràpidament (i a pitjor), i la mala praxi docent, la geografia i la història com a disciplines acadèmiques, s'ensenyen en les etapes primària i secundària de manera precària.

El concepte de permanència i canvi en el temps, la mateixa successió cronològica dels fets i la seua explicació multifactorial amb la gran quantitat de conseqüències que es deriven dels fets històrics, és a dir, dels esdeveniments provats, contrastats i registrats amb documents escrits, audiovisuals o de qualsevol tipus, són d'una complexitat que demana a la ment de l'alumnat la màxima atenció. Per a aquelles persones que no ho hagen entès encara, el coneixement de la Geografia, la Història i l'Art compleix en el procés d'ensenyament-aprenentatge un paper primordial

---

Allà per 1995, a una dècada de la reconversió industrial, em vaig llançar a treballar la història i l'espai local com a principal eix motivador

---

perquè serveix per a situar l'alumnat en el moment i espai que li ha tocat viure i al mateix temps li dota d'una capacitat de reflexió i pensament que ha d'emprar en tots els àmbits de la vida i en altres àrees. Per tant, és molt diferent saber Història que covar Història.

En el meu afany perquè el meu alumnat acabe el curs sabent Història i no sols haja memoritzat un catàleg d'esdeveniments, personatges i dates, he hagut de dissenyar diverses estratègies. Allà pel 1995, a una dècada de la reconversió industrial, em vaig llançar a treballar la història i l'espai local com a principal eix motivador per a conèixer més del context europeu i mundial. En aquest sentit anava aquella guia de l'itinerari d'arqueologia industrial de Port de Sagunt. Coneixent un procés proper al meu alumnat de llavors, vaig pensar que així seria més fàcil fer-los entendre el funcionament d'altres processos semblants al llarg de la Història. He refet diverses vegades aquella vella unitat didàctica, al costat del meu grup de treball. Hem revisat i actualitzat el seu contingut emprant cada novetat tecnològica conforme l'anàvem adoptant. En aquest sentit, poc abans de la pandèmia el resultat de treballar este

quadern didàctic van ser curts documentals elaborats per l'alumnat sobre la Història de Port de Sagunt, on van poder exercir d'investigadors i d'autèntics historiadors. Aquesta experiència que a hores d'ara es diria aprenentatge fonamentat en projectes, va ser molt satisfactòria per a mi. Però es va revelar ineficaç. Es consumeix massa temps i es deixa sense treballar altres conceptes i períodes històrics que també són importants.

Actualment, es denomina aprenentatge per serveis. Jo ho vaig experimentar a mitjan anys noranta quan vaig plantejar en una classe d'adaptació curricular grupal de 4t d'ESO (alumnat repetidor, amb problemes de convivència i cognitius) vaig plantejar treballar el necessari àmbit sociolingüístic (impartit al costat d'una altra companya filòloga) des d'una altra perspectiva. Es tracta de motivar-los i també que la seua autoestima cresquera en sentir-se importants a l'entorn de l'IES. Dedicàrem quasi tot el curs a investigar la història de l'IES amb l'objectiu de publicar una breu revista il·lustrada i en paper, amb esdeveniments rellevants de la Història de l'IES contextualitzats amb els quals havia experimentat l'institut en els seus 40 anys d'existència, juntament amb entrevistes a professorat ja jubilat; la revista acabava amb un anuari que arregljava les fotos de cadascun dels grups d'aquell curs. He de dir que aquell projecte va ser molt ben acollit per la comunitat educativa, però que la seua realització va topar amb la realitat. La revista no va passar d'estar en format word i, com llavors els mitjans digitals i les xarxes socials no eren el que ara per ara són per efecte de la globalització, aquell bonic projecte, aquell servei que l'alumnat que es graduava volia oferir a l'institut on havien passat sis anys de la seua vida, es va truncar per a anys posteriors.

Una altra de les meues argücies per a treballar amb alumnat problemàtic la vaig posar en pràctica aquell curs que vaig estar destinat a la ciutat que ocupa la vall mitjana del riu Belcaire. En aquell vetust edifici que va formar part de l'entramat social que va teixir una empresa de calçat ja desapareguda, em vaig topar amb un grup de tercer d'ESO únicament interessat a pintar grafitis. Vaig embarcar, com a tutor del grup, a tot l'equip docent en un projecte que a aquell alumnat va il·lusionar molt: decorar amb pintura a l'esprai un mur del pati de l'institut.

Treballàrem interdisciplinarietat des de les àrees de matemàtiques (càlcul de la superfície a pintar i de la pintura necessària), tecnologia (pressupost per a comprar les ferramentes, organització de tasques i equip de protecció necessaris per a preparar la paret i pintar-la), física i química (anàlisi sobre com es fabrica la pintura a l'esprai i com usar-la), biologia (sensibilització sobre el mal al medi ambient dels aerosols, perquè encara no es parlava més que de l'efecte d'hivernacle i el forat en la capa d'ozó), educació plàstica (estudi de la tècnica i temàtica de la pintura urbana i dels diversos grafiters de moda), en les classes de castellà, valencià i anglès es van ocupar de formular una frase en cada idioma sobre el tema del mural a pintar, tema

que va ser seleccionat en la meua classe a partir de l'interès que van mostrar per a erradicar el racisme. Educació Física va aportar l'anàlisi de les diferents postures necessàries per a fer el treball eficientment i de manera segura usant una xicoteta bastida.

Presentàrem aquell pla a la direcció del centre, la qual no va escatimar en despeses i el va presentar com a innovació a la Conselleria d'Educació. L'alumnat es va mostrar molt il·lusionat. Els més van buscar en revistes imatges i frases per a compondre el grafiti. Uns altres només van col·laborar usant els esprais sota les instruccions de la professora de plàstica i d'un dels seus companys que solia passar les matinades decorant les tàpies pròximes. Totes les classes les passàvem al pati concentrats en el treball que havíem consensuat. Alguns grups d'uns altres nivells educatius es van sentir atrets i van protestar per no haver pogut participar-hi. Ens havíem marcat un termini d'un trimestre per a acabar el mural i es va complir

---

Per a algunes famílies no era aquest el millor sistema
perquè els seus fills continuaren estudiant; per a l'alumnat
era el millor de tots els que havien experimentat

---

anticipadament. El trimestre restant no es va dur a terme el segon projecte que era una pintada allusiva al respecte als majors suggerida per una alumna d'ètnia gitana de la meua classe. La raó no va ser la pèrdua d'interès de l'alumnat, va ser l'atac al mur recentment pintat per part de persones desconegudes que, a l'empara d'una nit d'abril, durant el període vacacional, van escriure amb pintura fosforescent sobre el nostre mur frases racistes i xenòfobes.

En l'enquesta que les famílies i l'alumnat van realitzar sobre este mètode es van obtenir resultats diversos. Per a algunes famílies no era aquest el millor sistema perquè els seus fills continuaren estudiant; per a l'alumnat era el millor de tots els que havien experimentat. De nou un aprenentatge per serveis a la comunitat que se m'escapolia de les mans.

Un altre dels recursos que motivà molt el meu alumnat té molt de programa televisiu vespertí de tafaneria. L'experiència directa amb casos de persones que han patit una tragèdia personal o han protagonitzat una gesta esportiva o de qualsevol tipus són molt del grat de l'alumnat. Només contaré dos casos, no siga que no deixem espai per a altres col·laboradors en aquest mitjà. El primer té a veure amb les tràgiques conseqüències de la guerra civil de 1936. Vaig convidar un veí meu, un

senyor que em va veure créixer als carrers del meu barri i que em va fer el favor de contar la seua història personal al meu alumnat de segon de batxillerat.

Vicent era un xiquet quan va acabar la guerra i va quedar marcat per la injusta conducta de la repressió del bàndol vencedor. Els seus pares van ser falsament acusats d'haver assassinat a un militant de falange durant la guerra civil. El consell de guerra sumaríssim els va condemnar a Paterna i van ser afusellats pel franquisme quan Vicent tenia 9 anys i el seu germà tan sols 6. Entre la borderia i alguns familiars, Vicent va poder realitzar alguns estudis i va acabar ingressant a la fàbrica siderúrgica que llavors era l'única que donava una ocupació d'una certa qualitat als portenys. Es va casar amb una cosina de la meua mare, va tindre un fill i una filla i, ja jubilat per aquell temps en què va visitar la meua classe, es va concentrar a restaurar el bon nom dels seus pares, intentant demostrar jurídicament que havien estat condemnats a mort sent innocents. La batalla legal va ser llarga, Vicent sí que va poder saber on jeien els seus pares, però li va faltar temps per aconseguir revocar les sentències franquistes i desenterrar els seus ossos. En aquell moment que va parlar amb veu càlida, serena i ferma d'aquella dura experiència al meu alumnat de segon de batxillerat, Vicent encara tenia fe a aconseguir tots els seus objectius.

L'alumnat va quedar fortament colpit. Li van animar a acabar i publicar el llibre on contava la seua infantessa i l'experiència de quedar-se orfe per la repressió franquista així com a continuar pledejant en els jutjats. En aquella ocasió el truc

que em vaig muntar perquè el meu alumnat compreguera aquella part de la negra Història recent d'Espanya va funcionar bé. Va ser una bona teràpia per a Vicent i un testimoniatge impagable per a l'alumnat, però, mai he tornat a repetir aquesta experiència. Van ser moltes les queixes de les famílies: que si és un mode d'adoc-trinament polític, que si d'aquesta manera no podrem acabar temari i això no els servirà en la selectivitat, que si hauria d'haver-se consultat abans amb les famílies de l'alumnat... Conclusió: així va acabar la meua projectada sèrie de testimoniatsges vitals, que era com es deia el projecte.

L'altre cas al qual em vull referir sobre portar a l'escola la vida real, va ser una oferta que l'AMPA va llançar i no desaprofitarem. En aquell moment estava en altes cotes d'audiència un programa anomenat "germà major". En aquest programa televisiu, el waterpolista Pedro García Aguado, intentava reconduir, mitjançant unes certes tècniques psicològiques i vivencials, l'actitud d'adolescents i joves que es mostraven cap als seus pares com a controladors, dominants, egoistes, obsessius, molt violents i sense perspectives de futur.

L'esportista es va desplaçar al nostre IES i va donar dues conferències: una a l'alumnat de secundària i una altra als pares. En la primera mostrava algunes de les escenes més dures del seu programa al costat de testimoniatsges dels seus protagonistes agraint l'haver aconseguit corregir la seua conducta amb ajuda de personal especialitzat. El més impactant per a l'alumnat va ser comprovar que la major part d'eixes conductes quasi delictives derivaven del consum d'estupefaents. També es van quedar petrificats amb el testimoniatge personal de Pedro, reconeixent el seu alcoholisme i com no va gaudir el moment de ser campió olímpic en el seu esport perquè estava desesperat per tornar a emborratxar-se, després de diversos mesos disciplinat. Crec que aquesta experiència sí que va ser enriquidora per a l'alumnat. Les famílies, per part seua, van tindre oportunitat d'escoltar d'un professional que la sobreprotecció és tan dolenta com la falta d'atenció sobre el que fan els nostres fills.

Però no tot són recursos tan elaborats. Per exemple, per a explicar per quina raó la pagesia servil durant el feudalisme no ho va tindre fàcil per a rebellar-se per la injustícia de les rendes que havia de cobrir, vaig usar els cordons d'una bota i una tisora. La longitud del cordó representava tot el que produïa en un any la terra treballada pel serf llaurador. En el cordó vaig marcar amb cinta adhesiva roja diversos fragments que representaven el delme que lliuraven a l'Església, els drets senyorials, així com els drets reials i la renda a pagar. Jo anava explicant què era cada impost i en acabar anava donant un tall al cordó pel lloc assenyalat en roig. En finalitzar l'exposició, l'alumnat comprovava que del llarguíssim cordó quedava un trosset insignificant que era l'excedent amb el qual podia comptar el llaurador... També comprovaven que una de les meues botes s'havia quedat sense cordó per a poder ser ajustada al meu peu.

Per concloure, he de reconèixer que he dedicat molt de temps a projectar a l'aula imatges amb gran resolució per a ensenyar Història de l'Art, però és evident que el meu alumnat va aprendre molt més aquella vegada que visitàrem el museu Sant Pius V i el centre de la ciutat de València o aquella vegada que, com a final de curs, visitàrem el centre històric de Madrid i el Museu del Prado. Aquestes experiències són, sense cap mena de dubte, les millors per a ensenyar la meua matèria, com passejar pel delta del Palància o pels boscos de la serra Calderona, fent alguna sendera per a distingir les diferents formes de vegetació mediterrània.

Però en el temps en què vivim i amb aquests currículums tan atapeïts, a més dels riscos que assumeixes quan fas una activitat extraescolar d'aquest tipus, s'han convertit les aules en cel·les.

Malgrat que la forma de vida ha canviat molt respecte als nostres majors amb l'aparició de la televisió, aparells electrònics o Internet, molts dels jocs d'abans continuen encantant a xiquetes i xiquets d'ara. I, per part nostra, ens encanta poder mostrar una sèrie de jocs tradicionals valencians on no fa falta gens de tecnologia.

Jocs tradicionals Valencians

Els jocs tradicionals valencians són aquells que es duen a terme durant la infància i que han perdurat en el temps, molts d'ells perquè romanen en la memòria dels més majors com a part de la seua tradició.

En la seua majoria es tracta de jocs a l'aire lliure que es gaudeixen amb altres amiguetes i amiguets, la qual cosa els permet divertir-se alhora que corren, salten, fan exercici i es relacionen amb altres xiquets. Els jocs que enumerarem continuen sent necessaris hui dia perquè xiquetes i xiquets desenvolupen la seua capacitat intel·lectual, física, l'amistat, l'esport, la creativitat, la imaginació, aprendre a guanyar i a perdre, etc.

Malgrat que la forma de vida ha canviat molt respecte als nostres majors amb l'aparició de la televisió, aparells electrònics o Internet, molts dels jocs d'abans continuen encantant a xiquetes i xiquets d'ara. I, per part nostra, ens encanta poder mostrar una sèrie de jocs tradicionals valencians on no fa falta gens de tecnologia. Només cal un poc d'imaginació, un parell de cançons i poc més per a gaudir.

Els més menuts continuen gaudint amb aquest tipus de jocs. A més a més, únicament necessiten el seu propi cos o objectes que es poden trobar amb facilitat a casa o en la naturalesa, aquests jocs estimularan el creixement físic i intel·lectual dels infants, així com la facilitat de fer amics. I, és que, en tractar-se en la seua majoria de jocs col·lectius, inciten els més xicotets a millorar les seues relacions socials.

Per tant, si el que vols és mostrar als més menuts els jocs tradicionals valencians i que desconnecten durant una estona de les noves tecnologies i les xarxes socials, ací te'n deixem uns quants.

ALÇAR LA PEDRA/ BOT-BOT

Després de tirar a sort qui pagava es triava una pedra o un altre element pesat i fàcilment recognoscible i després de marcar en el sòl la zona de posar la pedra podia començar el joc. Una persona, normalment el de braç més fort, llançava la pedra. Qui pagava eixia corrent a replegar-la i la resta corrien a amagar-se el més lluny que pogueren. Quan tornava amb la pedra, la col·locava en el lloc marcat i estava en disposició de nomenar, sense equivocar-se, i eliminar del joc a aquells que veia. Si a vista i des del lloc no descobria a ningú, podia recórrer la zona i quan trobava algun company havia de córrer per a alçar la pedra i així eliminar-lo; el que havia sigut descobert podia traslladar-se de lloc o córrer per a intentar arribar a la pedra abans que el que pagava i així salvar-se. Mentrestant, qui pagava i eixia a buscar corria el risc que algú eixira i se salvava a ell sol o a tots els jugadors. Si qui pagava havia eliminat totes les persones, passava a pagar la persona que havia sigut anomenat en primer lloc.

BARRA

L'objectiu del joc és llançar una barra de 9,250 kg i 70 cm de longitud el més lluny possible. Però això és fàcil perquè per a aconseguir "tir" la barra ha d'impactar en el sòl en la mateixa posició que va eixir de la mà del tirador i sense fer cap volta per l'aire.

BIRLES DE SIS

Per a guanyar, de les sis birles que tenim plantades, cal deixar-ne una dreta. Per aconseguir-ho tenim tres motxos (palets, massa/birles), amb els quals podem realitzar fins a tres llançaments.

Es juga a una zona lliure d'obstacles d'uns 12 m de llarga per 2 m d'ampla, dins la qual es marca el carrer de joc.

El nombre de jugadors es lliure. Per fer més àgil el joc, l'idoni són tres persones per carrer.

La zona de joc s'anomena carrer i té un mínim de 2 m d'ample. Segons l'edat de les persones que participen, el llarg pot variar entre els 4 i els 8.70 m. A un extrem se situa la línia de llançament i a l'altre la zona de plantada. En aquesta es planten les birles, tres davant i tres darrere, en dues files, i totes elles separades per una distància igual a un birla.

Per aconseguir l'objectiu, s'ha de deixar una birla dreta (fer bona); cada jugador realitza fins a tres llançaments. Poden aconseguir l'objectiu amb el primer, segon o tercer motxo. En escolars, cada persona realitzarà tres sèries alternes de tres tirades cadascuna i poden aconseguir fins a un màxim de nou bones (punts). Quan una persona realitza la primera tirada, independentment d'aconseguir fer bona, s'hi tor-

nen a plantar les birles que ha tombat i realitza la següent tirada. Així fins a les tres tirades per sèrie; a continuació es canvien els papers: qui ha tirat passa a plantar, qui ha plantat passa a replegar motxos i aquesta passa a tirar. Així van rodant fins que totes les persones han realitzat les tres sèries. Guanya qui més bones aconsegueix.

Quan juguen en més d'un carrer i aquests estan un al costat de l'altre, per evitar accidents, cal plantar en tots els carrers a un temps i donar l'ordre de llançar quan tots els carrers estiguen lliures.

Es necessitarà un birler i, si és possible, es recomana que jugueu en zona de terra.

BIRLES DE NOU

Per a poder jugar haurem de formar un equip de tres a cinc persones. A continuació, cada equip decideix el seu ordre de joc. El primer és qui mana des d'on ha de llançar en la primera mà, haurà de col·locar-se en el lloc indicat per "el qual mana". Una vegada efectuat el llançament per tots els jugadors participants, l'equip que haja aconseguit menys punts a la mà jugada indicarà el lloc de llançament de la següent i així successivament fins que un equip arriba als punts pactats, cada pispa derrocada val un punt i la del centre dos.

BOLA, LLANÇAMENT DE BOLA A BRAÇ

Amb les boletes podem jugar al clotet (gua) o al triangle. Siga en un o un altre joc ens farà falta molt bona coordinació de dits i bona punteria. La boleta cal agafar-la entre el dits polze i índex i es pot llançar amb qualsevol dels dos.

El millor lloc per a jugar és en zona de terra, encara que el del triangle es pot jugar sense problemes en zona dura d'obra. El nombre de participants podrà estar entre tres i cinc persones.

Es fa un clot al terra, en el qual cal que entre la boleta pròpia per després intentar matar les dels companys de joc. Després de fer el clot, a una distància pactada, cal fer la ratlla de començar. Per establir l'ordre de joc, cal tirar des de darrere del clot a la ratlla, sense passar-se'n. En el primer llançament, cada persona intenta posar la boleta dins el clot. Si ho aconsegueix està en disposició de matar altres boletes que encara no hagen entrat dins el clot. Així van tirant tots fins que no queden boletes en joc. Aquella persona que més boletes haja matat guanya la partida.

Cal dibuixar al terra un triangle, al mig del qual es farà una ratlla on cada jugador posarà les boletes acordades. A una distància del triangle es marcarà la ratlla de llançament. Des de darrere de les boletes es llançarà a la ratlla per establir l'ordre. Qui més prop estiga, sense passar-se'n, serà el primer, i així, tot seguit, fins a l'últim.

El primer llança a traure boleta del triangle; si ho aconsegueix, tornarà a tirar des d'on es quede la boleta; si falla, deixarà el torn al següent. Així es va tirant fins que dins el triangle no queda cap boleta.

Es necessitarà una boleta de fang o vidre per persona. És recomanable que pinteu el triangle en una zona on no siga fàcil perdre les boletes.

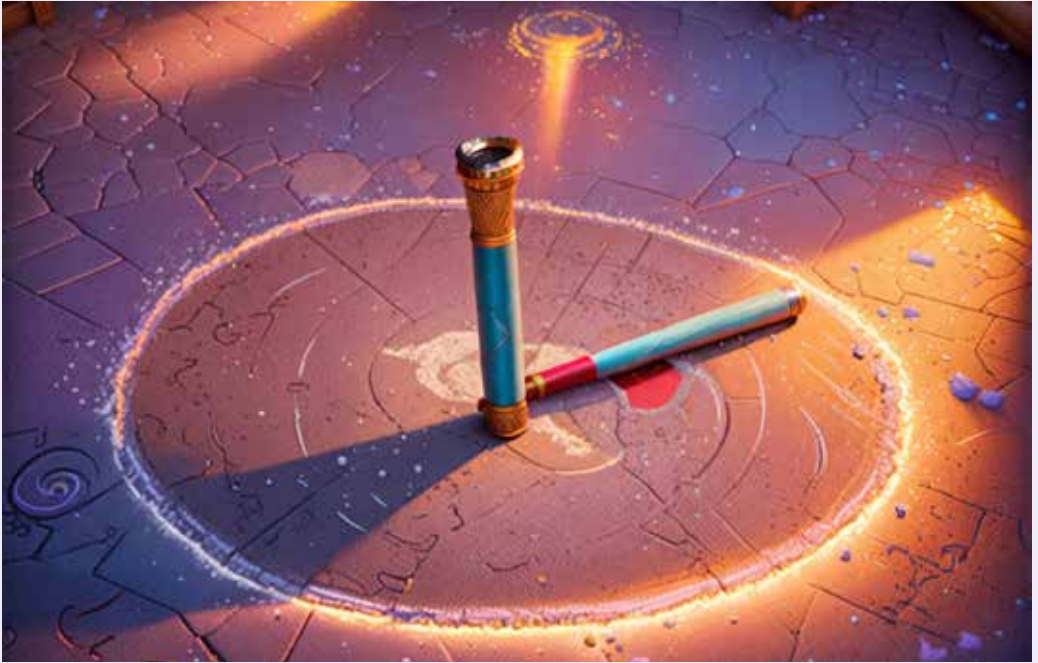
“BUFOS”

El joc de “bufos” en més d'un poble provocava que el casino es quedara sense baralles de cartes o que en alguna casa quan buscaven la baralla per a jugar no la trobaren enlloc. S'anomena “bufo”, “santo” o “patacot” a mitja carta de baralla. També podem posar dins del rogle xapes de botelles.

Indistintament es pot jugar en zona de terra o en zona dura, amb màxim de sis per rogle de joc.

Després de fer el rogle de joc, cal marcar la ratlla de llançament a la distància acordada. A continuació cada persona posarà dins del rogle els “bufos” acordats. Per començar el joc, des de darrere del rogle, cal llançar el tacó a la ratlla per establir l'ordre. A continuació llança el primer per intentar traure “bufos” del rogle; si en trau torna a llançar des d'on s'ha quedat el tacó. Cas contrari tornarà a la ratlla per esperar el seu torn i llançarà el següent.

Quan no queden “bufos” al rogle se'n tornen a posar-hi i comença una altra partida.

CANUT

El joc del canut, també conegut com a calitx, tanga, cartutx, en cada poble té unes situacions de joc molt peculiars, però el presentarem en el seu vessant més senzill i dinàmic per facilitar el joc.

Es pot jugar a una zona lliure d'obstacles i plana, on es pugui plantar el canut sense problemes. Els nombres dels participants seran entre dos, tres i cinc per joc.

Es planta el canut al centre d'un rogle d'uns 25-30 cm de diàmetre. A uns 4-5 m d'aquest, es marca la ratlla de llançament. Damunt el canut es posen tres xapes. Per ordenar el llançament de cada persona, cal llançar des de darrere del rogle a la ratlla. Una vegada establert l'ordre cada persona llançarà contra el canut, tot intentant tombar-lo al terra i procurant que al caure aquest es quedi fora del rogle i les xapes es quedin dins. Per a cada xapa que es quedi dins el rogle s'aconsegueix un punt. Per aconseguir-ho cada persona disposa de dos telles o tacons.

Una vegada cada persona acaba la seua tirada s'anota el resultat i passa el torn a la següent.

Com que el joc que presentem és individual, quan totes les persones han realitzat el nombre de tirades acordades, abans de començar, es compten els punts i qui més sume guanya la partida.

Es necessita un canut de fusta i dues telles o tacons per cada lloc de joc. Cal que pinteu el rogle permanent per facilitar el joc.

CÈRCOL

El joc del canut, també conegut com a calitx, tanga, cartutx, en cada poble té unes situacions de joc molt peculiars, però el presentarem en el seu vessant més senzill i dinàmic per facilitar el joc. Es juga en esplanada.

El nombre de participants és lliure. Cadascú porta el seu cercol.

Marqueu un circuit i realitzeu-lo sense que el cercol caiga a terra. Feu curses.

Es posa el cercol dins la guia a l'altura idònia per tal que no caiga i les persones es desplacen pel lloc marcat per intentar aconseguir l'objectiu o recórrer la distància en el mínim temps possible.

Es necessitarà per al joc un cercol i una guia. Es recomana que acoteu la zona d'activitat.

EL CAIXÓ

Les partides es jugaven al caixó, al marge, amb la boca cara al personal. Primer es posaven d'acord en les monedes que tiraria cada persona, normalment entre tres i cinc per jugador. Se separaven uns nou passos del calaix. Quan llançaven i acabaven, el qui més monedes tenia damunt del caixó s'emportava les de la resta.

EL REI

L'objectiu d'aquest joc era eliminar la jugadora de la dreta i per a això hi havia prou amb trepitjar-li el peu en el moment de caiguda del salt efectuat, o provocar que salte sense haver-ho fet la que atacava. Agafades de la mà les xiquetes donaven tornades mentre recitaven: "Un, dos, tres, ningú es pot moure sense permís del rei". Acabada la recitació saltaven amb la intenció de quedar-se el més a prop possible de la companya de la dreta i el més allunyada possible de la companya de l'esquerra. Al temps, en la primera partida i la seua no s'havia acordat qui era el rei, algunes cridaven "rei" o "reina" i les altres adjudicaven segons la veu reconeguda en primer lloc. En les següents serà el rei la persona que guanye la partida. La primera acció la protagonitza el rei saltant cap a la persona que té a la seua dreta amb la intenció de trepitjar-li el peu o enganyar-la i que isca sense haver alçat ella els peus de terra. La que està a la seua dreta haurà de saltar per a evitar ser trepitjada en el moment que la que ataca alça els peus de terra i no abans si no vol autoeliminar-se. Si una persona n'elimina una altra, continua saltant fins que falla.

GALLINETA CEGA

El joc de gallineta cega era un joc molt practicat en el temps de Pasqua. El nombre de participants és lliure.

Després d'acordar qui paga, a aquesta persona se li embenen els ulls per tal que no pugui veure. A continuació, la resta de participants s'agafen de les mans tot fent

un rogle. Qui paga es col·loca al mig i després de comptar fins al nombre acordat o donar diverses voltes de rotació es desplaça intentant agafar qualsevol persona i endevinar qui és. Si ho aconsegueix, la qui ha sigut agafada passa a pagar, cas contrari segueix pagant la mateixa.

A la persona que paga, quan està al mig del rogle se li pot preguntar:

- Gallineta, què se t'ha perdut?
- Una agulla i un canut –contesta qui paga.
- Pega tres voltes i la trobaràs –contesten les del rogle.

Qui paga fa les tres voltes i comença a buscar per intentar endevinar i deixar de pagar.

LA MARE CARABASSERA

Joc d'habilitat i rapidesa oral on el que importa és fer que els altres s'equivoquen i paguen penyora.

Tant es pot jugar en interior com en exterior. Cal posar-se en rogle, ja siga drets o asseguts.

El nombre de participants és lliure. Es recomana no ser més de 15 persones per rogle.

Qui fa de mare posa números a les persones. Una vegada totes tenen el seu número comença la recitació (preguntar i contestar), la qual haurà de ser dinàmica i sense equivocar-se.

LA VICTÒRIA |

Comença la mare, que fa el paper de mare carabassera, tot dient:

- Tinc una carabassa que la regue i la regue i sols que em dona dos carabasses.
- Com que dos?, li pregunta el número 2.
- Què quantes?, li pregunta la mare.
- Dotze, diu el número 2.
- Com que dotze?, pregunta la persona que té aquest número.
- Què quantes?, replica el número 2.
- Set, contesta qui té el 12.
- Com que set, contesta aquesta.
- .....

I així continua el joc fins que alguna persona no contesta quan li toca o ho fa quan no li toca. Quan això passa, la persona que s'ha equivocat paga penyora, i quan en tenen unes quantes al mig del rogle, els seus propietaris, per rescatar-les hauran de fer una xicoteta prova que siga graciosa.

LA TROMPA

Envoltant la trompa amb un cordó, es tracta de fer-la girar verticalment en el sòl. Es pot ballar a la mà o en qualsevol part. Es tracta de mostrar habilitat en el joc i augmentar la dificultat de mode gradual.

LA XATA MERENGUERA

Les xiquetes formaven dues files paral·leles, mirant-se les unes a les altres. En tots dos extrems del corredor es col·loca una jugadora. Quan les de les files comencen a cantar, donant palmades rítmiques, les dues dels extrems es posen a saltar a través del corredor amb les mans en la cintura, cadascuna en sentit contrari al de la seua companya. Quan la cançó acaba ixen altres dues de cada fila, les quals ocupen el lloc de les que han acabat de saltar, i ara són elles les que han de fer-ho, mentre totes canten de nou el següent:

“La xata merenguera,
 huit, nou, deu.
 Com es tan fina,
 trico, trico, tras,
 com es tan fina,
 lairo, lairo,
 jaqueta i pantaló”.

L'ESPA DENYA

En aquest joc s'ha de formar un cercle amb totes les xiquetes i xiquets menys un, que és el que paga. Aquest, amb una sabatilla a la mà, mentre els xiquets del cercle, amb els ulls tancats canten la cançó: “A la sabatilla per darrere, tris-tras, ni la veus ni la veuràs, tris-tras. Mireu per a dalt, que cauen fesols. Mireu per a baix, que cauen cigrons. A dormir, a dormir, que venen els Reis Mags. A quina hora mamà/papà? (el qui paga diu un número i els xiquets del cercle compten alhora fins a eixe número)”, el xiquet que paga haurà de deixar la sabatilla darrere d'algú del cercle.

Quan acaba la cançó, el xiquet que tinga la sabatilla a la seua esquena haurà de perseguir el xiquet que paga i enxampar-lo abans d'aconseguir asseure's en el seu lloc.

LES TABES

Són ossos del tars del peu del corder, que després de nets, bollits i assecats, s'entretien pintant-los.

LLANÇAMENT AL SET I MIG

El lloc habitual de joc eren eres i camins quan les persones descansaven del treball agrícola. Com es jugaven diners, en més d'una ocasió alguna persona deixava el tall i els deia a la resta: “Me'n vaig a casa, ja tinc el jornal a la butxaca”. Es jugava amb monedes.

Es juga a una zona plana i lliure d'obstacles. El nombre de participants és lliure, però l'idoni és un màxim de cinc.

L'objectiu del joc és aconseguir, en un màxim de tres llançaments, 7 i ½ o la

suma més alta sense passar-se'n. Es pot aconseguir directament al rombe o sumant 3+4 més qualsevol línia, que val mig punt.

Les monedes han sigut substituïdes per tacons. Es pinta el quadre de joc (80 x 80 cm de costat; al mig es marca un rombe de 30 cm de diagonal i des de cada vèrtex del rombe llancem una ratlla al mig del costat exterior i acabem marcant quatre quadres de 40 cm d'exterior i 25 cm de costat interior).

Mirant de cara al quadre de joc es marquen els números: 1 en l'inferior esquerra; 2 en l'inferior dreta; 3 en el superior esquerra, 4 en el superior dreta, i 7 i ½ en el rombe. A una distància de 2 m es marca la línia de llançament.

La primera persona realitza el primer llançament; segons la puntuació aconseguida realitzarà el segon i el tercer, si ho creu convenient, perquè, com hem dit, cal aconseguir la màxima puntuació però sense passar-se'n de 7 i ½.

Qui més puntuació sume guanyarà la mà. La primera persona que arribe a guanyar el nombre de mans pactades guanya la partida.

Es necessitarà marcar el quadre de joc i tres tacons per quadre. Marqueu el quadre a un lloc on no tinga molt de pas.

MOCADOR

Jugar al mocador sempre ha sigut fer una competició entre dos equips on l'estratègia i la velocitat juguen a favor o, en contra, segons l'habilitat de cada persona. Es juga a una zona plana i lliure d'obstacles.

El nombre de participants és lliure, però es recomana només sis alumnes per equip, per fer el joc dinàmic i que l'espera de les persones per entrar en acció no siga massa llarga.

La mare, és a dir, la persona que crida, es col·locarà al mig de les dues línies que ocupen cada equip.

Aquests es posaran els números de joc, cada persona un. En cas que un equip tinga un número més, una persona de l'altre equip en tindrà dos.

Quan tot estiga enllestit, la mare cridarà un número; les persones de cada equip que tinguen eixe número eixiran tot corrent per intentar agafar el mocador que sosté la mare i tornar al seu camp sense que l'altra persona la toque.

Al joc, normalment, quan una persona era tocada o qui perseguia no tocava a la que portava el mocador, era eliminada. Aquesta acció es pot substituir donant un punt a l'equip que guanya l'acció.

Per al joc es necessitarà un mocador per grup de joc i marcar dues línies de camp i al centre la marca de la mare.

MORT I PAM

Cal portar cada infant una peça de ferro quadrada o rectangular i d'uns quatre o cinc cm de costat. Estableixen l'ordre de joc llançant el ferret a una ratlla ja assenyada anteriorment o a una paret. Els llançaments s'efectuen amb els dos peus junts i des del lloc on es troba el ferro. A vegades, si hi ha algun obstacle que impedeix el llançament, demanen "camallà(da)" o fer un pas; l'altre donarà permís o no. El primer llança el ferret un poc lluny de tots i inicien el joc. Tiren tots a matar, és a dir, a pegar al ferret del contrari. En tocar-lo és diu mort (paguen un objecte d'aquells que s'estimen els xiquets, bales, bufes, cromos...), i si entre els dos ferrets hi ha un pam o menys, llavors és mort i pam, i en paguen dos. Quan un jugador fa mort o mort i pam, torna a llançar fins que erra. Solen efectuar els llançaments amb els peus junts i del lloc exacte on es troba el seu ferret.

PEDRETES

Per a guanyar, cal salvar les cinc pedres del joc en el mínim d'intents. Totes les accions es realitzen amb una sola mà.

Es pot jugar en qualsevol lloc, amb els jugadors asseguts a terra.

El nombre de participants és lliure. Per fer més àgil el joc, l'idoni són un màxim de cinc persones.

Les persones estan assegudes en rogle. Totes tenen cinc pedres. Per ordre, cada jugador realitzarà les següents fases de joc:

1. Amb les cinc pedres al palmell, cal llançar-les a l'aire tot intentant que caiguin al revés de la mateixa mà. Si totes les pedres cauen damunt al revés, es passa directament a la tercera fase de joc.

2. Amb les pedres que s'han quedat al revés, i procurant que no caiguin al terra, cal intentar agafar, amb els dits i d'una en una, les que estan al terra i deixar-les al palmell de l'altra mà (mà receptora).

3. Quan tinguem totes les pedres a les mans; unes al revés de la mà que fa les

accions i les altres al palmell de la mà receptora, llançarem aquelles a l'aire tot intentant tornar-les a agafar al palmell.

Totes les pedres que en aquesta acció agafem al palmell estan salvades. Les que caiguen al terra restaran per a la següent jugada.

Amb les pedres que tenim al palmell de la mà receptora i les que han caigut al terra, en la tercera fase continuem el joc fins que no queda cap pedra per salvar. Si en una acció no s'aconsegueix salvar cap pedra es perd el torn.

Així continua el joc fins que una persona té totes les pedres salvades.

PEUS QUIETS

La rapidesa, la punteria en el llançament i l'habilitat per esquivar o agafar la pilota que contra la persona ha sigut llançada són les bases d'aquest joc que en altres temps, quan els cotxes no eren els amos de carrers i places, omplia, al crit de pilota al mig, places i carrers. Es juga en una esplanada i el nombre de participants és lliure.

Les persones que juguen fan un rogle. Al mig del rogle es col·loca la pilota. La persona que dirigeix el joc es col·loca fora del rogle. Quan tot està preparat, qui dirigeix el joc anuncia: “pilota al mig, preparats”, i tot seguit diu el nom d'una persona, la qual ràpidament intentarà agafar la pilota al temps que diu “peus quiets”. Quan s'escolte aquesta consigna totes les persones restaran parades al lloc. Qui té la pilota decidirà cap on realitzarà el desplaçament, tot pensant que haurà de llançar la pilota contra una persona, i que després de colpejar-la caiga a terra. Si açò és aconseguit la persona colpejada tindrà una falta; cas contrari, la falta serà per a qui ha llançat. Amb tot decidit donarà tres passos i efectuarà l'acció contra la persona triada. Quan una persona suma les faltes acordades per a eliminar deixa el joc. El primer en ser eliminat passa a realitzar la funció d'anotador.

Farà falta una pilota i pintar un punt on cal deixar la pilota.

PIC I PALA

Per a aquest joc utilitzem el “pic” que és un tros de branca d'uns 15 cm de longitud amb els extrems esmolats; i la “pala” que és un tros de pal d'uns 70-80 cm de longitud. Es juga per equips. Primer tira un equip i a continuació l'altre.

El que tira situa al “pic” en terra de manera que pugui colpejar-lo amb la “pala”. Es pot ajudar de dos pedres.

Es tracta de pegar un primer colp de manera que el “pic” isca a l'aire i, des de l'aire, un segon colp que el llança el més lluny possible. Immediatament ha de deixar la “pala” en terra.

Els jugadors de l'equip contrari estan dispersos en el camp i han d'agafar el “pic” en l'aire abans que caiga a terra. Si ho aconsegueixen queda eliminat el llançador i passa a tirar el següent.

Si no aconseguixen agafar-lo en l'aire, també poden eliminar el llançador agafant el "pic" de terra i llançar-lo cap a la pala. Si la toquen, llavors eliminen el llançador.

Si no ha sigut eliminat, fa un pas cap avant i repeteix el joc. Pot pegar un segon colp en l'aire al "pic", amb el qual en aquest cas avançaria dos passos.

Es tracta d'arribar a una línia marcada a una certa distància de la inicial. Si arriba, haurà guanyat el seu equip. Cada vegada que un jugador comença a llançar, ho ha de fer des de la línia inicial. Quan tots els jugadors d'un equip es desqualifiquen, l'equip contrari comença a llançar.

QUATRE CANTONS

Per a jugar només necessitem els quatre cantons que formen la intersecció de dos carrers i comptar amb la companyia de quatre amics o amigues. Quan ja n'eren cinc podia començar el joc. El primer que pagava podia ser l'últim que havia arribat o tal vegada ho arreglaven a sort. És un joc d'estratègia.

Es juga en un espai lliure d'obstacles on tinguen quatre punts de referència que fan de cantons. Es juga amb cinc participants.

Una persona ocupa el centre de l'espai que formen els quatre cantons. Les altres quatre persones ocupen cadascuna el seu cantó. Quan la persona del mig està despistada, la resta, lliurement, canvien el seu cantó. La del mig intentarà ocupar un cantó i deixar una de les persones al mig pagant.

Si es veu que les persones no es canvien de cantó o no funciona l'estratègia, la del centre comptarà fins a tres i les que ocupen els cantons estaran obligades a canviar-se. El que necessitarà serà marcar els cantons.

RAJOLETA DE MANISES

Qualsevol zona del poble era bona per a començar a jugar, encara que a causa de la seua mobilitat buscant allò que es deia es podia acabar en l'altra punta del poble. Totes les persones formant un cercle al voltant de qui pagava, li anaven recordant les accions que aquest podia manar (tocar una canonada, asseure's en una escala...) i que tots havien de complir ràpidament abans de ser tocats per aquell, sota pena de passar a pagar.

REI I BOTXÍ

S'utilitzava una taba acompanyada d'una corretja, un pal o qualsevol altre element que servirà per a castigar. Per a començar a jugar, formaven un cercle, cadascun dels participants tirava la taba per a decidir-se així qui assumiria el paper de rei i de botxí, el primer que traga arrel serà el rei i el primer que traga orella serà botxí. El botxí se situaria al centre del cercle. La missió del rei és manar al botxí, i el botxí

haurà d'executar l'acció. El primer a llançar és qui està a la dreta del rei. Si trau arrel o orella arrabassa el lloc al rei o al botxí. Si trau panxa buida és castigat a rebre, per exemple tres corretjades, en tal cas es posa la mà i el botxí executa la pena imposada. Si en llançar la taba ix panxa plena la persona se salva i no se li imposa gens de pena.

RODA SANT MIQUEL

Joc de Pasqua on la recitació ens marca què cal fer. Jugaven els pares amb els fills menuts. Es juga en un espai lliure.

El nombre de participants és lliure, però, per fer-ho més dinàmic, en cada rogle un màxim de vuit persones.

Totes les persones agafades de la mà i formant un rogle. Cal posar-se d'acord cap on es girarà.

Recitació al temps que es roda:

- “Roda, roda Sant Miquel, tots els àngels van al cel, carregats amb un bagul, que es gire que es gire...”

(es diu el nom d'una persona). Aquesta es gira mirant cap a la part de fora i continua el joc tornant a recitar i dient el nom d'una altra persona que fa la mateixa acció. Així, fins que totes les persones miren cap a fora. Tot seguit es torna a recitar però canviant el final.

- “Roda, roda Sant Miquel, tot els àngels van al cel, carregats amb un bagul, que caiguen tots de cul”. Totes les persones es deixen caure de cul.

SAFANÒRIA

No es necessita cap element, només ser persones suficients per a formar un carrer pel qual passarà el que paga després d'haver anunciat quina és l'acció a realitzar. Totes les persones se situen en dues files una enfront de l'altra amb una separació aproximada de metre i mig per on passarà el que paga. Des de la part exterior i abans d'entrar al carrer recitarà l'avís una safa una Sènia i a continuació dirà la paraula clau perquè els del carrer actuen en conseqüència: pegar, no pegar, acatxar-se...

Depenent de la localitat es diu una cosa o una altra per a avisar de l'acció de pegar, no pegar, acatxar-se...

SAMBORI

El joc del sambori, com la majoria, és conegut amb altres noms i el seu dibuix de joc canvia d'un poble a un altre. Per això deixarem que cada centre pinte lliurement els seus. També cal apuntar que cada poble té les seues regles pròpies: a peu coix, passar totes les caselles, tant a l'anada com a la tornada espentant la tella, sols s'espenta la tella al tornar, la tella no s'espenta i s'agafa al tornar... Es juga en una zona on es puga marcar el quadre de joc.

El nombre de participants és lliure.

Una vegada tinguem pintat el quadre de joc i posats els números (mínim de set caselles, amb caselles simples i dobles) cal establir l'ordre de joc. En les caselles simples cal anar a peu coix; en les dobles es deixen els dos peus a terra, un en cada casella. Cal llançar la tella al nombre que corresponga, sense que toque ratlla. Cal fer el recorregut sense xafar cap ratlla, ni amb el peu ni amb la tella. Llança la primera persona al número 1, fa el recorregut conforme ha sigut pactat; si no fa cap falta, passa al número 2, i així fins que falla. Ara és la segona persona qui intenta fer el màxim recorregut en el quadre (casella 1, 2, 3...). Així totes les persones fins que de nou li toca a la primera, la qual continuarà des de la casella on havia fallat.

Continuen llançant i fent el recorregut tal com ha sigut pactat fins que totes les persones aconsegueixen acabar el quadre.

Per al joc es necessitarà tella o tacó. I es recomana pintar diverses formes de samboris.

SEGUIR EL REI

Amb el joc de seguir al rei recorries grans espais amb una varietat de desplaçaments i divertiments, segons la imaginació de la persona que ocuparà el primer lloc. Per a jugar havien de posar-se en una fila índia i anar per on vaja el primer al mateix temps que fem el que ell va executant durant el passeig, marxa o carrera, depèn de les seues intencions: alçar un braç, saltar, pujar unes escales...

SET MUT

Les persones es distribueixen en un cercle, en el centre del qual estarà el director del joc. L'objectiu és substituir per una palmada o pel so "pum" o una altra semblança tots els números que siguem múltiples de set o que acaben en set. Així no podem anomenar el 7, ni el 14, 21, i si algú els nomena paga una peça. Com més àgils mentalment i més ràpids en contestar millor funcionarà el joc i més lluny podrem arribar en la sèrie de comptar.

TALLA FIL

Joc de cursa i acaçar on l'objectiu és intentar agafar la persona anomenada en un principi o a la que s'ha interposat entre qui paga i la persona anomenada.

Es juga en una esplanada. I el nombre de participants és lliure.

Qui paga, abans de començar a córrer, diu el nom de la persona a la qual vol acaçar. Aquesta intenta no ser agafada, mentre la resta intentarà tallar el fil imaginari que uneix qui paga i qui és perseguit. Si qualsevol persona ho aconsegueix, qui paga haurà de canviar la persecució i intentar tocar qui ha tallat. Es recomana, per tal de no perdre el fil la persona que paga, que la persona que talle diga ben fort: "Talle!!!"

TRES EN RATLLA

Joc tranquil en què l'atenció és molt important per tal de no veure's sorprés pel contrari. Es pot jugar en qualsevol lloc. Poden jugar dos participants.

Es marca el quadre de joc: un quadrat d'uns 30 o 40 cm de costat en el qual unim els vèrtexs entre si i també els centres de cada costat, tot formant una figura amb nou punts de posar o marcar, tres per cada costat i un al centre.

L'objectiu és posar les tres pedretes, telles, útils de joc, d'una persona, en tres marques alineades: fer tres en ratlla.

Comença una de les persones posant la seua pedreta al mig (la qual no podrà moure durant la partida).

L'altra posa la seua primera pedreta a una de les marques. A continuació la primera posa la segona pedreta a una altra marca. Tot seguit la segona persona en posarà la seua a una marca però tapant la propera jugada de la primera persona per evitar que, en posar aquesta la tercera pedreta, pugui fer tres en ratlla. Així, pensant en els moviments que cal fer per intentar aconseguir l'objectiu alhora que tapar-li'l a la contrària, seguirà el joc fins que qualsevol aconseguisca posar les seues pedretes alineades, i fer tres en ratlla.

La següent partida comença posant al mig la persona que no ho havia fet en l'anterior.

Solament es necessita pintar en llocs adients els quadres de joc.

TRICO TRICO TRAS

El joc consisteix en el fet que la persona, xiqueta o xiquet, xicoteta o xicotet, endevine quina figura li han marcat sobre l'esquena després de la recitació "és de tota la vida; a la meua mare ja li cantava la seua àvia". La persona que juga a endevinar la

figura està sobre els genolls de la que la recita, amb la cara cap avall. A la seua esquena, alhora que li reciten la cançoneta, li marquen les figures i després de finalitzar li'n deixen una fixa perquè l'endevine.

XAPES A LA PARET (ARRIME)

És un joc de llançament a arrimar. L'objectiu és arrimar la tella o xapa pròpia a la paret, més que la resta de persones.

Es juga en una zona on tinguem una paret. Es recomana un màxim de cinc participants.

Llançar des de la ratlla a la paret per veure qui arrima més la seua tella o xapa. Qui ho aconsegueix guanya la mà. Qui primer arribe a guanyar les mans acordades guanya la partida.

Es necessita una tella per persona. Es pot substituir per una peça tipus moneda o un tacó de sabata d'home. Es col·loca a 3 m de la paret, pinteu una ratlla.

XAPES A LA RATLLA

És un joc de llançament a arrimar.

L'objectiu és arrimar la tella pròpia a la ratlla, més que la resta de persones i sense passar-se'n.

Es pot jugar en una zona plana i lliure d'obstacles. Es recomana un màxim de cinc participants.

Llançar des de la ratlla de llançament a la ratlla d'arrimar per veure qui arrima més la seua tella o xapa però sense passar-se'n. Qui ho aconsegueix, guanya la mà. Qui primer arribe a guanyar les mans acordades guanya la partida.

Podeu utilitzar una tella per persona. Es pot substituir per una peça tipus moneda o un tacó de sabata d'home. A tres metres de la paret, pinteu una ratlla.

XAPES CIRCUIT

És un joc de colpeig i habilitat. L'objectiu és portar la xapa des de la línia d'eixida fins a la de meta abans que la resta de persones. Es juga en una zona plana i sense obstacles.

Es recomana que juguen un màxim de cinc participants.

Una vegada tinguem dibuixat el circuit, cada persona col·loca la seua xapa a la línia d'eixida. A continuació, i per ordre, cadascú colpeja la seua xapa amb l'ungla, tot intentant fer-la avançar el màxim possible però sense que se n'isca del circuit, perquè, si açò passa, cal tornar a la línia d'eixida. Guanya qui abans arribe a la línia de meta.

Es necessitarà per aquest joc una xapa per persona. I pinteu el circuit en una zona de poc de pas.

XAPES DE RATLLA A RATLLA

És un joc de colpeig i de punteria. L'objectiu és guanyar el màxim nombre de xapes.

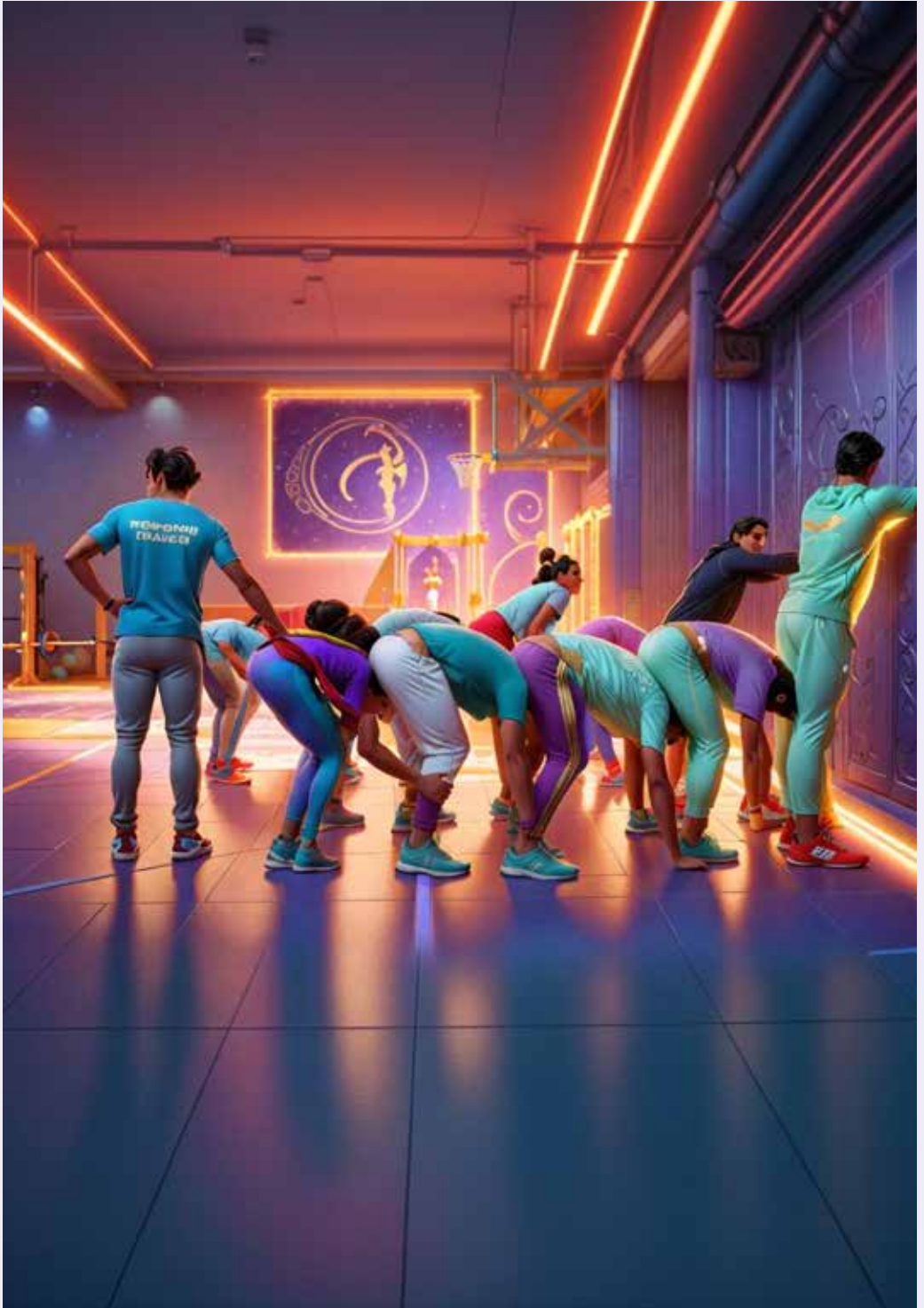
Es juga en una zona plana i lliure d'obstacles. Es recomana un màxim de cinc participants. Es marquen dues ratlles a la zona de joc, separades un mínim de 5 m. Cada persona col·loca la seua xapa a la línia d'eixida. Per ordre van llançant el tacó contra la seua xapa tot intentant colpejar-la i fer-la avançar el màxim possible per intentar arribar, amb el mínim de cops, a la línia d'arribada. Quan una persona ho aconsegueix, al seu torn pot llançar contra qualsevol de les xapes que encara queden en joc per intentar guanyar-ne una; així continua el joc fins que no queda cap xapa en la zona de colpeig.

Guanya qui més xapes ha aconseguit.

Es necessita un tacó per persona i es pot pintar dues ratlles.

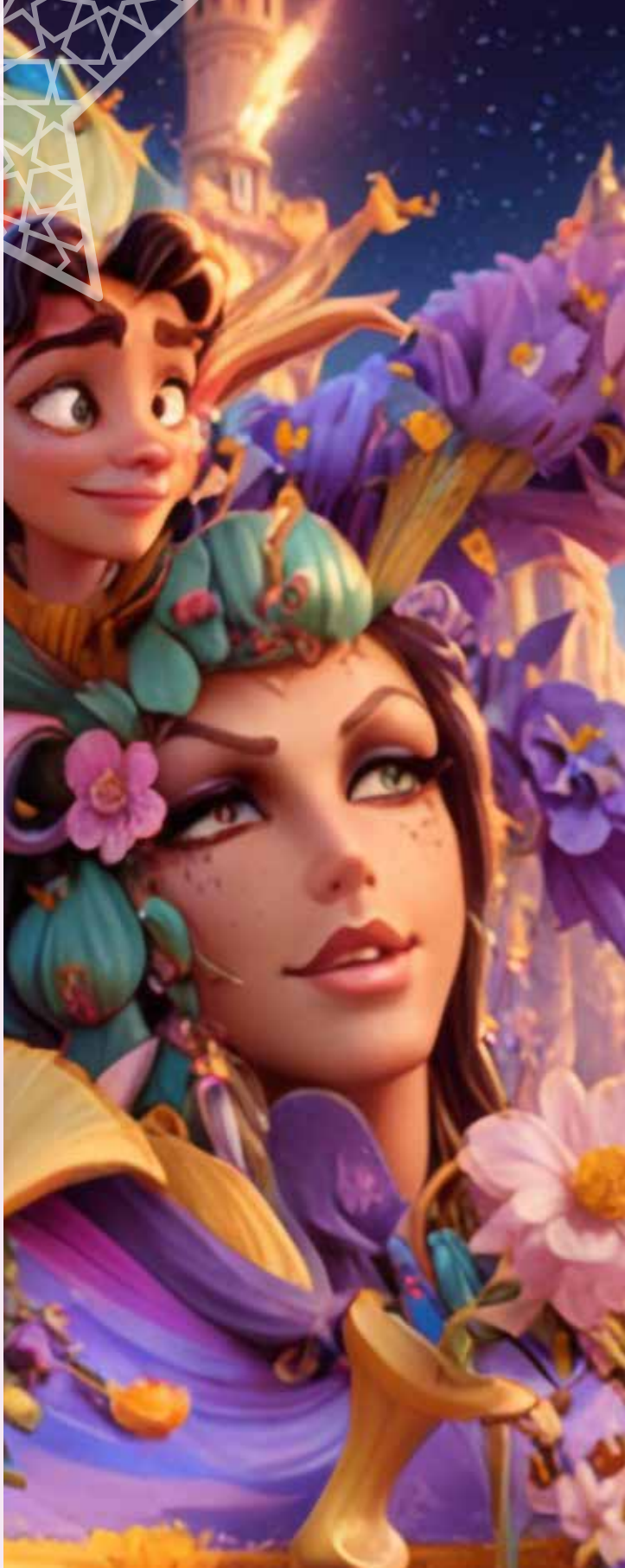
XURRO VA

Una persona amb l'esquena contra la paret i amb el cos fent de coixí alhora que fa de jutge, una fila de persones acatxades (el ruc), amb els caps entre les natges i amb les mans entrelaçades en els genolls del de davant per a consolidar la formació, i un altre grup disposat a pujar a l'esquena d'aquelles era tot el muntatge necessari per a jugar a xurro va. L'objectiu: endevinar la posició que marcava el que recitava la fórmula de joc segons ho fera amb el braç o amb el dit. Deia: "Xurro, mitja mànega o "mangotero", endevina que tinc en el "mortero". El que formava el ruc havia d'endevinar on tenia la marca. Si encertava, canviaven els papers i, si no era, així continuaven pagant els mateixos. També si els que pujaven al ruc queien, canviaven els papers.

Cada any és una història nova, amb sentiments, emocions i una algaravia de persones que són els personatges que donen ritme a aquest conte.

Els mil i un dies fallers

LARA GRÀCIA GONZÁLEZ

Fallera de l'A.C. Falla La Victòria

Una de les premisses que s'ha fet costum entre la gent és assegurar que la tradició fallera se celebra durant cinc dies al març. Però com a part del collectiu faller, puc assegurar que si parlem de falles, parlem d'un any sencer.

I és que m'atreviria a dir que cada any és una història nova, amb sentiments, emocions i una algaravia de persones que són els personatges que donen ritme a aquest conte. Si d'alguna cosa es caracteritzen les històries és de tindre capítols i el relat que conta les falles, entre dies, nits, actes i celebracions poden arribar a comparar-se amb les mil i una nits, doncs a quantitat d'excuses per a ajuntar-nos no ens guanya ningú.

Qui diu que el 19 de març s'acaba tot no sap que dies després el casal, possiblement la segona casa per a moltes persones, es posa en marxa per a donar el tret d'eixida al nou exercici amb l'elecció del seu nou capità. Després d'aquest nomenament i la nominació dels nous representants arriben les respectives delegacions per a revolucionar tot i és que amb l'arribada de l'estiu, les vesprades caloroses s'omplien de milers de passos, purpurina, vestuari acolorit i una escenografia espectacular que tenen com a resultat final un playback digne d'admirar.

Però no és l'única cosa, perquè al seu torn, comença la temporada de jornades esportives que reunixen a més de mil fallers en una competició, sana la majoria de vegades, lluitant perquè la seua casa fallera s'emporte la banderola d'esports en la gala de clausura.

Paral·lelament, se celebren els actes oficials interns de les falles, sent el primer d'aquests la proclamació dels representants de cada comissió coincidint amb els primers mesos de l'exercici. Amb l'arribada de setembre ve un no parar, perquè fins a les festivitats nadalenques, totes les setmanes hi ha actes per onsevulla i setembre es va amb els playblacks, paelles, trobades infantils i l'exaltació de les Falleres Majors de la Comarca.

Donant pas al mes d'octubre, fins al mes de desembre, arriba la temporada de les jornades culturals i totes les falles, amb l'organització de la seua delegació de cultura, dediquen uns dies a realitzar exposicions, tallers i proposar actuacions musicals. Al seu torn, tots els dissabtes tenen lloc les presentacions de cada comissió fallera fins a l'últim cap de setmana de gener, fent com no una xicoteta aturada en Nadal per a reposar forces i preparar la visita de les seues majestats els Reis Mags d'Orient.

Amb gener les presentacions continuen, però si cal destacar alguna cosa del primer mes de l'any és que té lloc la realització del certamen de teatre on unes quantes falles preparen, amb mesos durs de treball i esforç; guions, vestuari i creen l'escenografia que localitzarà tals representacions. Sense oblidar que després d'aquestes jornades teatrals, s'organitza el certamen de curtmetratges. Sens dubte, cal destacar que el col·lectiu faller té uns meravellosos dots de cultura.

Una vegada gener arriba a la seua fi i amb això totes les comissions ja estan presentades, febrer es presenta amb les melodioses nits d'albades i és que tots els divendres del mes més curt de l'any, el col·lectiu faller fa tours a les falles corresponents amb la finalitat d'escoltar el so de la dolçaina i el tabalet junt amb unes estrofes cantades i d'ajuntar-se amb coneguts de les falles veïnes. Però no queda tot ací, perquè l'arribada del sopar de germanor arriba plena de ganes de gaudir d'una vetlada de gala juntament amb els teus amics de les trenta comissions que formen part de la mateixa comarca. La recta final de febrer ho marca la tradicional Crida quan les Falleres Majors de la Comarca donen el tret d'eixida i proclamen que les benvolgudes festes josefines ja han arribat. Clar, que el que més caracteritza al mes de febrer en cada casal faller són aquestes vesprades de tallers i falleres i fallers per a preparar les disfresses que lluiran en la gran cavalcada de l'humor faller, quan les trenta comissions es presenten baix barrets, teles brillants i les temàtiques més sorprenents l'últim dissabte de febrer i el primer de març.

I arriba març, el mes més desitjat per milers de persones. Amb les seues pre-falles musicals i els dies ultimant els preparatius per a la setmana més bonica de l'any, tot el col·lectiu faller es prepara per a eixos cinc dies plens de pólvora, xaranges, flors, indumentària valenciana, bandes de música, monuments al carrer...I mil moments que quedaran per al record. I si parlem d'una cosa característica d'aquets dies no pot ser altre que les nits en la carpa, amb l'uniforme oficial, polar, mocador, parca i a gaudir.

I tal com passa a les mil i una nits, tot any faller comença i acaba la mateixa nit.

A la nit de Sant Josep, els rostres cansats i tristos, amb els ulls i les galtes sent testimonis d'un xicotet riu d'aigua salada. És l'anhel manifestant-se en llàgrimes, que renaixen com una màgia plena d'emocions de les cendres esdevenidores esperant amb un polsim d'illusió el començament d'un nou any.

En l'any llunyà de 1901,
va veure la claredat
mediterrània que
inundava el seu poble
i el nostre, el mateix
dia de Santa Cecília,
patrona de la música.

La música i Joaquín Rodrigo

ANA MARÍA QUESADA ARIAS

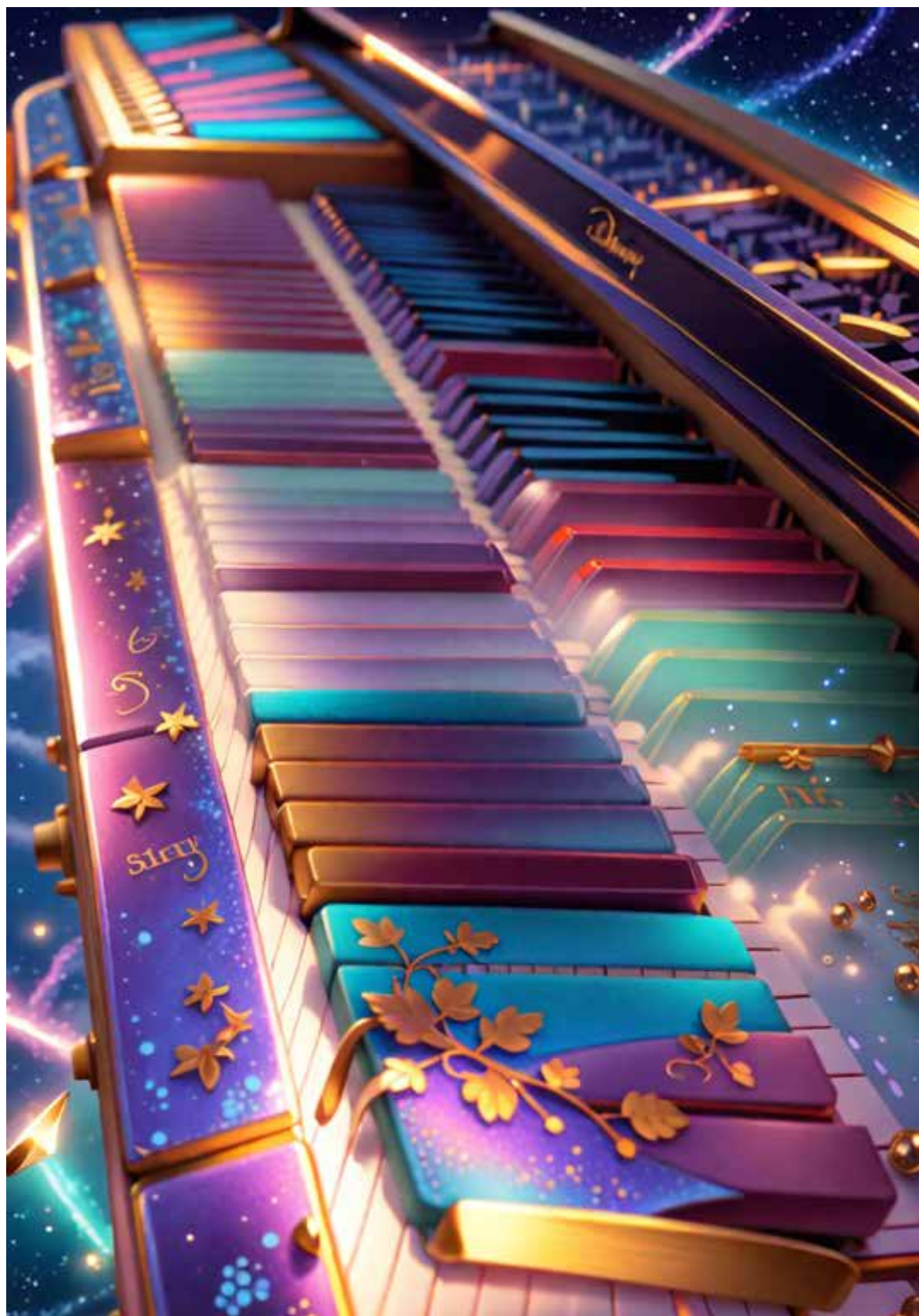
Regidora de Cultura i Presidenta Consell Patrimoni Humanitat
Agricultura Arxius i Arxiu Industrial Transparència

De vegades, l'atzar actua d'una manera profètica sobre la vida de les persones; en ocasions, la casualitat imprimeix la seua empremta indeleble en l'ànima d'una persona, marcant així definitivament la seua singladura futura.

Un fet similar va ocórrer amb el nostre il·lustre paisà, Joaquín Rodrigo Vidre, que, en l'any llunyà de 1901, va veure la claredat mediterrània que inundava el seu poble i el nostre, el mateix dia de Santa Cecília, patrona de la música, com segles abans ho haguera fet la musa Euterpe, que també va ser celebrada al so de cròtals, címbals i tubes, per les carrers del Saguntum romà.

Malgrat perdre la vista, en plena infància, sense tindre encara 5 anys, eixa claredat i eixa llum, hauria d'habitar per sempre en la seua ànima, decidint la seua vocació cap a la música, que ja no l'abandonaria en tots els dies de la seua vida, fins al 6 de juliol de 1999, data en què Don Joaquín, finalitzada la seua caminada per esta vida, va ser cridat cap a altres regions més etèries, on, entre acords, sonaran per sempre les seues magistrals composicions.

Si la seua vida va expirar, no ha succeït el mateix amb el seu llegat artístic, amb la seua música. Les seues obres són cada vegada més interpretades, versionades i estudiades, ja que no en va ésser un dels més importants mestres de la música contem-

porània valenciana, espanyola i mundial, en la seua vessant clàssica. Per això no és arriscat afirmar que Joaquín Rodrigo està hui present en el nostre temps, amb una presència en què impera la bellesa i la delicadesa.

De tot això donen fe els seus concerts, el d'Aranjuez o el Pastoral, o la «Fantasía para un gentilhombre», com a peces senyeres en la ingent producció orquestral del nostre país, així com zarabandes, madrigals i el conjunt important de música vocal que Rodrigo va compondre.

No obstant això, la popularitat innegable que Joaquín Rodrigo ostenta, a més de plenar-nos d'orgull legítim, no ha de fer descurar la tasca que les institucions públiques i la societat tenim en relació al llegat musical del nostre eminent país, que consisteix en conservar-lo i, fins i tot, cuidar-lo, donar-lo a conèixer i difondre'l entre la nostra conciutadania; i hem de subratllar que esta labor ens incumbeix molt especialment cap a les persones més joves, que, envoltades d'altres recursos

---

El passat 6 de juny, es va aprovar per unanimitat en el Ple de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Sagunt declarar l'any 2024, amb finalització al juliol de 2025, Any Joaquín Rodrigo

---

culturals i d'oci, pateixen el risc de deixar caure la influència del mestre en l'oblit (en l'oblit relatiu, clar, ja que és tan ingent i de tanta importància que seria impossible).

Amb motiu del vint-i-cinqué aniversari de la seua defunció i amb l'ànim de servir a l'objectiu de recordar la figura i l'obra del compositor saguntí Don Joaquín Rodrigo Vidre i perpetuar-les per al futur, el passat 6 de juny, es va aprovar per unanimitat en el Ple de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Sagunt declarar l'any 2024, amb finalització al juliol de 2025, Any Joaquín Rodrigo i es venen realitzant múltiples activitats culturals, educatives i socials que, sens dubte, ens porten al present les seues creacions i les emocions que ens transmet la seua música.

En aquest propòsit és essencial també la cooperació amb altres entitats, inclosa aquesta comissió fallera, que, empenades a difondre la seua figura i la seua obra, ens ajuden a viure la seua música i a recordar la seua història, també com a exemple de superació personal.

Gràcies de tot cor, Comissió Falla La Victòria.

Activitats
infantils

Encara no has llegit les Mil i una Nits?

Doncs ací et fem un xicotet resum, però... Et convidem a que pugues llegir-ho deixant-te adaptacions del llibre segons la teua edat.

+ 10 anys

+12 anys

Les mil i una nits és una col·lecció de contes diferents. Alguns d'ells molt famosos... T'enrecordes d'Aladí? I coneixes Alí Babà i els 40 lladres? Doncs aquests dos i molts més formen part de Les mil i una nits.

En la història principal, el Rei Schahriar, després d'haver sigut enganyat per la seua esposa, es casa cada nit amb una nova dona, dorm amb ella i després la mata. Quan arriba el torn de Sherezada, ella no vol que la mate i comença a contar-li històries durant 1.001 nits. Què passarà en cada història? Aconseguirà sobreviure?

Les mil i una nits es un llibre d'autor desconegut, ja que són xicotetes historietes populars de l'Orient, de tradició oral. Amb aquesta dada pots trolejar als adults que no ho sàpiguen.

Abans de llegir el conte

Segur que has escoltat a molts adults parlar d'aquest llibre,
però...L'hauran llegit de veritat?

Posem-los a prova!

Busca....

3 persones que t'expliquen el conte

2 persones que nombren 3 personatges

1 persona que conega l'autor o autora

Toca llegir

Construeix la teua pròpia Haima

Per a llegir el conte... no seria millor ambientar el lloc?

**MATERIALS QUE
NECESSITES:**
(Demana'ls a un adult)

1 CATIFA
COIXINS
1 LLENÇOL
2 CADIRES
2 TAMBORETS

Has de tindre en compte que a la haima s'entra sense sabates

PROCÉS DE CREACIÓ D'UNA HAIMA A CASA:

- Primer prepara el sòl. Posa una catifa.
- Amb dues cadires farem les dues parts de darrere de la haima. Posa-les en dos cantons de la catifa que estiguen al costat.
- Agafa els dos tamborets i posa'ls als altres cantons de la catifa.
- Busca un llençol. Ha de ser més gran que la catifa. Posa'l per damunt de les cadires fins arribar als tamborets.
- Pots tapar els laterals amb més llençols.
- Entra dins de la haima i decora-la amb els coixins.
- Ja tens la teua Haima.

Toca imaginar Les Mil i una Hores

Com que el dia te moltes hores, però més actes tenim a les falles...
A quina hora faries...? I, qui t'agradaria que t'acompanyara?

Una xocolatà amb

Una paella amb

Una despertà amb

Una orquestra amb

Una cavalcada amb

Una sopar amb

Els tres desitjos

A Les mil i una nits, tenim el conte d'Aladí que ens narra com un jove pobre, que viu en una ciutat àrab és reclutat per un bruixot malvat, fent-se passar pel germà del seu pare mort, perquè l'ajude a recuperar un llum d'oli d'una cova màgica que captura a qui entra en ella.

Aladí aconsegueix entrar i eixir amb la llum màgica, de la qual ix un geni que li diu que li pot concedir 3 desitjos

I si fores tu? Quins tres desitjos demanaries?

1. ....
2. ....
3. ....

I si els desitjos anaren per al món de les falles?

1. ....
2. ....
3. ....

I si els desitjos anaren per al món sencer?

1. ....
2. ....
3. ....

El preu just

Que no t'enganyen com al rei Schahriar en Les mil i una nits. Joga al preu just! Apunta el que creus que costa cada cosa i pregunta als adults si ho saben. Compara els preus. T'has acostat al preu vertader?

CONCEPTE	EL MEU PREU	PREU VERTADER
La falla gran		
La falla xicoteta		
La xaranga els dies de falles		
El berenar infantil del dia dels xiquets de falles		
La disfressa d'enguany		
Una despertà		
Una orquestra		
Una mascletà		
La nit del foc a la falla		
El ram de flors de l'ofrena		
El bastó de flors de l'ofrena		
El teu vestit de faller		
El teu vestit de fallera		

Què sents quan...?

Uneix amb una línia del color que t'inspire cada emoció, cada situació amb el personatge que més represente el que sents en eixe moment. Si estàs amb amics també pots parlar amb ells per què sents això.

ES PLANTA LA FALLA

ES CREMA LA FALLA

TIRES EL PRIMER PETARD
DE L'ANY

LA TEUA FALLA GUANYA
UN PREMI

ESCOLTES LA MASCLETÀ
DEL 19 DE MARÇ

ESCOLTES L'HIMNE DE
VALÈNCIA

PUGES A L'ESCENARI EL
DIA DE LA PRESENTACIÓ

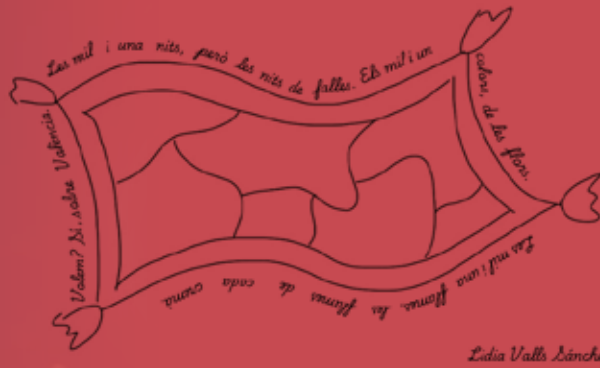
Toca crear El cal·ligrama

HAVIES ESCOLTAT AQUESTA PARAULA TAN GENUÏNA?

Un calligrama és un text que s'escriu en forma de dibuix. Normalment el dibuix té relació amb les paraules escrites. Solen ser textos curts perquè càpien dins del dibuix.

T'atreveixes a fer el teu?

ACÍ TENS UN EXEMPLE DE CALLIGRAM

Jugem als contes

Ara et toca a tu! Canvia el conte perquè siga més respectuós i igualitari.

ALÍ BABA I EL 40 LLADRES

Alí Babà, un humil llenyater, va descobrir la cova secreta d'una banda de 40 lladres, que s'obria amb la màgica frase "Obri't, sèsam!". En assabentar-se, el seu germà, Cassim, va intentar robar el tresor, però va ser atrapat i assassinat pels lladres. Alí Babà, amb l'ajuda de la seua intel·ligent esclava Morgiana, va aconseguir burlar als lladres i salvar la seua vida. Al final, Alí Babà es va quedar amb el tresor i va viure feliç, mentre els lladres van ser derrotats.

ARA ET TOCA A TU!

SINDBAD EL MARÍ:

Sindbad el marí havia heretat molts diners i propietats quan va morir el seu pare, però els va malgastar molt ràpid. Un dia es va embarcar i, després duns dies, va arribar a una illa, on es va prendre un descans. De sobte, l'illa va començar a moure's i la gent es van espantar molt i demanaven auxili. Així, es van adonar que no era una illa, era una balena. Molts homes van morir, però ell, agafant-se a un tros de fusta, va arribar nadant a una illa. Allí, es trobà un au molt estranya, de nom Roc, que l'agafà i el portà a l'illa de les serps. Però, sorprenentment, en arribar allí, es va adonar que era una illa plena de diamants. Temps després un vaixell el va arreplegar i el va portar una altra vegada a casa.

ARA ET TOCA A TU!

ALADÍ I EL GENÍ DE LA LLÀNTIA

Aladí i el gení de la llàntia és un conte popular que narra la història d'un jove anomenat Aladí, que viu a una ciutat de l'Orient. Un mag malèfic l'enganya perquè faja servir una llàntia màgica, que conté un gení amb poders extraordinaris. Aladí, amb l'ajuda del gení, aconsegueix riqueses, poder i la mà de la princesa Jasмін. Malgrat les peripècies i els obstacles, com l'intent del mag de prendre-li la llàntia, Aladí finalment venç els seus enemics i es casa amb la princesa.

ARA ET TOCA A TU!

VOLS JUGAR A AQUESTS JOCS EN NOSALTRES?
DONCS, SEGUEIX-NOS A LES NOSTRES XARXES SOCIALS I PODREM JUGAR JUNTS!

Per acabar pintem una estoneta?

Falla La Victòria

acfallalavictoria

acf_lavictoria

Himnes

Himne de València

Per a ofrenar noves glòries a Espanya,
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen,
càntics d'amor, himnes de pau.
Pas a la Regió
que avança en marxa triomfal!
Per a tu la vega envia
la riquesa que atresora
i és la veu de l'aigua càntics d'alegria
acordats al ritme de guitarra mora...
Paladins de l'art t'ofrenen
ses victòries gegantines;
i als teus peus, Sultana, tons jardins estenen
un tapís de murta i de roses fines.
Brinden fruites daurades
els paradisos de les riberes;
pengen les arracades
baix les arcades de les palmeres.
Sona la veu amada
i en potentíssim vibrant ressó
notes de nostra albada
canten les glòries de la regió.
Valencians: en peu alcem-se
que nostra veu
la llum salude d'un sol novell.
Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau.
Flamege en l'aire
Nostra Senyera!
Glòria a la Pàtria!
Visca València!
Visca! Visca! Visca!

Himne de Sagunt

De laureles y rosas trencemos
coronas de gloria a Sagunto inmortal;
a los mundos sus himnos lancemos
y en llamas de sangre avivar juremos
Su hoguera genial.
¡Oh Ciudad de hermosura exquisita
bajo un cielo que es un palio de azul,
recostada en tu flora infinita
festonada del mar que musita
verso griego en espuma de tul!
Te has vestido de luces el cielo
y has copiado en tus frutos el sol;
tu belleza mostrarse sin velo
y de ti los colosos del suelo
mendigaron limosna de amor.
Del altar de la Patria querida
suba el himno como una oración,
como un beso que el alma encendida
dé a Sagunto la Patria invencida...
¡Saguntino, Sagunto es tu honor!
Están alto tu noble destino
que tu gloria ninguno alcanzó.
¡Sigue airoso tu invicto camino
y demuestra que ser saguntino
es dos veces ser buen español!
De laureles y rosas trencemos
coronas de gloria a Sagunto inmortal;
a los mundos sus himnos lancemos
y en llamas de sangre avivar juremos
Su hoguera genial.

Himne faller Victòria

És el nostre estàndard la grata memòria
 que guarda intactes les nostres tradicions,
 el símbol fidel de la nostra història
 testimoni orgullós de mil emocions.
 És la mà oferida al bon valencià
 el guardià vigilant de la nostra cultura,
 el fil que uneix l'ahir i el demà,
 la flama encesa que sempre perdura.
 És, l'ensenya de la nostra barriada,
 la música alegre portada al carrer,
 és la pau per sempre anhelada
 la insígnia forjada en el nostre voler.
 És la pólvora transformada en llum,
 la festa que ens acosta a la glòria,
 és, l'ofrena del poble cultura,
 la passió per la nostra Victòria
 La nostra festa la lluita soterra,
 no admet distincions de colors,
 el fet diví s'acosta a la terra
 avivant sempre els nostres valors.
 El nostre foc el dolent, purifica
 omplint els carrers de música i color,
 ser faller treballar significa
 per a fer el nostre món molt millor.
 Tots units ajuntarem les nostres mans
 demanant-li a la nostra patrona
 igualtat per a tots els humans,
 igualtat per a l'home i la dona,
 protecció per als bons valencians.
 Demanant-li ajuda a la festa
 per mantindre les nostres tradicions,
 per a fer del barri conquesta
 fent-li arribar les nostres il·lusions.
 Ajuntem les veus en clara harmonia,
 cantem a la falla de la nostra barriada,
 Treballem per la festa de nit i de dia
 fent en la Victòria la nostra trobada.

A woman with long dark hair, wearing a purple dress with gold bands on her sleeves and waist, is shown from the side, holding a small object. The background is a gothic-style room with arched doorways and a table with a lit candle. The text "Agenda d'actes" is written in a golden, stylized font, surrounded by a cloud of white smoke or mist.

Agenda d'actes

Agenda D'ACTES FALLERS

Divendres, 5 d'abril de 2024

Nomenament del president de la nostra comissió per a l'exercici 2025 Sergio Carnicero i Rovira.

Divendres, 19 d'abril de 2024

Nomenament dels nous representants de la AC falla La Victòria per a l'exercici 2025, fallera major infantil Lola González i Rueda, president infantil Alejo Muñoz i Mauri, fallera major Andrea Lázaro i Martínez i president Sergio Carnicero i Rovira.

Divendres, 26 d'abril de 2024

Gala dels 1, acompanyant el nostre president Sergio a Vicent Gomar, l'artista de la falla infantil.

Dijous, 9 de maig de 2024

Renovació contracte de l'artista faller, Vicent Gomar del monument infantil per l'exercici 2025.

Dissabte, 11 de maig de 2024

Ofrena a la Mare de Déu a Sagunt.

Diumenge, 12 de maig de 2024

Carrera de la dona per a la investigació del càncer de mama de l'associació Amuhcanma. Per la vesprada, lliurament fotos Sayas als representants de l'exercici 2024.

Dilluns, 13 de maig de 2024

Renovació contracte xaranga "La Luna".

Dissabte, 25 de maig de 2024

Elecció de les falleres majors de Federació Junta Fallera de Sagunt per a l'exercici 2025.

Diumenge, 26 de maig de 2024

Telefonada de les falleres majors de Federació Junta Fallera de Sagunt per a l'exercici 2025.

Dissabte, 4 de juny de 2024

Renovació contracte de l'artista faller Arturo Vallés per al monument gran.

Divendres, 7 de juny de 2024

Nominació de les falleres majors de Federació Junta Fallera de Sagunt de l'exercici 2025.

Dissabte, 8 de juny de 2024

Comiat de les falleres majors i les seues corts d'honor de Federació Junta Fallera de Sagunt de l'exercici 2024.

Diumenge, 9 de juny de 2024

Teatre solidari Amuhcanma.

Divendres, 14 de juny de 2024

Proclamació de les falleres majors de Federació Junta Fallera de Sagunt de l'exercici 2025.

Dissabte, 21 de juny de 2024

Campionat de futbol 7, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Divendres, 28 de juny de 2024

Inauguració de jocs de taula, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Dissabte, 29 de juny de 2024

Campionat de futbol sala, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Dissabte, 31 d'agost de 2024

Proclamació de les falleres majors de la nostra falla, Andrea Lázaro i Martínez i Lola González i Rueda.

Diumenge, 8 setembre de 2024

Campionat de Volei platja, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

20 25

Divendres, 14 de setembre de 2024

Sopar de sectors dels representants de les distintes comissions de FJFS.

Dissabte, 15 de setembre de 2024

Concurs de paelles i trobades de Federació Junta Fallera de Sagunt als jardins de la Gerència de Port de Sagunt.

Diumenge, 22 de setembre de 2024

Exaltació de les falleres majors de Federació Junta Fallera de Sagunt i les seues corts d'Honor.

Dissabte, 28 de setembre de 2024

Certamen de Playbacks dels majors a les instal·lacions de Sagunt.

Diumenge, 29 de setembre de 2024

Certamen de Playbacks dels infants a les instal·lacions de Sagunt.

Divendres, 4 d'octubre de 2024

Inauguració de la 28ª setmana cultural al casal de la falla La Vcitària.

Dissabte, 5 d'octubre de 2024

II festival musical de la falla La Vcitària, a la plaça Pablo Picasso.

Dimecres, 9 d'octubre de 2024

Celebració del Dia de la Comunitat Valenciana a la plaça Pablo Picasso, amb despertà, mascletà, paella gegant i jocs infantils i de taula.

Dissabte, 12 d'octubre de 2024

Ofrena de la Verge del Pilar, organitzada per la casa d'Aragó de Sagunt.

Dissabte, 2 de novembre de 2024

Campionat de frontenis, organitzat per FJFS.

Dissabte, 10 de novembre de 2024

Campionat de tennis, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Diumenge, 24 de novembre de 2024

1ª Carrera solidària popular fallera, organitzada per Federació Junta Fallera de Sagunt a la glorieta de Sagunt.

Divendres, 29 de novembre de 2024

Finals del Campionat de bitles a la bolera de Caner d'En Berenguer, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Dissabte, 30 de novembre de 2024

Campionat de futbol sala infantil, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt. I Finals del Campionat de pàdel, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Dissabte, 6 de desembre de 2024

A les 15 h, a la Casa de la Cultura, presentació de les nostres falleres majors i la seua Cort d'Honor. En acabar, sopar als salons del Restaurant.

Dissabte, 14 de desembre de 2024

Campionat d'handbol, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Diumenge, 15 de desembre de 2024

Presentació d'esbossos al saló d'actes i fallida del jurat dels premis de postals nadalenques i fotografia al Aditori Mario Monreal de Sagunt.

Diumenge, 17 de desembre de 2024

Brindis de Nadal amb les falleres majors i la seua cort d'honor de federació junta fallera de Sagunt.

Divendres, 20 de desembre de 2024

Clausura de jocs de taula, organitzat per de FJFS.

Dissabte, 21 de desembre de 2024

Campionat de bàsquet, organitzat per Federació Junta Fallera de Sagunt.

Divendres, 3 de gener de 2025

Visita dels betlems als casals fallers a les 16.00h i, a partir de les 16.15 h, visita dels Reis Mags, acompanyats per representants de FJFS.

Diumenge, 5 de gener de 2025

Cavalcada de Reis Mags, amb la participació de les falles de la comarca.

Diumenge, 12 de gener de 2025

Certamen de teatre de FJFS, a la Casa de la Cultura de Port de Sagunt amb la participació de l'AC falla La Victòria per segon any consecutiu.

Diumenge, 19 de gener de 2025

2nd dia de certamen de teatre de FJFS, a la Casa de la Cultura de Port de Sagunt.

Diumenge, 26 de gener de 2025

Certamen de curtmetratge de FJFS amb la participació de segon any consecutiu de l'AC falla La Victòria, a partir de les 17.00 hores a la Casa de la Cultura de Port de Sagunt.

Diumenge, 2 de febrer de 2025

Gala d'esports de FJFS i entrega dels premis d'esports i jocs de taula.

Divendres, 7 de febrer de 2025

Nit d'Albades del Sector I, amb visita a la Tenència d'alcaldia.

Dissabte, 8 de febrer de 2025

Sopar de germanor en el saló Huerto de Santa María de El Puig.

Divendres, 14 de febrer de 2025

Nit d'Albades del Sector IV, amb visita a Gilet i Faura.

Dissabte, 15 de febrer de 2025

1ª despertà organitzada per federació junta fallera de Sagunt.

Crida a càrrec de la Fallera Major de la comarca. 2ª ruta de la tapa a la falla la Victòria

Divendres, 21 de febrer de 2025

Nit d'Albades del Sector II, amb la visita al domicili de la fallera major de FJFS.

Dissabte, 22 de febrer de 2025

A la vesprada, a partir de les 17.00 h, cavalcada de disfresses a Sagunt.

Divendres, 28 de febrer de 2025

A les 20.00 h, inauguració de l'exposició de fotografies de les falleres majors de FJFS, les seues corts d'honor i la resta de falleres majors de les comissions falleres. A continuació, nit d'Albades del Sector IV, amb la visita de l'Ajuntament de Sagunt i al domicili de la fallera major infantil de FJFS.

PRE-FALLES**Dissabte, 1 de març de 2025**

Pel matí, entrà la murta i segona ruta de la tapa. A la vesprada, cavalcada de l'Humor Faller al Port de Sagunt. I a la nit, festa del soci amb sopar a la plaça Picasso. A continuació, grup musical.

Diumenge, 2 de març de 2025

A la vesprada, entrega de premis culturals i esportius de la FJFS a la Casa de la Cultura de Port de Sagunt.

Dissabte, 8 de març de 2025

Al matí, transport dels monuments al carrer.

Diumenge, 9 de març de 2025

Al matí, tradicional ornamentació de carrers amb concurs de pintura de quadres infantils. Al migdia, concurs de paelles a l'avinguda Camp de Morvdre, al costat de la plantà del nostre monument gran i festa de pre-falles aamb grups musicals.

Dilluns, 10 de març de 2025

Al matí, recollida de la falla infantil al taller de l'artista.

SETMANA FALLERA**Divendres, 14 de març de 2025**

Plantà oficial de les falles.

A les 23h, ball amb l'orquestra Bulcano

Dissabte, 15 de març de 2025

A les 9h, despertà i desdjejuni.

A continuació visita dels jurats als monuments.

A les 15h, concentració a la carpa per a visitar Gilet i Faura.

A les 23h, ball amb l'orquestra La Tribu

Diumenge, 16 de març de 2025

A les 9h, despertà i desdjejuni.

A les 15h, concentració a la carpa per a visitar les falles de Sagunt i el lliurament de premis.

A les 23h, música amb la orquestra per confirmar

Dilluns, 17 de març de 2025

A les 9h, despertà i desdjejuni.

A les 15h, concentració a la carpa per a visitar les falles de Port de Sagunt.

A les 23h, música disco amb els dj's Xisco i Ortega

Dimarts, 18 de març de 2025

A les 9h, despertà i desdjejuni.

A partir de les 10h, Dia del Xiquet amb jocs diversos.

A les 17h, més activitats infantils.

A les 23h, ball amb l'orquestra Gamma Live .

A les 00h, Nit del Foc de La Victòria, Castell de focs artificials.

Dimecres, 19 de març de 2025

A les 10h, concentració a la carpa per acudir al Centre Cívic on s'iniciarà la cercavila.

A les 11h, ofrena de flors de la Mare de Déu dels Desemparats.

A les 14h, tradicional mascletà.

A les 22h, cremà de la falla infantil.

A partir de les 00h, segons l'horari establert i quan ariben els bombers, es llançarà el castell de focs artificials i, a continuació, es procedirà a la cremà de la falla gran.

La comissió es reserva el fet de modificar el programa.

Col·laboradors

telepizza

vos desitja unes bones falles

96 269 13 13
Sants de la Pedra, 87

96 268 28 88
Periodista Azzati, 22

ESTUDI CREATIU
EUREKA
SOLUCIONES

HAPPY DAYS
DISSENYYS QUE EMOCIONEN

Av. Sants de la Pedra 49, baix. - Sagunt (València)
697 57 68 62

**UN GRAN EQUIP
PROFESIONAL:
EL MILLOR
SERVICI**

- **Assegurances** de vehicles, vida salut, RC, plans d'estalvi, etc.
- Canvi de titularitat de vehicles, gestions de Direcció General de Trànsit
- **Assessorament fiscal, contable i laboral**
- **Rendes**
- **Herències, divorcis, contractes de lloguer, reclamacions de deutes, etc**

96 268 30 36 | 650 903 363
info@segurosarrea.es
www.segurosarrea.es

96 2682675 | 627 539 051
info@mdrasesoria.es

GÓMEZ UCHE
DESPACHO JURÍDICO
GESTORÍA ADMINISTRATIVA

636 672 643
vgomezuche@gmail.com

TROBANS EN : **c/ Periodista Azzati, 12 baix | 46520 Port de Sagunt**

BARONIA BAIXA

OPERADOR LOGÍSTICO

Camino del Cementerio, 6 46591 Albalat dels Tarongers (Valencia)

Logística: logistica@baroniabaixa.com

Gerencia: administracion@baroniabaixa.com

Contacto: 96.001.76.33 - 664.39.22.46

C/ Massamagrell, 23 - 46138 - Pol. Ind. Rafelbunyol
Telf: 96 141 30 31 - info@cedelba.com

La Victòria

FORN - PASTISSERIA - BOLLERIA

Sabor Natural

Sense additius ni conservants

Sempre amb les falles

962 690 343

Diseño PTICAS

ESPECIALISTES EN MODA I ESPORT

Av. Camp de Morvedre, 82 baix. Port de Sagunt

Tel. 96 268 40 50 - 601 075 033

@diseno-opticas

www.diseñoopticas.es

Safareig de turisme i camió
Descarbonització de
tot tipus de motors
Neteja de tapisseria
Rentada de motor
Pneumàtics i vàlvules tpms
Mecànica i diagnosi

Central: C/ Fogainers, 9 - Pol. Ind. Vara de Quart

46014 València - Tel. 96 379 91 00

Sucursal: Pl. Torres de Quevedo, Nave 134 - Pol. Ind. Sepes

46520 Port de Sagunt - Tel. 96 266 40 11

**FONTANERIA-ELECTRICITAT-PINTURA
FORMIGÓ IMPRÉS
PATI DE LLUMS
REFORMES INTEGRALS
MANTENIMENT DE COMUNITATS
IMPERMEABILITZACIÓ DE TERRASSES**

699 30 20 04
WWW.BONRASA.COM

**Clínica Podològica
Marta Mas**

General - Geriàtrica - Pediàtrica - Esportiva

QUIROPÒDIA

Ungles encarnades
Callositats
Alteracions dèrmiques
Alteracions d'ungles

BERRUGUES PLANTARS
(papil·lomes)

PEU DIABÈTIC

ORTOPODOLÒGIA

Separadors digitals de silicona
Plantilles personalitzades

**ESTUDI DE LA TREPITJADA
VALORACIÓ BIOMECÀNICA
VISITA A DOMICILI**

Marta Mas N° col·legiada 3165
C/ Dolores Ibarruri, 15 baix - 46520 Port de Sagunt (València)

Tel. 608 528 978

Més informació: www.clinicapodologica.org

Espai Blau
Estudi de Yoga & Teràpia Ocupacional

BENVINGUTS I BENVINGUDES

La pràctica de ioga ens ofereix pau a nivell físic, mental i emocional. Decidim crear esta escola amb el desig de compartir la filosofia del ioga des del cor i acostar-te pràctiques que ajuden en el teu dia a dia, cultivant compassió cap a una mateixa i cap a tots els éssers.

"Ioga és recordar els qui som realment" S. *Gannon

LA PRÀCTICA

Jivamukti Yoga

Ashtanga Vinyasa Yoga

Yin Yoga Restaurativo, Meditación & Pranayama

Fuerza & Flexibilidad

Vinyasa Flow

Yoga Embarazo

HORARIS

www.blauyoga.com
hola@blauyoga.com

COME AS YOU ARE

@espaiblau_

Troba'ns en Av. Arquitecto Alfredo Simón 40, P. Sagunt

Muebles **Alcaina**

C/ Alcalá Galiano, 40 Port de Sagunt
Telèfon: 962690464
admin@mueblesalcaina.com

Sofás **Alcaina**

Avda. Periodista Azzati, SN Port de Sagunt
Telèfon: 961187675
sofasalcaina@hotmail.com

CENTRO MÉDICO morvedre

PUERTO SAGUNTO

C/ Talleres, 17 Pol. Ind. Inguinsa

SAGUNTO

C/ Catedràtic Josep Lluís Blasco
Estellés, 20

Descarga
APP
Instrucciones
en la web

Portal Paciente Salus

APP **Cita online**

Solicite su cita:

960 656 642

info@centromedicomorvedre.es

www.centromedicomorvedre.es

HORARIO L-V de 08:00h-14:00 / 16:00-20:00

PLUMED

MOVIMIENTO DE TIERRAS
CONTENEDORES - ARBOL - DEMOLICIONES

CONTENEDORES

Contenedores de 5 a 40m³ para RCD y residuos no peligrosos. También disponemos de sacos.

MOVIMIENTO DE TIERRAS

Demoliciones, rellenos, cimentaciones, sajas, sentones, compactaciones, para obra civil, edificación e industrial.

LOGÍSTICA DE GRAÑALES

Servicio de carga, acople e alimentación 247 mediante palas cargadoras de tamaños desde 2 a 30t.

Hogaria

SERVICIOS DE AYUDA A DOMICILIO

ACOMPANIAMIENTO HOSPITALARIO
SERVICIOS SANITARIOS
TUTELAS Y GUARDAS
SERVICIOS ASISTENCIALES
TERAPIAS PERCEPTIVAS
TERAPIAS COGNITIVAS
LIMPIEZA Y MANTENIMIENTO

CURES ASISTENCIALES   CURES PERSONALS

Fem de la seua llar un ambient de suport gràcies a professionals de diferents disciplines: Auxiliars Soci-sanitaris, Terapeutes Ocupacionals, Fisioteràpia, Psicologia, Treball Social i Educació Infantil.

La nostra missió és contribuir a una societat més igualitària i inclusiva, facilitant l'envelliment positiu dels nostres majors i millorant la qualitat de vida de les persones dependents i les seues famílies.

Perquè cuidem del que més estimes...

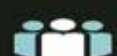
PUERTO DE SAGUNTO
Plaza Noguera, 1 Bajo
☎ 962 682 607
☎ 673 421 902
✉ info@hogariaservicios.com   📍 Hogaria Servicio Ayuda Domicilio

GENERALITAT VALENCIANA
CONSSELLERIA DE SERVICIS SOCIALS
Empresa acreditada nº 114

FALLAS

Año tras año, **comprometidos contigo.**
Comprometidos con lo nuestro.

cajamar
CAJA RURAL

tapes i vermut

El Cortijo Andaluz

Menjar típic i variat d'andalusia, en especial les seues braves

Avda. Mediterráneo, 85 • 46520 Port de Sagunt, València • 961 183 020

Lotería

VALIDACIÓ INFORMÀTICA ONLINE
TOTALMENT INFORMATITZADA
1X2 I QUINIGOL

ESTABLIMENT AUTORIZAT
PER AL SEGELLAMENT DE PRIMITIVA,
BONOLOTO, LOTOTURF I QUÍNTUPLE PLUS

JOSEFINA GARCÍA PRIOR

PLAÇA PRIMER DE MAIG, 64
TEL. 962 671 476 - FAX 962 678 099
PORT DE SAGUNT (VALÈNCIA)

Quiosc La Victòria

Avda. Camp de Morvedre 147
Puerto de Sagunto

**¡Venta de pirotecnia
durante todo el año!**

 Se atienden pedidos por WhatsApp - 603 43 05 30

RESTAURANTE

Arroces y Tapas

607429684

LACOSTANERAMARCEL@GMAIL.COM

AV. DE MEDITERRANEO 157
PUERTO SAGUNTO

TAPES / ARROSSOS

*Avda. Camp de Morvedre, 2
(cantonada Avda. Mediterráneo)
46520 Port de Sagunt (València)*

RESERVES: Telf. 96 108 87 94 - 620 24 28 37

CARNICERÍA MIGUEL

Especialidades

Carnes selectas *Cantidad extra*

Corte argentino

Embutidos

Elaboración propia

625 41 24 83

C/ Sindicalista Miguel Hernández, 10 Bajo
Puerto de Sagunto

Urky

Bar Restaurante

RESERVES:

Tels. 96 267 91 30 • 96 267 25 76

Illa de Còrcega, 54
46520 PORT DE SAGUNT
(València)

TALLERES AUTORAFE

MECÀNICA I ELECTRICITAT
Periodista Azatti, 7 - 46.520-Port de Sagunt
Telf.: 96 268 19 98 - talleresautorafe@ono.com

Higüey

· LES TEUES CERVESSES EN BON AMBIENT ·

TROBA'NS EN FACEBOOK!

CARRER DIAGONAL 9 · PORT DE SAGUNT · TELÈFON: 678821937

LOS RASOS DE MARGA

CORTINAS - TALLERES PRÒPIOS
TEJIDOS - TELAS DE DISFACES

Tels. 96 267 97 75 · 638 972 602 · mail:rasosmarga@gmail.com

C/ Pablo Iglesias, 23 · 46520 PUERTO SAGUNTO

SUBMINISTRAMENTS DE PINTURES

Pintures Decoratives i Marines - Papers Pintats
Moquetes - Sòls Vinílics - Pincelleria - Productes de Piscina
Manualitats - Vinils - Parquet Natural i Laminat

Plaça 1er de Maig, 2 - 46520 Port de Sagunt

☎ 96 268 05 72 📞 692 89 15 23

info@samperweb.com

andrésasesores_
agencia de seguros - alberto andrés borja

Especializados en seguros de Vida y Salud
Cuidamos de ti

Automóviles Hogar Comercio Ahorro e Inversión Empeñados Empresas

Agencia de Seguros AXA Sagunto
C/ Diagonal 494 Bijo (Tras Ambulatorio y Centro Médico de Especialidades) - 46520 Port de Sagunt València, España
Tf 96 118 88 20 (Email: andres.asesores@gmail.com)

La Cañada
RESTAURANT ARGENTÍ

C/ Cataluña, 5
Tels: 96 268 42 16 • 655 973 852 / 685 845 654
46520 Port de Sagunt (València)
restaurante_argentino@hotmail.com

CAFETERIA BAMBU
Carrer Alicante-privado, 1 baix, Port de Sagunt

TREMENDO

Av. Mediterrani, 97 - Port de Sagunt

**US DESITJA
BONES
FESTES**

SONDANI
 Tu zapatería y mucho más
 677604785
 Zapatos a medida
 Especialistas en fallera novia y fiesta
 Av Camp de morvedre N 62
 46520 puerto de Sagunto Valencia Reparación de calzado

Floristería
Sayas
 96 267 26 43
 floristeriasayas.es / floressayas1@hotmail.com
 c/ Del Trabajo, 23. Port de Sagunto (València)

CAMP139
 autoescuela
Horari
 De 09:30 a 20:30 h
Port de Sagunt
 Avinguda Camp de Morvedre, 139 - Telèfon: 961 087 813
Sagunt
 Carer Quart, 6 - Telèfon: 961 183 785
 info@autoescuelacamp139.es

autoescuela
J.MOTOS
 Audi A3 - Ford Focus
 Kawasaki 400cc y 125cc
 Tel. y Fax: 96 267 92 25
 Avda. Camp de Morvedre, 82
 46520 Puerto Sagunto
 www.autoescuelajmotos.es

Cristalería Cerezuela
 CARPINTERIA DE ALUMINIO Y PVC
 TODO EN CRISTALERIA Y MARQUETERIA
 Exposició i venda:
 Av. 9 d'Octubre, 75
 Tel. 96 267 70 09
 Fax: 96 269 94 55
 46520 - Port de Sagunt
 Tallers:
 Partida La Vila, s/n
 Tel./Fax: 96 265 05 89
 46500 - Sagunt
 http://cristaleriacerezuela.es
 email: cerezuela@cristaleriacerezuela.es

Cafetería bocatería
Fabiola 107
 Telf: 961087882
 Avinguda 9 d'Octubre n°107
 Port de Sagunt (València)

ACADEMIA DE INGLÉS
 ORGANIZACIÓN DE CURSOS DE IDIOMAS EN EL EXTRANJERO
 C/DIBALTAIR 2, BAJO
 PUERTO SAGUNTO
 409 241 248
Apple Tree
 ENGLISH SCHOOL

Tot Un Món
 Telf: 96 267 74 07
 Móvil: 669 725 754
 C/Canarias, 14 Bajo
 Ptoº Sagunto (Valencia)
 totunmon@gmail.com

Viza - Zaballos
cerrajería y grabados

carpintería metálica - motorizaciones
grabados - placas - trofeos

Avda Camp de Morvedre 93 B - izq. 46520 Pto Sagunto (Valencia)
Tf / Fax: 96 268 21 28 - email: vizzaballos@gmail.com

M.^a del Señor Martín

TELES DE DISFRESSES
COORDINATS DE EDREDONS I CORTINES
CONFECCIÓ I INSTAL·LACIÓ · ROBA DE LA LLAR

Avda. Camp de Morvedre, 83 - Tel. 96267 84 33 - 46520 Port de Sagunt (València)

Bordados
Costa Azahar

BORDAT
PERSONALITZAT I INDUSTRIAL

C/TEODORO LLORENTE, 142
46520 PORT DE SAGUNT
962690941

Buscan's a:

ZURICH

ZURICH ESPAÑA
COMPANYA DE ASSEGURANCES I REASSEGURANCES SA

Avinguda Camp de Morvedre, 157 b
46520 Port de Sagunt (València)
zurichpuerto@gmail.com
Tel: 96 267 80 01

Malecón
RESTAURANTE-BAR

ESPECIALIDAD EN COMIDAS CASERAS, PULPO A LA GALLEGA, TAPAS VARIADAS.

C/ Luis Candoya, 8 - Tel. 96 268 09 70 - 46520 Puerto Sagunto (Valencia)

 Tel.: 610 650 964

BAR
Don Quijote

Don Quijote

BAR DON QUIJOTE
CARBES PROPIES IS
PORT DE SAGUNT(VALÈNCIA)
RESERVE'S 646 018 776

CUCART INSTALACIONES

nedgia Naturgy CEPSA

Instalación • Mantenimiento • Gas Natural • Calefacción
Electricidad • Aire Acondicionado • Fotovoltaica • Aerotermia

Pedro R. Cucart Martínez
GERENTE

Oficinas: San José, 11 bajo
46520 PUERTO SAGUNTO
www.cucartgas.es

Tfno y fax: 96 268 30 75
Móvil: 670 972 976
Email: pcucart@cucartgas.es

RESTAURANTE
COLON

C/ Velazquez, 4
46520 Port de Sagunt
(Valencia)

Avda.Camp de morvedre,153
Port de Sagunt
tel: 962671305

farmaciarosadocb@gmail.com

facebook: FarmaciaRosadoPuertodeSagunto

*Falla
La Victòria*

Les mil i una...